T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ÇALGI
ANASANAT DALI

TÜRK BEŞLERİNİN KEMAN YAPITLARININ ARAŞTIRILMASI VE İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Zeynep İlayda ETEM

Ankara-2018

TÜRK BEŞLERİNİN KEMAN YAPITLARININ ARAŞTIRILMASI VE İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Zeynep İlayda ETEM

Tez Danışmanı

Doç. Mehmet Sinan DİZMEN

Ankara-2018

TÜRK BEŞLERİNİN KEMAN YAPITLARININ ARAŞTIRILMASI VE İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Doç. Mehmet Sinan DİZMEN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi.....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(……/……/20…)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

……..

İmzası

…….

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....I

ÖNSÖZ.....II

RESİM LİSTESİ.....III

TANIMLAR.....IV

GİRİŞ.....1

1.TÜRK BEŞLERİ.....3

2.CEMAL REŞİT REY'İN YAŞAMI VE KEMAN ESERLERİ.....4

3.HASAN FERİT ALNAR'IN YAŞAMI VE KEMAN ESERLERİ.....19

4.ULVİ CEMAL ERKİN'İN YAŞAMI VE KEMAN ESERLERİ.....29

5.AHMET ADNAN SAYGUN'UN YAŞAMI VE KEMAN ESERLERİ.....45

6.NECİL KAZIM AKSES'İN YAŞAMI VE KEMAN ESERLERİ.....75

7.SONUÇ.....89

KAYNAKÇA.....90

ÖZET.....92

ABSTRACT.....93

ÖNSÖZ

Çok sesli Türk müzik tarihinin en önemli bestecileri olarak tanınan Türk Beşlerinin keman için yazdıkları eserlerin araştırılması ve incelenmesi üzerine yapılan bu çalışma, günümüz keman icracılarının Türk Bestecileri ve eserleri hakkında bilgilenmeleri için yol gösterici bir kılavuz niteliğinde hazırlanmıştır.

Türk beşlerinin keman yapıtlarının incelenmesi içerikli bu tez çalışmasının amacı, genç müzisyenlere çağdaş çoksesli Türk müziğini tanıtabilmek, Türk beşlerinin keman yapıtlarını onlara bir bütün halinde sunabilmek, eserler hakkında bilgi vererek nasıl yorumlanacağına ve icra edilebileceğine dair küçük ipuçları verebilmektedir.

Bu tezin oluşturulmasında Türk beşleri ile ilgili her türlü bilgiye, kütüphanelerdeki kaynaklardan ve internet üzerinden yayımlanmış bilgilerden yararlanılmıştır.

Tezin konusunu seçmemde yardımcı olan sayın Prof. Dr. Orhan Ahıskal hocama, tezimin oluşumunda çok büyük katkıda bulunan değerli hocam ve danışmanım sayın Doç. Sinan Dizmen'e, eserlerin büyük bir kısmını gönderen ve değerli vaktini bana ayırıp konuyla ilgili her türlü fikrini paylaşan değerli akademisyen ve keman sanatçısı sayın Prof. Cihat Aşkın'a, her türlü soruma yanıt bulan ve bana araştırmam için kaynak gösteren müzikolog Doç. Dr. Yiğit Aydın'a, bestecilerin notalarına erişme konusunda benden yardımlarını esirgemeyen Sayın Hasan Niyazi Tura, sayın Doç. Dr. Seyit Yöre ve sayın Prof. Pelin Halkacı Akın'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Cemal Reşit Rey

Resim 2: Manisa Zeybeği (ilk 12 ölçü)-bestecinin orijinal el yazmasıdır.

Resim 3: Suna Kan

Resim 4: Rey-Andante bölümü (ilk 72 ölçü)-Cihat Aşkın'ın notasıdır-

Resim 5: Rey-Allegro bölümü (ilk 80 ölçü)

Resim 6: Rengim Gökmen

Resim 7: Hasan Niyazi Tura

Resim 8: Rey-Konçerto, 1. bölümdeki virtüözite isteyen pasajlardan biri (28-30. ölçüler)

Resim 9: Re merkezli Hüseyni Makamı

Resim 10: Rey-Keman Konçertosu 1.bölüm (ilk 45 ölçü)

Resim 11: Rey-Keman Konçertosu 2.bölüm (ilk 46 ölçü)

Resim 12: Rey-Keman Konçertosu 3.bölüm (ilk 88 ölçü)

Resim 13: Hasan Ferid Alnar

Resim 14: Alnar-Lied Ohne Worte (1-8. ölçüler)

Resim 15: Alnar-Suit-Allegretto bölümü (ilk 7 ölçü)

Resim 16: Alnar-Suit-Scherzo bölümü legato (bağlı) olarak yazılmış noktalı notalar (61-63. ölçüler)

Resim 17: Alnar-Suit-Vivo bölümündeki üçlemeler (ilk 3 ölçü)

Resim 18: Alnar-Suit-Adagio (24-27. ölçüler)

Resim 19: Alnar-Suit-Capriccio bölümü (ilk 3 ölçü)

Resim 20: Alnar-Suit-Taksim bölümü (ilk 3 ölçü)

Resim 21: Alnar-Suit-Sirto bölümünde kemana yazılan atlamalı on altılıklar (71.-75. ölçüler)

Resim 22: Ulvi Cemal Erkin

Resim 23: Hüseyni Makamı

Resim 24: Ninni bölümü (ilk 9 ölçü)

Resim 25: Improvisation-Allegro bölümü (49-51. ölçüler)

Resim 26: Improvisation bölümü (ilk 22 ölçü)

Resim 27: Zeybek Türküsü (ilk 12 ölçü)

Resim 28: Kürdi Makamı

Resim 29: Nikriz Makamı

Resim 30: Erkin-Keman Konçertosu 1. bölüm (ilk 5 ölçü)-partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 31: Erkin-Keman Konçertosu 2. bölüm (ilk 4 ölçü))-partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 32: Erkin-Keman Konçertosu 3.bölüm (ilk 5 ölçü))-partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 33: Ahmet Adnan Saygun

Resim 34: Bela Bartok

Resim 35: Gülsin Onay

Resim 36: Gürer Aykal

Resim 37: Saygun-Sonat-Andante (4.-7. ölçüler)

Resim 38: Saygun-Sonat-Molto Vivo (23-27. ölçüler)

Resim 39: Saygun-Sonat-Largo (1-4. ölçüler)

Resim 40: Saygun-Sonat-Allegro (60-62. ölçüler)

Resim 41: Saygun-Keman Sonatı 1. bölüm (ilk 11 ölçü)

Resim 42: Saygun-Keman Sonatı 2. bölüm (ilk 17 ölçü)

Resim 43: Saygun-Keman Sonatı 3. bölüm (ilk 16 ölçü)

Resim 44: Prelüd-keman için yazılmış ritmik olarak karışık pasajlar (7 ve 8. ölçüler)

Resim 45: Saygun-Demet-Prelüd

Resim 46: Saygun-Demet-Horon (ilk 19 ölçü)

Resim 47: Saygun-Demet-Ağır Zeybek (ilk 7 ölçü)

Resim 48: Saygun-Demet-Sepetçioğlu

Resim 49: Partita-Prelüd (20. ölçü), yoruma bağlı ritmik değişimler

Resim 50: Saygun-Partita-Prelüd bölümü (ilk 39 ölçü)

Resim 51: Saygun-Partita-Scherzo bölümü (ilk 21 ölçü)

Resim 52: Saygun-Tema ve Varyasyonlar bölümü (ilk 32 ölçü)

Resim 53: Saygun-Partita-Final bölümü (ilk 16 ölçü)

Resim 54: Saygun-Konçerto, 2. bölümdeki ezginin solo başladığı ölçüler (9-16. ölçüler)

Resim 55: Saygun-Keman Konçertosu 1. bölüm (ilk 30 ölçü) -bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 56: Saygun-Keman Konçertosu 2. bölüm (ilk 47 ölçü) -bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 57:Saygun-Keman Konçertosu 3. bölüm (ilk 71 ölçü) –bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 58: Necil Kazım Akses

Resim 59: Joseph Marks

Resim 60: Alois Haba

Resim 61: Josef Suk

Resim 62: Akses-Poem (98-105. ölçüler)

Resim 63: Akses-Poem (ilk 24 ölçü)

Resim 64: Akses-Keman Konçertosu 1. bölüm (ilk 2 ölçü) -partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 65: Akses-Keman Konçertosu 2. bölüm (ilk 2 ölçü) -partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 66: Akses-Keman Konçertosu 3. bölüm (ilk 3 ölçü) -partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

TANIMLAR

A battuta commodo: Tempo ve vuruş ölçüleri kesin bilinen yapıtlar.

A piacere: Bir eserin zevkle, keyifle ve sevinçle yorumlanması.

Adagio: Ağır başlı ve gösterişli bir ifade ile.

Akor: İki veya daha çok sesin armoni oluşturacak şekilde aynı anda çalınması.

Aksan: Vurgu,vurum.

Alegorik: Sembolik anlatım şeklinde tanımlanır. Bu anlatımda kişiler veya nesneler gerçek hayattan bir olayı veya kavramı temsil ederler.

Allegro con fuoco: Görkemli ateşli bir deyişle.

Allegro giusto: Çabuk ancak durgun.

Allegro: Neşeli, kıvrak çabuk tempoda.

Andante: Orta ağırlıkta bir tempo.

Animato: Orta hızda ve coşkulu.

Aralık: İki nota arasındaki mesafeye verilen ad.

Aria-lento espressivo: Ağır ve içten dokunaklı bir deyişle.

Armoni: Seslerin akor oluşturmak üzere birleşmesi.

Armonik: Herhangi bir doğal minör gamın 7. sesinin yarım ses tizleşmesiyle oluşur.

Arpej: Bir armoninin (akorun) seslerini sırayla art arda çalmak.

Atonal: Tonsuz belli bir tona bağlı olmayan.

Attaca: Bağlanarak.

Bemol: Bir sesi yarım ton pesleştirir.

Buselik makamı: Buselik beşlisine Hüseyni'de (5.derece) Kürdi dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

Cappriccio: Çarpıcı etkileri olan, cilveli, kısa bir çalgısal biçim. Kapris, kapriçyo.

Coda: Bir eserin sonuna konan bitiş bölümü. Bir müzik eseri belirli bir yere kadar tekrar edildikten sonra, bölümün bir kısmı atlanarak başka bir yerde bitirilmek istendiğinde, bitirilecek olan kısmın başı ve sonuna 'coda" işareti konulur.

Çargah makamı: Çargah beşlisinin tiz tarafına çargah dörtlüsünün eklenmesiyle oluşan basit bir makamdır. Batı müziğinde yer alan do major gamına en yakın olan makamdır. Dem: Türk müziğinde, doğaçlama sırasında sanatçıya, genellikle ney ya da yaylı çalgılarla aynı makamın güçlü ya da durak perdesi üzerinden yapılan sürekli eşlik. Bunlar,sergi (ekspozisyon), geliştirme (developman) ve serginin tekrarı (reekspozisyon) olarak adlandırılır.

Disonans: Kaynaşmayan, uyuşmayan sesler.

Divertimento: Genellikle yaylı ve nefesli çalgılar için yazılan birkaç bölümden oluşan divertimento, 18.yüzyıla özgü hafif ve eğlendirici nitelikte müzik tarzı.

Diyez: Bir sesi yarım ton tizleştirir.

Durchführung: Yapma, uygulama, icra.

Entenasyon: Sesi yönlendirme ve tonlama anlamına gelmektedir.

Fonksiyonel: İşlevsel.

Form cyclique: Tematik bağların oluşturduğu bütün, çember biçim.

Fortissimo: Çok güçlü,çok kuvvetli.(ff)

Fraz: Cümle.

Frigyen modu: Herhangi bir major gamın 3.derecesinde kurulan moddur. Türk müziği makamlarından kürdi ile benzerlik göstermektedir

Gam: Dizi bir sesten başlayıp o sesin oktavına kadar olan ses dizisine denir.

Girift: Klasik Türk müziğinde kullanılan neye benzer üflemeli bir çalgı.

Hicaz makamı: Hicaz dörtlüsüne Neva'da Rast beşlisinin eklenmesinden meydana gelmiştir.

Hicazkar makamı: Rast perdesinde bir Hicaz beşlisine, Neva perdesinde bir Hicaz dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

Hüseyni makamı: Hüseyni beşlisine uşşak dörtlüsünün eklenmesiyle oluşan Türk müziğindeki basit bir makamdır.

Hüzzam makamı: Hüzzam beşlisine Eviç'de Hicaz dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

İmprovisation: Doğaçlama.

Kadans: Konçerto ya da aryalar da bir bölümün bitimine yakın solistin virtüözlük gösterisine olanak sağlayan pasaj.

Karcığar makamı: Uşşak dörtlüsüne Neva perdesinde Hicaz beşlisinin eklenmesinden meydana gelen makam.

Konçerto: Solist ve ona eşlik eden orkestra için yazılmış üç veya dört bölümlü konser parçası.

Kontrpuan: Aynı anda çalınan iki, üç ya da daha fazla melodik dizi.

Kromatik: Yarım tonlardan oluşan ses dizisi.

Kürdi makamı: Klasik Türk müziğinde si bemol notasını andıran perde ve dügah perdesindeki bir makam.

Larghetto: Largo'dan daha hızlı.

Lied: İnsan sesi için bestelenen şarkı anlamına gelmektedir.

Marş: Kuvvetli ve düzenli bir ritime sahip, genellikle uygun adım yürüyüşler için yazılan ve askeri bandolar da çalınan müzik eseri.

Melodik Gam: Herhangi bir doğal minör gamın 6. ve 7. seslerinin çıkıcı notalarda yarım ton tizleşmesi ve dönerken bu notaların tekrar natürel (doğal) çalınması ile oluşur.

Mikrotonal Müzik: Batı müziğinde 20. Yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkmış, birbirine eşit on iki yarım aralık yerine, bunlardan daha küçük aralıklarla oluşturulan müzik. Bu küçük aralıklara “mikrotonlar” denir.

Modalite: Makamsal.

Modülasyon: Geçki, ton değişimi.

Motif: Bir yapıtın kuruluşunun ana öğelerinden biri olarak kullanılan ve bir müzik fikrinin kaynağı olan yapı.

Müstear: Segah makamına zaman zaman bir tam veya eksik müstear beşlisinin katılmasından ibarettir. Segâh makamına benzer.

Nikriz makamı: Nikriz beşlisine 5.derece Neva perdesi üzerinde, bir Rast dörtlüsünün ve yine aynı perdede bir Buselik dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

Oktatonik Gam: Art arda gelen yarım ve tam aralıklardan oluşan 8 sesli dizidir.

Oktav: Sekiz sesten oluşan ses dizisi.

Opera: Eser anlamında müzikli sahne oyunu.

Operet: İçinde karşılıklı konuşmaların, şarkı ve dansların yer aldığı, hafif opera.

Opus: İş, eser, yapıt, çalışma anlamında. Besteleri sıralamaya yarayan sayıların belirteci.

Oratoryo: 16. Yüzyılın ikinci yarısında Roma'da ortaya çıkan, hem kiliseyle, hem de tiyatroyla ilgili müzik türü.

Ostinato: Müzikte bir bestenin bas partisinde tekrarlanarak asal birleştirici öge işlevini gören melodik kalıp.

Ölçü: Bir müzik parçasını meydana getiren ve birbirine eşit zaman veya süre kalıplarına denir.

Partisyon: Bir müzik yapıtının partilerinin belirtildiği nota yazısı.

Partita: Birbirinin ardına yazılmış dans parçaları.

Pentatonik: Beş sesten oluşan dizidir ve bir sekizli içindeki belli beş sesin kullanılmasıyla oluşur.

Pesante: Ağırbaşlı ve dolgun bir deyişle.

Piu vivo: Daha canlı, daha çabuk.

Piyano: Hafif ses.(p)

Pizzicato: Yaylı çalgıların telin parmakla çekilmesiyle uyguladıkları bir tür süsleme tekniği.

Polifonik: Çok sesli.

Postmortem: Ölümden sonra.

Prelüd: Önde çalınan. Bir başka parçaya giriş oluşturan çalgı müziği.

Presto: Çabuk tempoda.

Rast makamı: Rast beşlisine Neva'da bir Rast dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

Resitatif: Opera, oratoryo, kantat gibi sahne eserlerinde öykü, konu, ya da eser içerisindeki bir metni şarkı söyler gibi serbest bir ritim ve tempoyla seslendirme biçimine denir.

Ritim: Tartım. Güçlü ve güçsüz vuruşların düzenli aralıklarla yinelenmesi. Bu yinelenmenin bir kalıp halindeki oluşumu, ölçüyü yaratır.

Ritornello: İtalyanca geri gelmek, geri dönmek anlamına gelir. Tekrarlamayı uygun şekilde kullanarak eserin biçiminde bütünlük yaratma yönsemesi. Nakarat.

Rondo: Tekrar eden bir melodinin kontrast temalarla yer değiştirdiği müzikal bir form.

Rubato: Çalgı ya da ses için yazılmış bir yapıtın temposunu yavaşlayarak değiştirmek için icracıya anlatım yeteneğinden yararlanma olanağı tanıyan bir ifade şeklî.

Saba makamı: Çargah (do) perdesindeki Zengüle dizisine Saba dörtlüsünün eklenmesiyle oluşan bileşik makamdır.

Scherzo: Şakacı, nükteli çalgısal parça.

Segah makamı: Segah beşlisine Eviç perdesinde bir Hicaz dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

Senfoni: Orkestra için yazılmış, üç ya da dört bölümlü müzik yapıtı.

Senkop: Ritim vurgusunun doğal akıştaki güçlü vuruşa değil, hafif vuruşlarına rastlaması.

Sforzando: Sesi birden kuvvetlendirmek.

Sicilienne: Sicilya köylülerinin dansı. Fransızca kelime olan Sicilienne 6/8'lik ya da 12/8'lik ritimlerden oluşur.

Sirto: Yunan kökenli bir halk dansı.

Solo: Tek, yalnız.

Sonat allegrosu: Bir müzik formudur. Sonat allegrosu formunda giriş-gelişme-sonuç adlarında birbirleriyle ilgili üç ayrı bölüm bulunur.

Sonat: Bir solo çalgı ya da çalgılar topluluğu için yapılmış, üç ya da daha çok bölmeden oluşan bir bestedir.

Sonorite: Çalgının oluşturduğu dengeli ve güzel ses dolgunluğu.

Staccato: Notaların birbirinden ayrı, tek tek çalınacağını belirten terim.

Sul ponticello: Yaylı çalgıları için arşenin köprü kısmına çok yakın çalma tekniği.

Suzidil makamı: Hüseyni Aşiran perdesinde Hicaz beşlisine 5.derecede Buselik perdesinde bir Hicaz dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

Suzinak makamı: Bir rast beşlisine (beşinci derece) neva perdesinde bir hicaz dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

Süit: Değişik formlarda fakat aynı tonalitede yazılmış dans müziklerinden alınan bölümlerin birbirine eklenmesiyle oluşturulan yapıt türü.

Sürdin: Bir yaylı çalgıyı ya da bakır üflemeli çalgısını sağırlaştırıcı parça veya tıkaç. Susturucu.

Taksim: Türk müziğinde ve birçok Orta Doğu kültürünün müziğinde ritimsiz ve tek kişi tarafından yapılan bir doğaçlama.

Tarantelle: Bir italyan dansı. Çok hızlı ve canlı tempoda.

Tasavvuf: Dini.

Tema: Müzik yapıtını oluşturan temel fikir. Ana fikir.

Tını: Ses rengi.

Tonalite: Bir eserin belli tona göre armonik olarak düzenlenmesi.

Tonmaister: Ses mühendisliği, ses teknisyenliği.

Trait (İn): Özellik.

Transpozisyon: Diziyi aynı aralıklar içinde bir başka notadan başlatıp kalıbı yinelemek. Aktarım.

Tremolo: Yaylı çalgılarda yayı titretmek yoluyla aynı sesin hızlı olarak yinelemesi. Kaygı ve çarpıntı etkisiyle dramatik anlatım yaratmak için kullanılır.

Tril: Notanın ardışık(bir sonraki) notaya kendi süresi boyunca çarpmasıdır.

Uşşak makamı: Uşşak dörtlüsüne Neva'da Buselik beşlisinin eklenmesinden meydana gelmiştir.

Üçleme: Nota biriminin üçerli olarak okunmasıdır. Örneğin; dörtlük nota birimi içinde üçleme, üç tane sekizlik notadan oluşur. Üçleme notalarından hiç biri ötekinden kısa yada uzun okunmaz, birbirine eşit sürelerde okunur.

Vals: 3/4'lük bir Avusturya dansıdır.

Varyasyon: Çeşitlemeler.

Vibrato: Titreşimli çalmak (özellikle yaylı çalgılar için) veya söylemek.

Virtüözite: Alanında ustalık, teknik yetenek sergileyebilme.

Vivace: Canlı kıvrak, atik tempoda.

Vivo: Canlı, çabuk.

Zirgüle makamı: Hicaz beşlisine Hüseyni'de Hicaz dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

1. GİRİŞ

Cumhuriyet devrimiyle birlikte birçok alanda olduğu gibi müzikte de büyük ve hızlı değişimler yaşanmış, Türk Sanat Müziği ile Türk Halk Müziğinin birikimleri Batı Müziği tekniği ile kaynaştırılıp yeni bir biçime dönüştürülmüştür. Cumhuriyet'in kuruluşunun ilk 20 yılı içinde gerek devletin görevlendirdiği bürokratlar gerek müzik devrimini gerçekleştirmeye kararlı yerli ve yabancı sanatçılar, uzun süren çalışmalarıyla opera, orkestra, konservatuvar, tiyatro gibi sanat kurumlarını yoktan var etmişlerdir.

Birçok alanda Batı'nın bilgi ve birikiminden yararlanıldığı bu dönemde, müzik alanında da benzer bir uygulama yapılmıştır. Önce yurtdışından batılı müzikolog ve besteciler ülkemize davet edilerek fikir ve görüşleri alınmış, daha sonra Türkiye'de yetişen yetenekli genç müzisyenlerin yurt dışına gönderilmeleri sonucunda Batı müziği alanında eğitim almaları sağlanmıştır.

Yurt dışı eğitimlerini tamamlayarak ülkemize dönen sanatçılarımızın, döndükten sonraki çalışmalarını ve çalışmalarının niteliğini Reyhan Altınay şöyle özetlemiştir: *"Otuzlu yıllarla beraber ülkeye geri dönen bu Türk müzisyenler, Türk Müziği-Batı Müziği sentezini gerçekleştirecek çalışmalara girmişler; ilk olarak Anadolu'da yaşayan müzik geleneklerinin ve otantik halk müziği ürünlerinin tespit çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Böylece Türk Halk Müziği alanında ilk bilimsel çalışmalar ortaya konulmaya başlanmıştır.''*[1]

Tezin Amacı

Bu tezde, çağdaş Türk müziğinin oluşumuna öncü etmiş Türk beşlerinin hayatları, besteledikleri keman eserleri, bu eserlerin içerisinden bulunan, Türk motifleri, makamları ve Türk müziğinin çok sesli müzik ile harmanlanıp birleştirilerek ortaya çıkarılması incelenmiştir. Bu çalışmanın en önemli amacı; Türk Beşlerinin bestelediği günümüzde

[1] Reyhan Altınay'' Cumhuriyet Döneminde Türk Halk Müziği Alanında Çalışmalar'', T.C. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2000

notalarına dahi ulaşmakta zorluk çekilen ve bu yüzden bazıları seslendirilemeyen, notaları bulunsa dahi güçlükleri nedeniyle seslendirilmesinden kaçınılan bu eserler hakkında bilgi vermek ve farkındalık yaratmak, Türk Beşlerine ait keman eserlerinin gerek ülkemizde, gerek ülkemiz dışında icra edilerek tanıtılmasını ve bu eserleri çalmaya teşvik edilmesini sağlamak, çağdaş Türk bestecilerimizin daha iyi anlatılması amacı doğrultusunda yol gösterici olmasını hedeflemektedir.

Tezin Önemi

Bu tezde Türk Beşleri'nin hayatları incelenmiş, bestecilerin keman eserleri araştırılmıştır. Tezin önemi; Bu tezde Türk Beşlerinin yazmış olduğu keman eserlerini bir araya getirerek, keman icracılarımızın bu eserler hakkında fikir sahibi olmaları, Türk bestecilerinin yapıtlarına önem vermeleri ve bestecilerin eserlerini anlayarak icra edebilmeleri adına yol gösterici bazı tavsiyelerde bulunulması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda yorumcuların eserleri daha iyi anlayabilmeleri için, gerekli bilgiler çerçevesinde, mecazi anlatım ve tanımlara yer verilmiş, örneklerle açıklanmıştır.

1.TÜRK BEŞLERİ

Avrupa'da eğitim görmüş olan ilk kuşak bestecilerimizden Cemal Reşit Rey, Ulvi Cemal Erkin, Hasan Ferid Alnar, Ahmet Adnan Saygun, Necil Kazım Akses, müzik yazarı araştırmacı ve eğitimci Halil Bedii Yönetken'in yakıştırması sonucunda *''Türk Beşleri''* adını almıştır.

Türk beşlerinin ortak amacı, geleneksek Türk Müziği makamları ve Türk Halk ezgilerinin renklerini kullanarak çağdaş çok sesli Türk müzik yapısı oluşturmak olmuştur. Sonraki aşamalarda daha özgür çağrışımlarla her besteci, halk ezgilerinin renklerini ve gizemini kendine özgü bir yöntem ve stille sergilemiş, tanıdık bir halk ezgisini doğrudan ele almak yerine, giderek soyutlama yoluyla geleneksel müzikleri Batı yöntemleri ile bir arada işlemişlerdir.[2]

Bestecilerimiz Halk Müziğine yöneldikleri zaman, birçok türküyü dört sesli karışık koro, eşlikli koro, piyano-ses, ses-orkestra gibi sanat toplulukları için armonileyip, çok seslendirip, çağdaş düzeye getirme çabasını göstermişlerdir.[3]

[2] Evin İlyasoğlu, Zaman İçinde Müzik, İstanbul, Yapı Kredi Yayıncılık, Mart 1999, s. 280

[3] Ahmet Say, Müzik Ansiklopedisi, Başkent Yayınevi, 1992, s. 1205

2. CEMAL REŞİT REY'İN YAŞAMI ve KEMAN ESERLERİ (1904-1985)

Resim 1: Cemal Reşit Rey

25 Ekim 1904'te Kudüs'te doğan Cemal Reşit, ilk piyano derslerini annesinden almış ve sekiz yaşında bir vals bestelemiştir. İlköğrenimine İstanbul Galatasaray Lisesi'nde başladığı yıllarda babası Ahmet Reşit Bey'in politik sebeplerden dolayı memleketi terk etmek zorunda kalması sonucunda 1913 yılında Paris'e taşınmış, burada aileye Fransa Cumhurbaşkanı Raymond Poincare sahip çıkmıştır. Paris konservatuvarının o zamanki müdürü ve ünlü besteci olan Gabriel Faure, Cemal Reşit Rey'i dinledikten sonra besteciye hayran kalmış ve besteciyi ünlü piyano pedagogu olan Marguerite Long'a tavsiye etmiştir.

Debussy'nin öğrencisi olan Marguerite Long, Cemal Reşit Rey'i öğrencisi olarak kabul etmiş, hiç ücret talep etmeden Cemal Reşit'in eğitimi ile yakından ilgilenmiştir. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla Ahmet Reşit Bey ve ailesi Cenevre'ye yerleşmişlerdir ve Cemal Reşit buradaki eğitimini St. Antoine Kolejinde ve Cenevre Konservatuvarı'nda sürdürmüştür.

1919 yılında babası Osmanlı Sarayına dahiliye nazırlığına atanınca İstanbul'a dönen Cemal Reşit, ilk küçük opereti *La Petit Chaperon (Kırmızı Başlıklı Kız'ı)* bestelemiştir. Eğitimine Paris'te devam etmek isteyen Cemal Reşit, 1920' de Paris'e dönerek yine Marguerite Long'un piyano derslerine katılmış, Raoul Laporra'dan kompozisyon dersleri almış, ayrıca Gabriel Faure ile müzik estetiği ve Henri Defosse ile orkestra şefliği üzerine çalışmalar yapmıştır. 1922 yılında Paris Konservatuvarından mezun olan besteci, 1925'te Cumhuriyet'in kurulmasıyla Darülelhan'da (sonra İstanbul Belediye Konservatuvarı adını almıştır) kompozisyon ve piyano dersleri vermek üzere yurda dönmüştür. 1945-1946 yıllarında İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda senfonik orkestra özelliğine kavuşan bir topluluk kuran besteci, bu sayede bugünkü İstanbul Devlet Senfoni Orkestrasının temelini oluşturmuştur.

1938 yılında Ankara Radyosu Batı Müziği Yayınları şefliğine getirilen Cemal Reşit, iki yıl bu görevi yapmıştır. Yaşamı boyunca sürekli çalışıp üreten besteci, Nişantaşı Şair Nigar Sokak'taki konakta, annesi, babası, ağabeyi, kız kardeşi ve kız kardeşinin eşi ile birlikte yaşamına devam etmiştir. 1941 yılında annesini kaybeden Cemal Reşit, üzüntünün kendisine verdiği mistik ilhamla *Hatıradan İbaret Kalan Şehirde Gezintiler* ve *Birinci Senfonisi'ni* bestelemiştir.

1945'te İstanbul'da Filarmoni Derneği'nin kuruluşuna yardımcı olmuş, bu sayede dernek aracılığıyla İstanbul'a dünyanın en ünlü şef ve solistleri getirilmiştir. Cemal Reşit, 1949'dan 1960' a dek Avrupa'nın önemli sanat merkezlerinde konserler yönetmiştir.

1962 yılında babasının ölümünün ardından, yanında ağabeyine çok iyi baktığı için aile emektarı olan Rıfkı Ergün ve ailesiyle birlikte Beşiktaş'ta bulunan Serence bey yokuşunda bir apartman dairesine taşınmışlardır.

1968 yılında kalp krizi geçiren besteci uzun bir süre çalışmalarına ara vermesinin ardından 1969'da Türk Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) siparişi üzerine 2. Senfonisi'ni bestelemiştir. 1970 yılında Üç Anadolu Türküsü, İki Anadolu Türküsü şan ve orkestra için Vocalises-Fantasie ve gitar konçertosunu, Uy Balon Dünya ve Bir İstanbul Masalı adlı eserlerini bestelemiştir.

Cemal Reşit Rey'in bestecilik süreci dört ayrı döneme ayrılarak incelenmelidir;

* Birinci dönem: 1919 yılından 1926'ya kadar yazmış olduğu Fransızca başlıklı opera ve şarkıları, öğrencilik yıllarının ürünü olarak kabul edilmiştir.

* İkinci dönem:1926 yılından 1931 yılına kadar ortaya çıkan ikinci dönem çalışmalarında halk müziği motiflerinden yararlandığı ''12 Anadolu Türküsü'' ile ezgilerini çok seslendirmiştir.

* Üçüncü dönem: 1930-1940 yılları arasında ağabeyi Ekrem Reşit Bey ile birlikte oluşturdukları operetlerin ve müzikallerin büyük ilgi görmesi üzerine, bu yapıtlar uzun yıllar sahnelenmiştir.

* Dördüncü dönem: 1950 yılından itibaren bestecinin tüm bestelerinde melodi çizgisine ve fonksiyonel armoniye önem verdiği görülür. Bu dönemde besteci genelde Türk müziği ve tasavvuf felsefesinden esinlenerek geniş orkestralı senfonik şiirler yazmıştır.

Cemal Reşit Rey, gözlerini yumduğu 7 Ekim 1985 tarihine dek Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarında kompozisyon öğretmenliği yapmıştır.
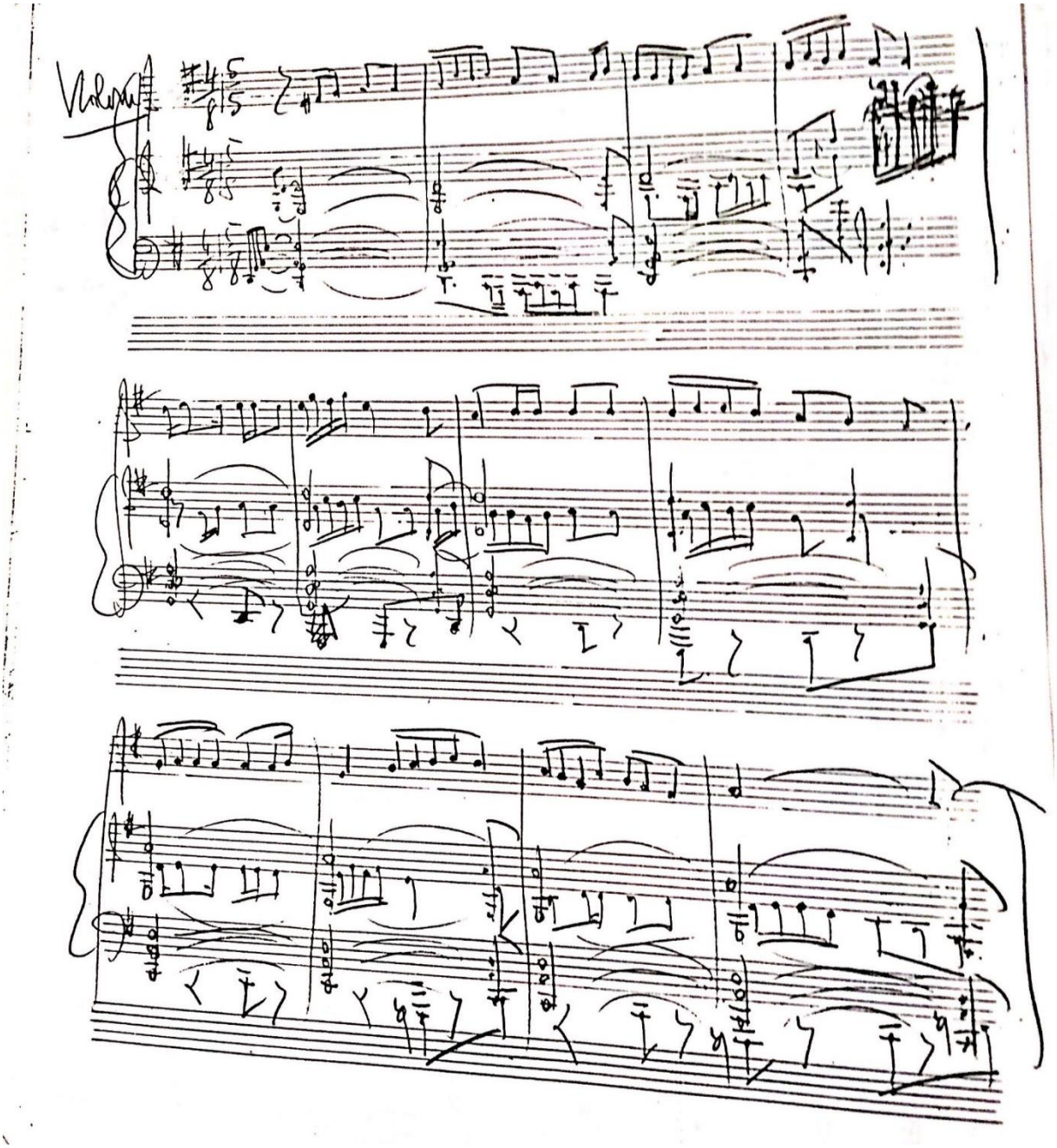
CEMAL REŞİT REY'İN KEMAN ESERLERİ

2.1 Anadolu İzlenimleri – Manisa Zeybeği (Keman ve Piyano için)

1926-1928 yılları arasında bestelendiği tahmin edilen eser hakkında yazılı ya da kayıtlı hiçbir bilgiye ve belgeye ulaşılamamıştır. Cemal Reşit Rey'in bu eseri Fransa'da öğrenciyken yazmış olduğu düşüncesi eserin başına kendi ismini el yazmasıyla Fransızca ''Djemol Rechid'' olarak yazmasından anlaşılmaktadır.

Eserin ilk bölümünün adı Manisa'dır. Manisa, çeşitli ırk ve ulustan insanların yaşamış olduğu ve zengin bir tarihi geçmişe sahip olan, Ege bölgesindeki bir ilimizdir. Eserin prömiyeri ya da diskografisi hakkında da hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır. Eserin tamamlanmamış olan ikinci bölümünün sadece ilk sayfasının, el yazmasının olduğu söylenmektedir.

Anadolu izlenimleri, 4/8'lik ve 5/8'lik ölçülerde yazılmış, melodik bir karaktere sahiptir. Eserde, geniş ses aralıklarıyla basit bir piyano eşliği yazılmış ve ana melodiyi keman üstlenmiştir. Melodiyi rahatlatan unsur kemanla piyanonun ritmik olarak sürekli birlikte olmalarıdır. Bunun dışında eserde kemanın solo olarak (piyano eşliksiz) birçok pasajı da bulunmaktadır.

Resim 2: Manisa Zeybeği (ilk 12 ölçü) -bestecinin orijinal el yazısıdır-

2.2 Andante ve Allegro (Yaylı çalgılar ve solo keman için)

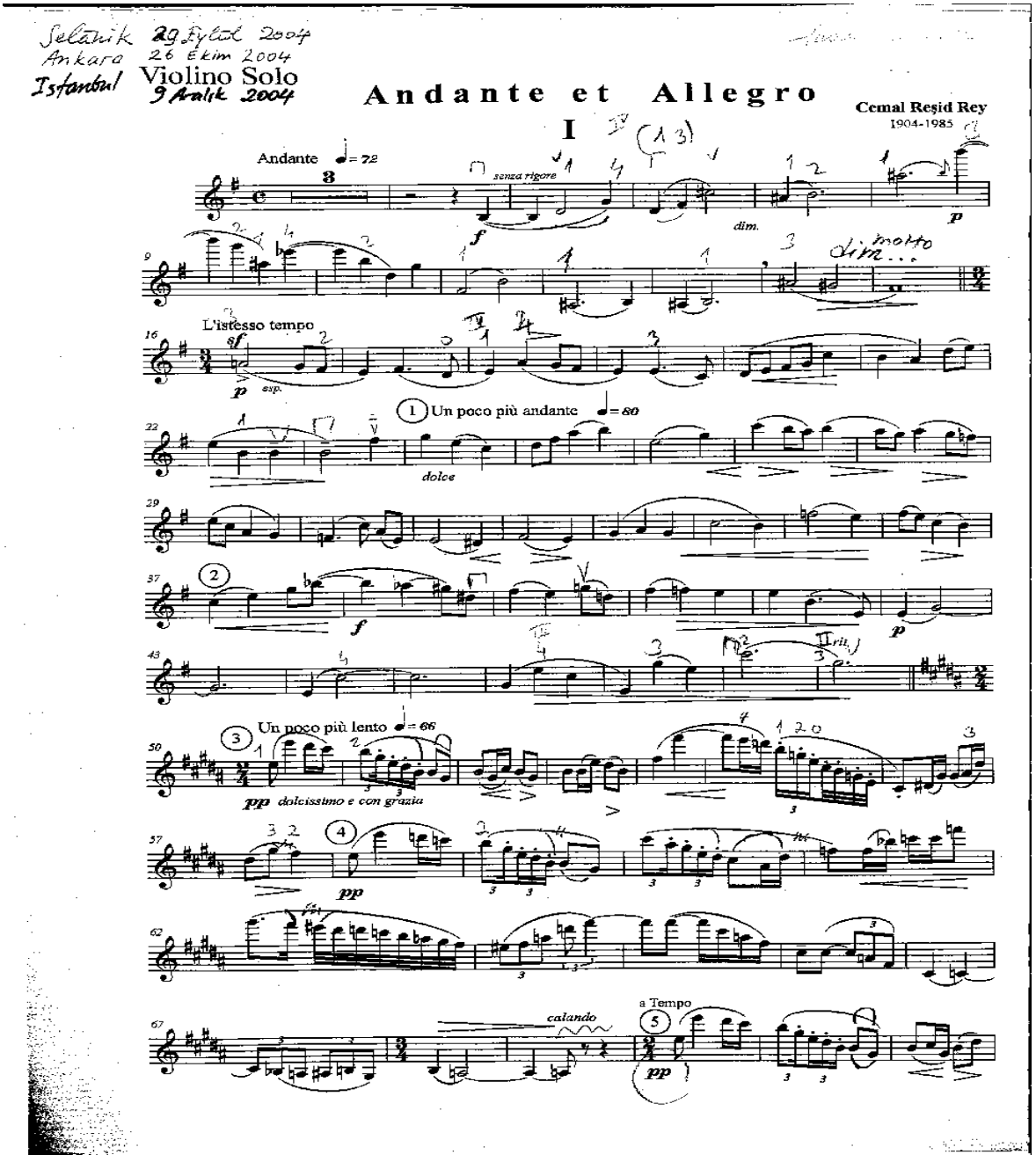
Cemal Reşit Rey bu eseri ünlü keman sanatçımız Suna Kan'a ithaf etmiştir. Adından da anlaşılacağı gibi Andante ve Allegro bölümünden oluşan bu eser 30 Kasım 1973 yılında Suna Kan'ın solist sanatçılığını üstlendiği konserde, İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası eşliğinde Cemal Reşit Rey yönetiminde gerçeklemiştir.

Andante

Besteci bu bölümü 1967 yılında yaylı çalgılar ve solo keman için yazmıştır. Bu bölüm için müzikte "A B A" formunu uygun görmüştür. İki farklı melodiye sahip ve sakin bir temposu olan eserin ilk melodisi duygusal ve hüzünlü, ikinci melodisi ise ilk melodiye göre zıt karakterde yazılmış oldukça canlı ve neşelidir. İkinci melodinin ardından sakin bir tempoda olan birinci melodiye geri dönülmesi sonucunda andante sona erer.

Resim 3: Devlet Sanatçısı Suna Kan
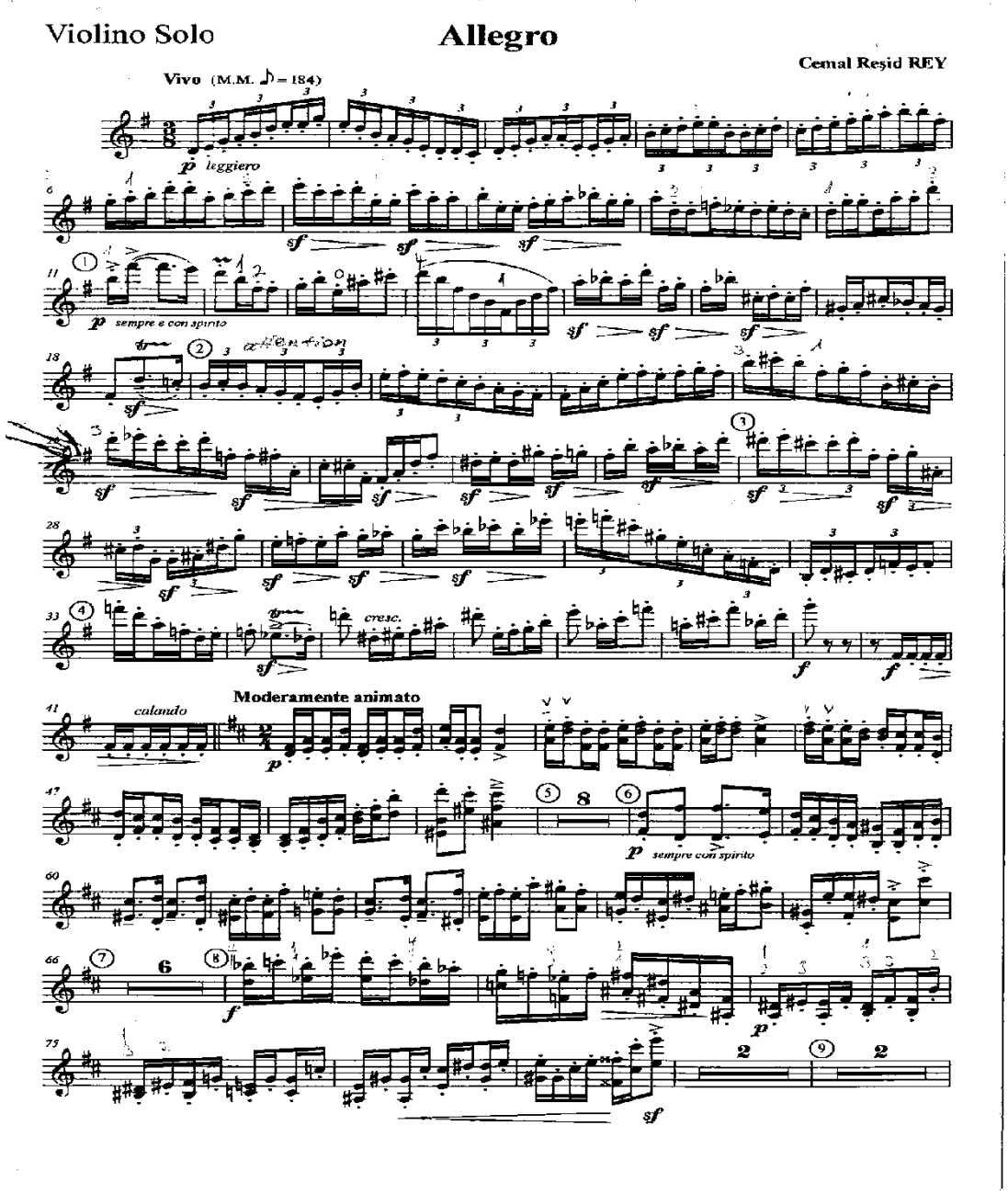

Resim 4: Rey-Andante bölümü (ilk 72 ölçü) –Cihat Aşkın'ın kütüphanesinden

Allegro

Bu bölüm Rondo formunda yazılmıştır. Hızlı bir ritmik yapısıyla kemanın üçlemeleriyle başlayan Allegro, bölümün A temasını gösterir. 42. ölçüde moderato animato temposuna geçerek bölüm canlılığını yitirmeden B teması duyulur. C teması 90. ölçüden başlayarak ağır bir tempoyla ezginin devam etmesinden oluşmuştur. 136. ölçüden itibaren solo kemanın üçlemeleri ile tekrar A temasına geçilir ve bölüm sona erer.

Eserin Allegro bölümü, Andante bölümüne göre daha ritmik, canlı ve neşeli bir melodi ile başlamaktadır. Birinci kemanlarla, solo kemanın melodiyi karşılıklı diyalog ile seslendirmelerinin ardından, solo keman bir marş çalmaya başlar. Bu marş ile bölümün başında duyulan neşeli melodi yerini keskin bir marş temposuna bırakmıştır. Böylece bölümün melodisi ve karakteri tamamen değişmiştir.

RESİM 5:Rey-Allegro bölümü (ilk 80 ölçü)

2.3 Keman Konçertosu

Cemal Reşit Rey, 25 Şubat 1939 yılında yazmaya başladığı bu eseri 26 Eylül 1939'da tamamlamıştır. Konçertonun, Ankara'da ilk kez Macar asıllı Fransız kemancı Sandor Vegh tarafından seslendirildiği söylenmekte, ancak bu konser ile ilgili başka bir bilgiye rastlanamamaktadır. Eser, 1957 yılında İstanbul Belediye Konservatuvarı Şehir Orkestrası eşliğinde ünlü keman sanatçısı David Oistrakh ile Cemal Reşit Rey yönetiminde Saray Sinemasında seslendirilmiştir. İstanbul'a gelen Fransız kemancı Robert Soetens bestecinin bu yapıtını görmüş ve seslendirmek için besteciden notaları Amerika'ya göndermesini istemiştir. Bu sayede eser ünlü *Universal* edisyonunca kabul edilmiştir. Ancak eser basılamadan "*Washington Büyükelçisine*" yollama prosedürleri sırasında II. Dünya savaşından dolayı kaybolmuştur. Yıllar sonra, besteci ve müzikolog olan Prof. Yalçın Tura, uğraşları sonucunda Viyana'da "*Universal Edition"* adlı bir müzik basım şirketinde büyük bir şans eseri konçertonun tüm notalarını bulmuştur. Eserin ilk seslendirilişi 27 Mart 2006'da Cemal Reşit Rey Konser salonunda, orkestra şefi Prof. Rengim Gökmen yönetiminde Cemal Reşit Rey orkestrası eşliğinde, Hasan Niyazi Tura (keman) tarafından tekrar gerçekleştirilmiştir.
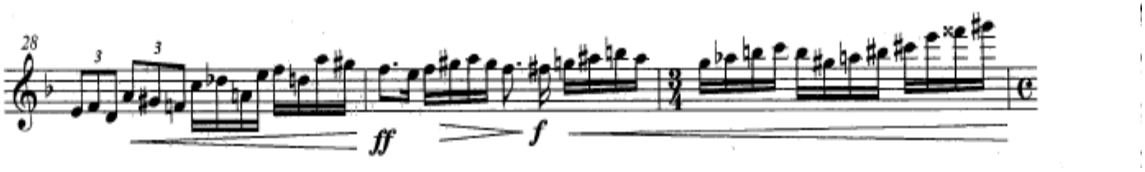
Cemal Reşit Rey'in keman konçertosu üç bölümden oluşmaktadır. 2. bölüm ara vermeden 3. bölüme bağlanır. Birinci bölüm olan "*Allegro con Fuoco*" sonat allegrosu formunda yazılmıştır. Bu bölüm solo kemanın dört ölçülük enerji dolu bir girişi ile başlar. Bu bölümde "*virtüözite"* isteyen pasajlar sıkca yer almaktadır. Klasik bir konçerto yapısında olduğu gibi konçertonun birinci bölümünde de gelişme bölümünden hemen sonra kadansa bağlanır ve yeniden sergi bölümüne geçerek bölüm sona erer.

Resim 6: Rengim Gökmen
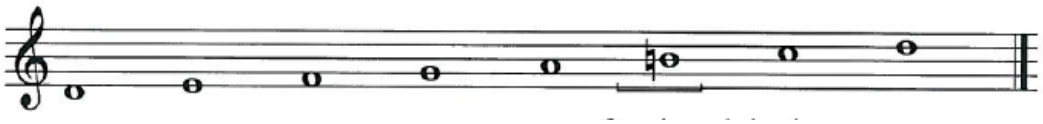

Resim 7: Hasan Niyazi Tura

Resim 8:Rey-Konçerto;1. Bölümdeki virtüözite isteyen pasajlardan biri (28- 30. ölçüler)

İkinci bölüm olan ‘*’Aria-Lento espressivo’’* üç bölmeli şarkı formunda yazılmıştır. Bu bölümün orkestrasyonunda kullanılan enstrüman sayısı birinci bölüme göre azalmıştır. Re

aktarımlı hüseyni makamını andıran bölüm, yaylı çalgıların 11 ölçülük sakin ve duygulu solosuyla başlamaktadır.
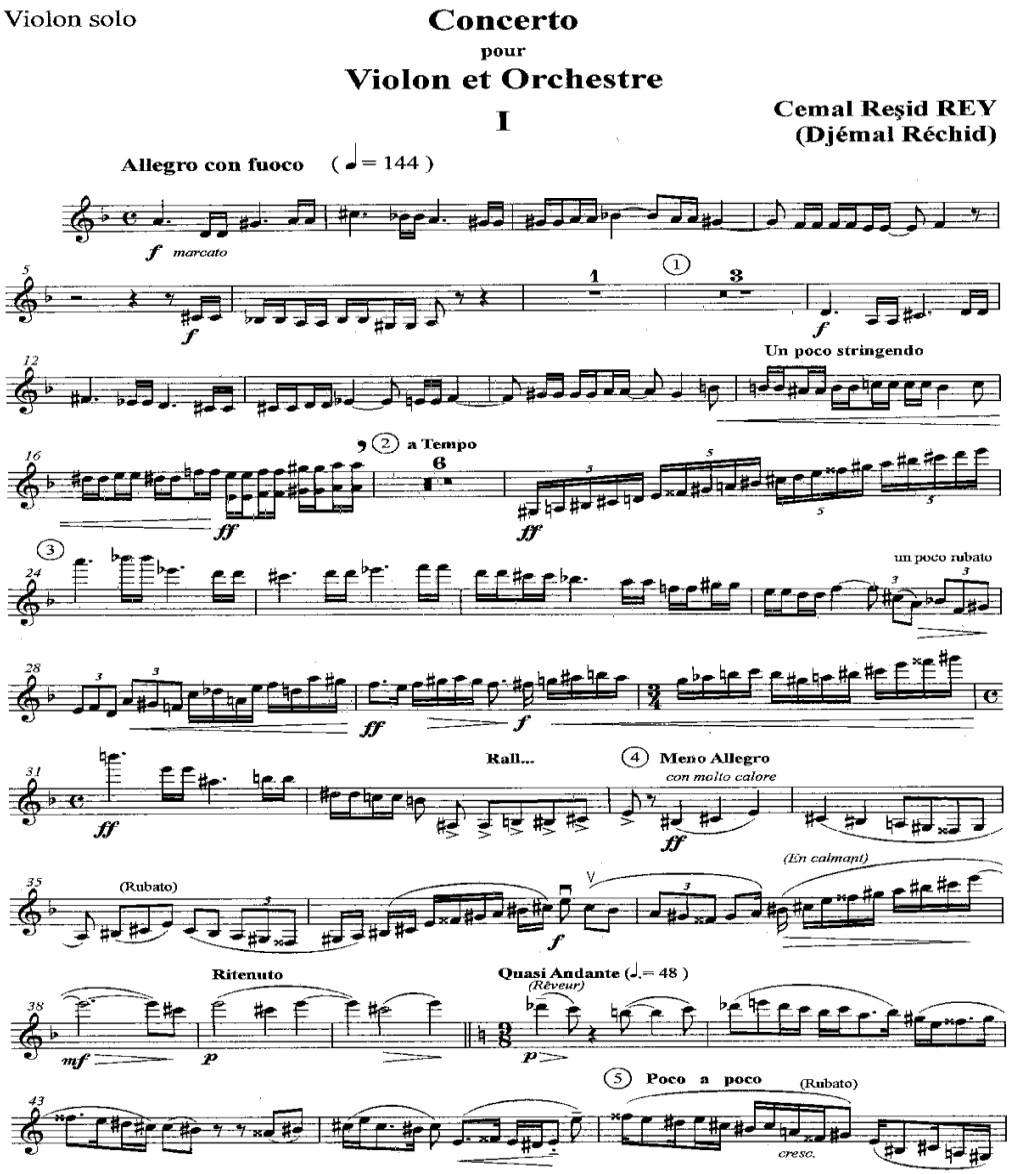

Resim 9: Re merkezli Hüseyni Makamı

Sakin bir bölüm olan ikinci bölüm, do eksenli soyut modal tonda sona erer ve attaca ile doğrudan 3. Bölüme geçer.
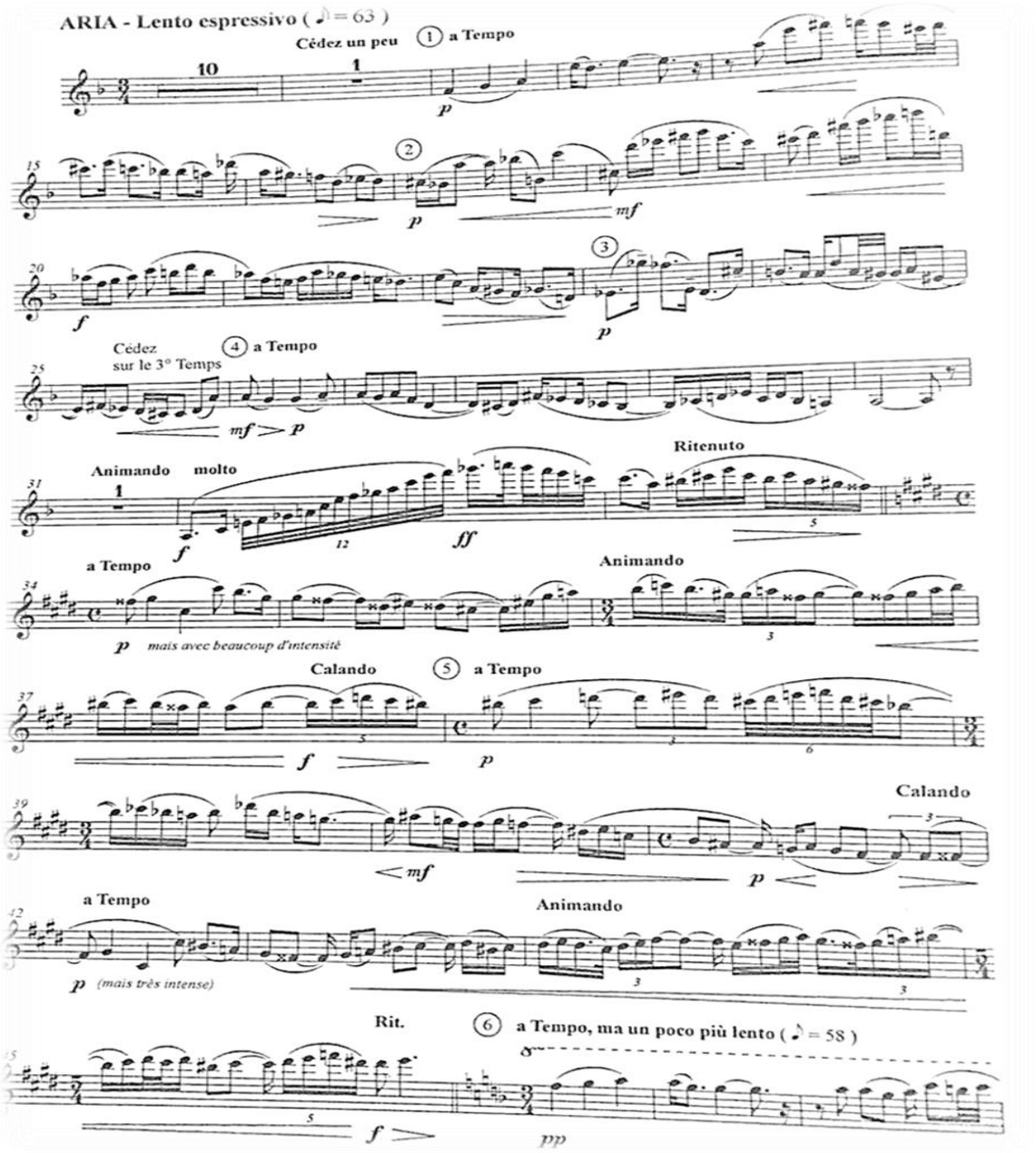
Üçüncü bölüm ‘*’Moderato-Allegro Moderato’’* müzik karakteri ezgi ve ritim bakımından birinci bölümle benzerlik gösterir. Bu bölümde besteci ‘*’Barok dönem*[4]*’’* konçerto formunun bir öğesi olan ‘’*ritornello tutti”* ve ‘*’form cyclique’’* anlayışını bir arada kullanmıştır. Hem orkestrasyonun hem de solo kemanın, renkli ve ateşli kullanıldığı son bölümde, bestecinin bölümü klasik ‘’*ritornello”* konçerto biçiminde ele alması esere oldukça orijinal bir duyuş vermiştir.

Bölümün sonlarına doğru, kemanın arpejlerle katıldığı bir Zeybek işitilir. 218. Ölçüde Coda’ya bağlanarak solo kemanın 2. gamı ve onu izleyen timpani vuruşları ile eser son bulur.
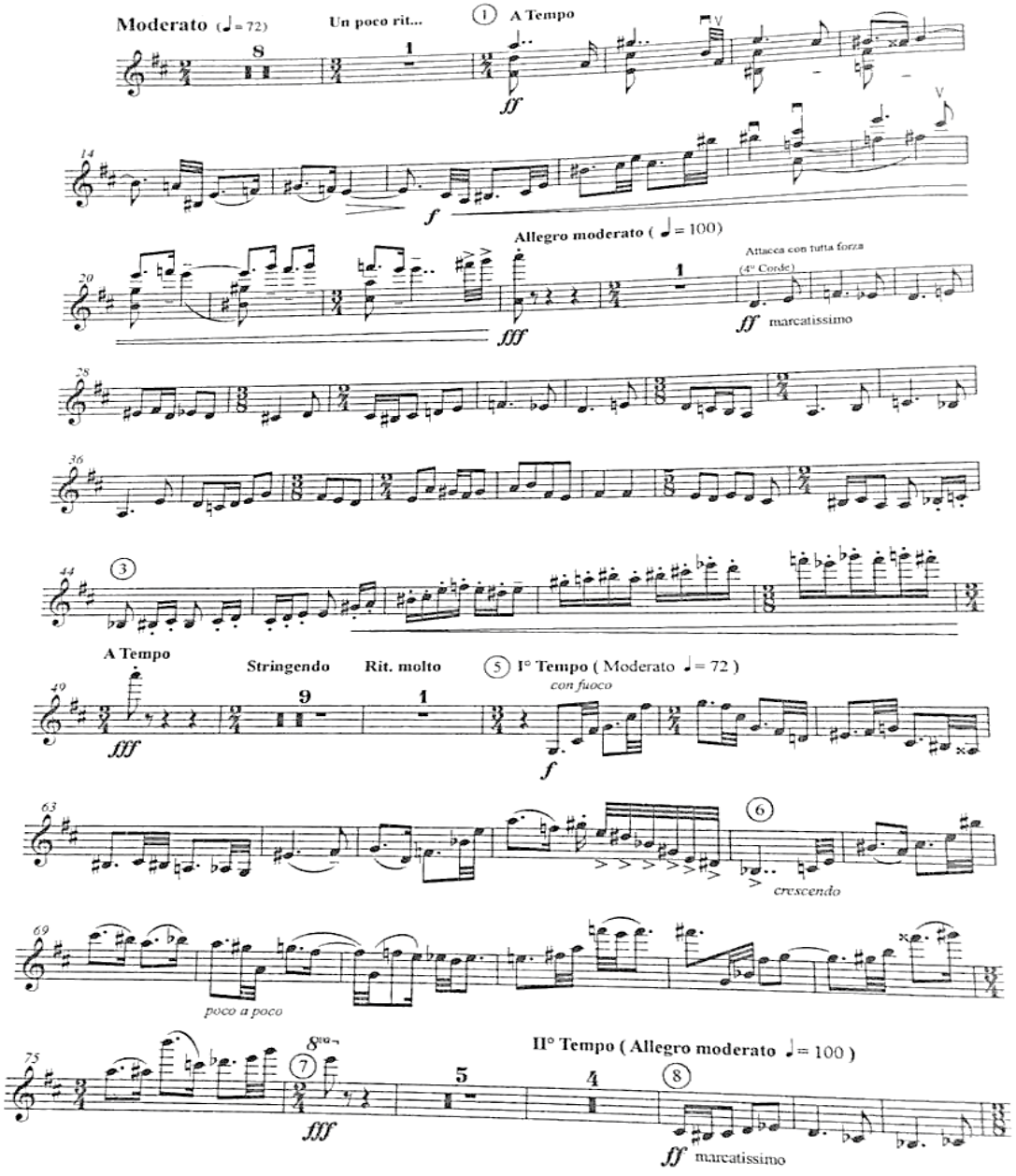
[4] 16.yüzyıl ortalarından 18.yüzyıl ortalarına kadar olan dönem olarak kabul edilir.

Resim 10: Rey-Keman Konçertosu 1. Bölüm solo keman partisi (ilk 45 ölçü)

Resim 11: Rey-Keman Konçertosu 2.bölüm solo keman partisi (ilk 46 ölçü)

Resim 12: Rey-Keman Konçertosu 3.bölüm solo keman partisi (ilk 88 ölçü)

3. HASAN FERİT ALNAR'IN YAŞAMI VE KEMAN ESERLERİ (1906-1978)

Resim 13 : Hasan Ferid Alnar

11 Mart 1906'da, İstanbul'un Saraçhane semtinde doğan Hasan Ferid Alnar'ın çocukluğu Samatya Narlıkapı caddesindeki evlerinde geçmiştir. Babası posta memuru olan Hüseyin Alnar, görevi nedeniyle ailesinden uzun yıllar uzakta yaşamıştır. Annesi Saime Hanımın kanun, amcası A. Galib Alnar'ın (1890-1950) ud çalmasından dolayı, Ferid Alnar, mühendis bölümü öğrencisi olmasına rağmen, Türk musiki çevresini çok iyi tanımış ve o çevreler tarafından da tanınmıştır.

Ferid Alnar aynı zamanda Yeditepe'de gittiği Alman okulunun üç sesli çocuk korosunda çok sesli müzik eğitimi almıştır. Alman okulunda öğrendiği çok sesli batı müziği eğitime karşın, Alnar'ın gençlik yılları, ud sanatçısı Fahri Kopuz tarafından kurulan müzik topluluğu içinde, kanun ve bazen de kemençe çalarak geçmiştir.

Ferid Alnar 13 yaşında ilk bestesi olan "*Tabirbuselik Longa*"yı bestelemiş, üç yıl sonra ise "*Kelebek Zabit*" adlı bir opereti kaleme almıştır. Alnar, Kanun çalışmalarına Darüttalimi Musikide[5] 16 yaşında başlamıştır.

[5] İstanbul'da kurulan Türk musikisi cemiyeti ve topluluğu.

Hüseyin Sadettin Arel'den armoni dersleri alan besteci, Edgar Monos'dan armoni dersleri almaya devam etmiş, bunu konturpuan, füg ve piyano dersleri takip etmiştir.1923 yılında bestelediği ''On Saz Semai'si Alnar'ın basılan ilk bestesi olmuştur. Bu eser besteciye kendine güvenini arttırmış ve onu tek sesli ve giderek iki, üç sesli eserler yazmaya teşvik etmiştir. İstanbul Lisesinin onuncu sınıfından sonra sınavla Güzel Sanatlar Akademisinin mimarlık bölümüne girmiş, ancak müziğe olan ilgisi nedeniyle bu bölümü yarıda bırakmış, müzik eğitimine bıraktığı yerden devam etmek isteyen besteci ailesini de ikna edip Viyana'ya gitmeye karar vermiştir.

1927'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın bursunu kazanarak Viyana'ya giden Alnar, Viyana Devlet Müzik ve Temsil Akademisi'nde Joseph Marks'dan kompozisyon ve Oswald Kabasta'dan orkestra şefliği dersleri almıştır. Kompozisyon ödevleri zamanla özgün eserlere dönüşüp çeşitlenmiş, çoğu Viyana ve İstanbul'da seslendirilmiştir.

Alnar, Türk Beşlerinin diğer bir üyesi Necil Kazım Akses ile aynı okulda eğitim almıştır. Bestecilerin eserleri yurt dışında da birçok konserde aynı program içerisinde yer almıştır.

1932'de Viyana Devlet Müzik ve Temsil Akademi'sinin yüksek bölümünü bitiren besteci, yurda dönerek, İstanbul Şehir Tiyatro'sunda orkestra yöneticiliği ve İstanbul Belediye Konservatuarı'nda müzik tarihi öğretmeliği görevine atanmıştır. Ferid Alnar 1935 yılında Cemal Reşit Rey ile birlikte Viyana'ya davet edilmiştir. Prelüd ve iki dans adlı eserinin; Profesör Oswald Kabasta yönetimindeki Viyana Senfoni Orkestrası tarafından iyi bir şekilde yorumlanması sayesinde büyük beğeni toplamış, Universal Edition eserleri basmak için istekte bulunmuştur.

1936 yılında, Hasan Ferid Alnar, Ankara'ya yerleşerek Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda şef yardımcılığı, yeni kurulmuş olan Ankara Devlet Konservatuvarı'nda da

armoni öğretmenliği ve piyano ile eşlik dersi görevlerini üstlenmiş, 1937'den 1946 yılına kadar Ankara Devlet Konservatuvarı'nda kompozisyon öğretmenliği yapmıştır. 1946 yılında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın (CSO) yöneticiliğine getirilen Alnar, 1952'de geçirmiş olduğu bir rahatsızlık nedeniyle bu görevden ayrılmıştır.

1942'de İnönü ödülü alan sanatçı ölümünden sonra, 1998'de Sevda Cenap And Müzik Vakfı'nın Onur Ödülü Altın Madalyasına layık görülmüştür.[6]

Alnar'ın yazmış olduğu viyolonsel konçertosu ilk kez 1943'te yine Alnar'ın yönetiminde, David Zirkin'in solistliğinde Ankara'da seslendirilmiştir. 1955'te Muhsin Ertuğrul tarafından Devlet Opera ve Balesinin genel müzik direktörlüğüne getirilen Alnar, 1961 yılında devlet memurluğundan kendi arzusuyla emekli olmuştur.

Alnar'ın 1973'te Cumhuriyetimizin 50. yılı nedeniyle koro, konuşma ve orkestra için yazmış olduğu ve son eseri olan "*Senfonik Parça"*, 16 Kasım 1973'te Atatürk Haftası çerçevesinde seslendirilmiştir. Hasan Ferit Alnar, Türk Beşleri arasında Klasik Türk Müziğine en bağlı kalan besteci olmuştur. Halk ezgilerinin ritmik özelliği ile sanat müziğinin gizemli havasını birleştirmiş, geleneksel müziğin teknik özellikleri kadar çalgılarından da yararlanmıştır. En önemli yapıtlarından biri olan Kanun ve Yaylı Çalgılar için konçertosunda, kanun gibi bir Türk müziği çalgısına ilk defa Batı müziğinde yaylı çalgılar orkestrasında solo enstrüman görevi vermiştir.

Hasan Ferid Alnar, 27 Temmuz 1978 günü Ankara'da 72 yaşında hayata veda etmiştir

[6] 71 Türk bestecisi, Evin İlyasoğlu,Pan yayıncılık,sf.34
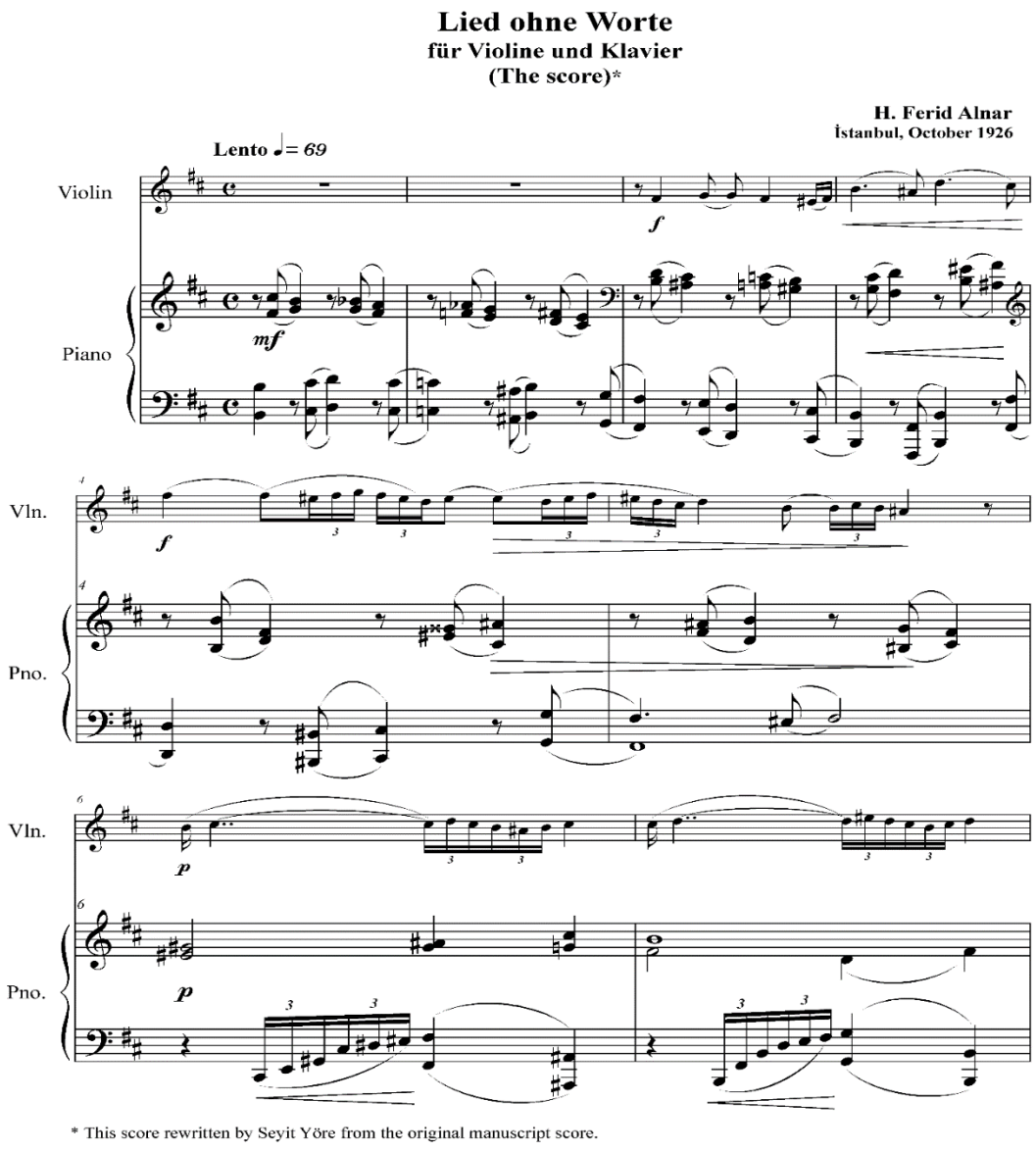
HASAN FERİT ALNAR'IN KEMAN ESERLERİ

3.1 Lied Ohne Worte-Sözsüz şarkı (Keman ve Piyano için)

Besteci; ilk eserlerinden olan bu yapıtını öğrenciliği sırasında 1926 yılında Viyana'da bestelemiştir. Bestecinin Almanca dilinde adlandırdığı bu eser '*'Lied Ohne Worte'' (sözsüz şarkı)*, Felix Mendelssohn'un da kendi lirik piyano parçaları için sıkça kullandığı isimlerden biridir.

Bestecinin hayatı boyunca bu piyanolu parça hiçbir edisyon tarafından basılmamış veya temize çekilmemiştir. Bu nedenle bu küçük eser hiçbir kaynakta veya bestecinin eserler listesinde yer almamaktadır. Besteci bu parçanın notasını hayata gözlerini yumana kadar kendi özel arşivinde saklamıştır. Alnar'ın bu yapıtı da diğer birçok eseri gibi tipik bir Türk Sanat Müziği yapısındadır. '*'Lied Ohne Worte''* 2001'de müzikolog ve besteci Doç. Dr. Seyit Yöre tarafından Alnar'ın Ankara'daki evinde bulunmuştur. Bunun dışında parçanın prömiyeri ya da diskografisi ile ilgili hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır.

Lento yazılan parça, olabildiğince ağır çalınmalıdır. Kemanda tekrarlayan 32'lik notalardan oluşan gamlar bu sayede eserde basit bir melodi çizgisi yaratmış olur. '*'Lied Ohne Worte''* armonik olarak incelendiğinde tonal yazılmıştır. Piyano da tekrarlayarak devam eden sabit ritim kemanla birlikte çalmakta zorluk yaratmaktadır.

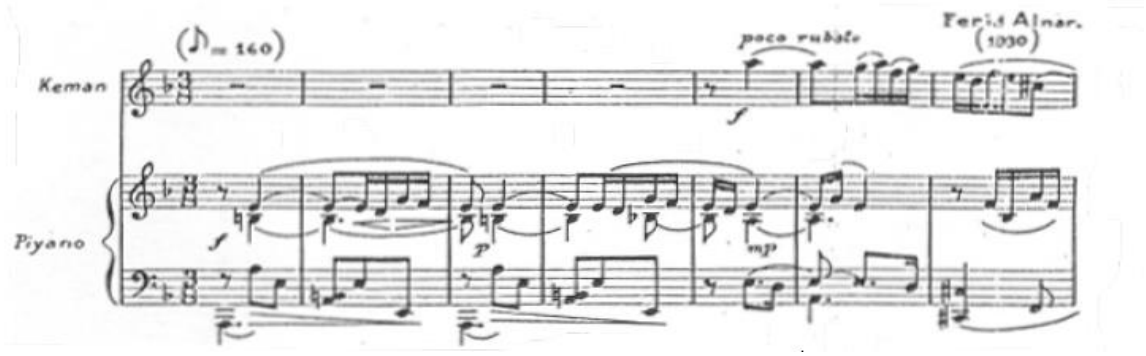
Resim 14:Alnar-Lied Ohne Worte (1 - 8.ölçüler)

3.2 Suit (Keman ve Piyano için)

Bestecinin, hakkında çok az bilgi sahibi olunan diğer bir eseri de Viyana'da öğrencilik yıllarında Keman ve Piyano için yazdığı Süit'tir. Eser 7 ayrı bölümden oluşmaktadır. Her bölümde ayrı ayrı çeşitli Türk makamları ya da modları kullanılmıştır. Suit'in 6. ve 7.bölümleri Taksim ve Sirto olarak yazılmıştır. Eserin ortalama süresi 21 dakika olup, ilk seslendirilişini Christa Richter (keman) ve Friedrich Statzer (piyano) Viyana'da 5 Mayıs 1931 tarihinde gerçekleştirmiştir.

Allegretto:

Bu bölüm 3/8'lik ölçüde, hızlı bir tempoda yazılmıştır. Bölüm solo piyanoyla başlar ve keman hemen sonra ana melodiyi çalarak giriş yapar. Genelde re minör olarak yazılan müzikte, çeşitli modülasyon değişiklikleri yaratılmıştır. Hicaz, Uşşak, Karcığar ve Segah makamları bu bölümde birçok ölçüde duyulmaktadır.
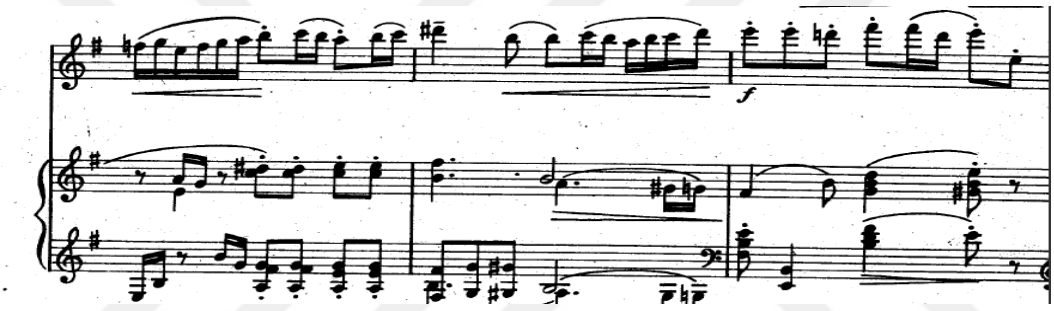

Resim 15:Alnar- Suit-Allegretto bölümü (ilk 7 ölçü)

.

Scherzo:

Bölümde kemanın tril hareketiyle başlayıp daha sonra tremolo hareketine dönüşerek bir kanun benzetmesi yapılmıştır. Bestecinin müziğe kanun çalarak başlaması bu bölüme bir ilham kaynağı olmaktadır. Oldukça enerjik olarak yazılmış bu bölüm ölçü birimi olarak 7/8'liktir.
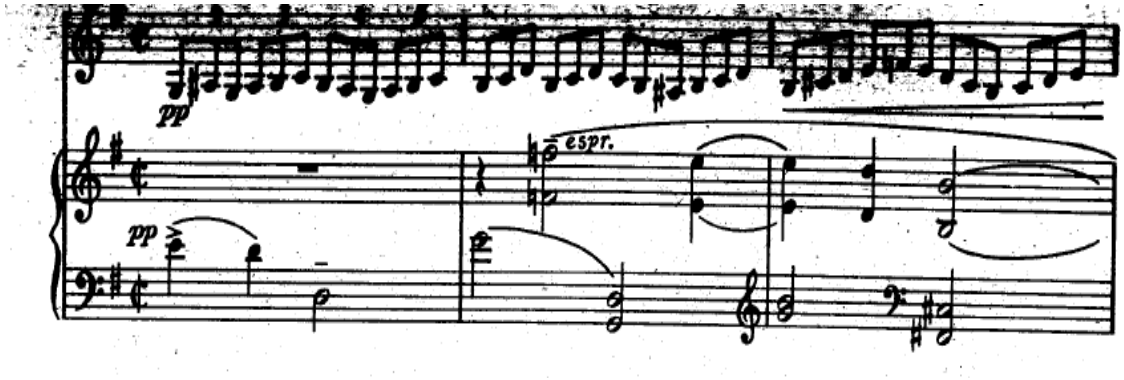
Legato yazılan frazların başlarına ve sonlarına aksanlar ile noktalar eklenmiştir. Minör tonda yazılan bu bölümde Nikriz, Kurdi ve Hüzzam makamları kullanılmıştır.

Resim 16:Alnar- Suit-Scherzo bölümü legato (bağlı) olarak yazılmış noktalı notalar (61- 63.ölçüler)

Vivo :

Bölüm hiç enerjisini kaybetmeden sonuna kadar devam eder. Sadece 38 ölçü olan bu bölüm oldukça kısadır ve kemanın sekizlik üçlemelerinden oluşur. Bölümde sıklıkla değişen armoni, keman icracısına entonasyon konusunda zorluk yaşatmaktadır. Bu bölümde Müstear, Hicazkar, Suzidil, Buselik, Hüzzam ve Kurdi makamları kullanılmıştır.
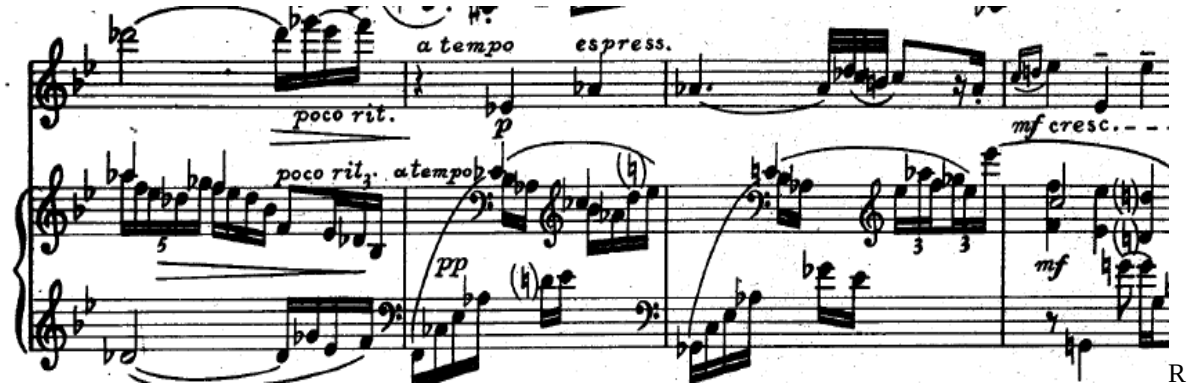

Resim 17:Alnar- Suit-Vivo bölümünde ki üçlemeler (ilk üç ölçü)

Adagio:

Bölüm piyanonun yavaş girişiyle başlamaktadır. 3/4 ‘lük yazılan bu bölüm, kemanda zaman zaman birbirini tekrarlayan notalardan ve senkop yazılan notalardan dolayı karmaşık duyulabilmektedir.

Hicaz, Suzinak, Hüseyni, Karcığar ve Hicazkar makamları bölümde melodik bir şekilde sunulmuştur.
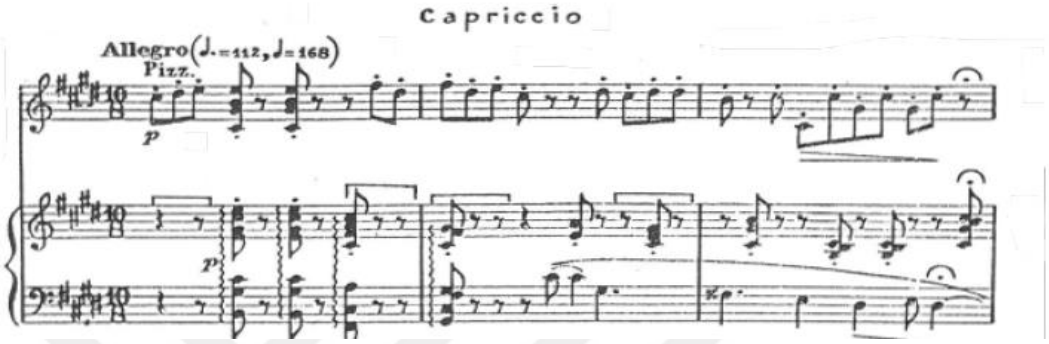

esim 18:Alnar- Suit-Adagio (24- 27. ölçüler)

Cappriccio:

Bu bölüm (3+2+2+3) şeklinde bölünerek 10/8’lik olarak yazılmıştır. Bölümde Hüseyni, Zirgüle, Hicaz, Uşşak ve Karcığar makamları melodik bir şekilde kullanılmıştır.
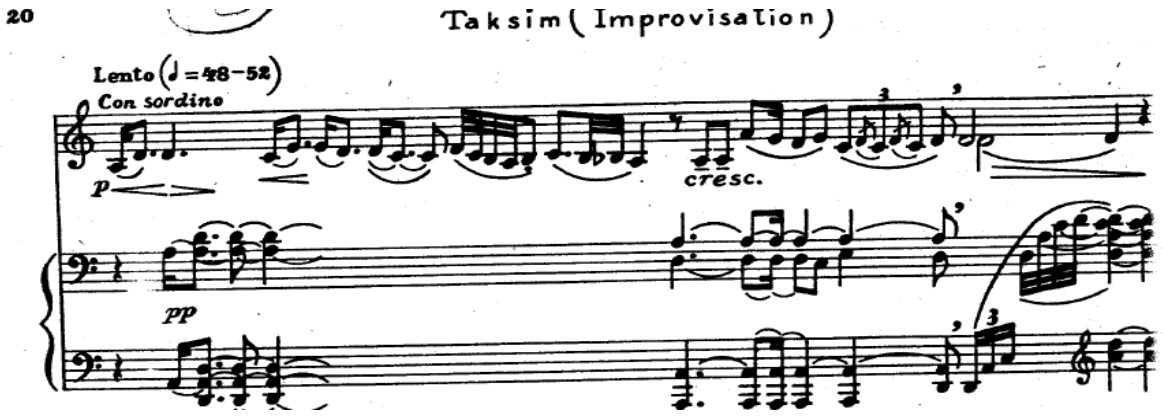
Besteci bölümün başında kemana pizzicato yazmış, bölümde tonal modülasyonlar kullanmıştır. Bu bölümün genel zorluğu ritmi takip etme güçlüğü, ölçü birimlerinin sık sık değişmesi, kemanda sürekli birbirini tekrarlayan notalar ve piyanoyla kemanın birlikte uyumu olmaktadır.

Resim 19:Alnar- Suit-Capriccio bölümü (ilk üç ölçü)

Taksim:

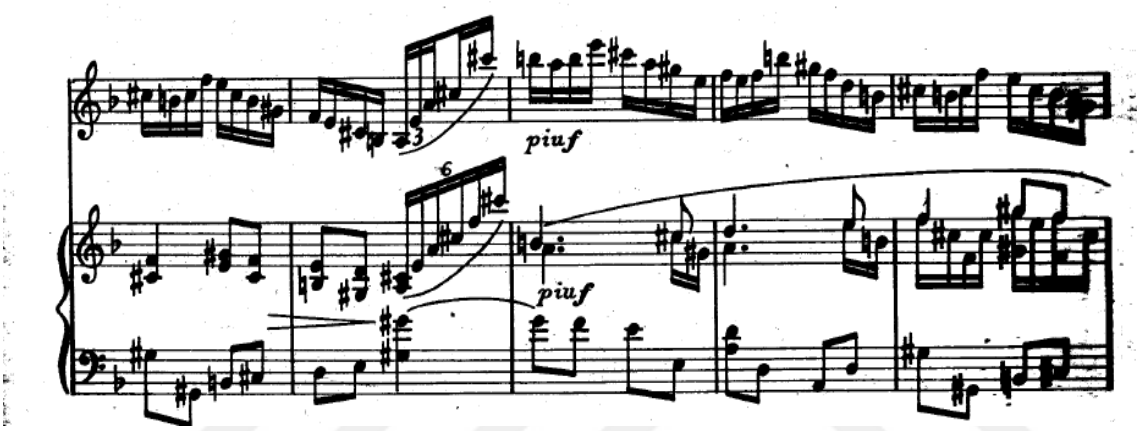
Taksim Türk müziğinde doğaçlamaya verilen addır. Bu bölümünde Segah, Karcığar ve Uşşak modları kullanılmış ve Saba makamı da bu bölümde duyurulmuştur. Besteci bu bölümde, müzikte trasandantal (felsefi) bir müzik yaratmak istemiş, bu atmosferi yakalayabilmek adına kemanda sürdin kullanmıştır. Bölümde piyanonun rolü kemanın serbest çalışını armonik olarak desteklemektir.

Resim 20: Alnar- Suit-Taksim bölümü ilk ölçü

Sirto:

Suit'in son bölümü olarak yazılan Sirto, Yunan kökenli canlı bir halk dansıdır. Bölüm 2/4'lük olarak yazılmış, Hicaz, Rast, Segah, Süzinak, Nikriz, Hicazkar ve Hüzzam makamları kullanılmıştır. Kemana yazılan atlamalı on altılık notalar, ayrıca dikkat ve odaklanma gerektiren unsurlar arasındadır.

Resim 21: Alnar- Suit-Sirto bölümünde kemana yazılan atlamalı on altılıklar (71- 75. ölçüler)

4.ULVİ CEMAL ERKİN'İN YAŞAMI VE KEMAN ESERLERİ (1906-1972)

Resim 22: Ulvi Cemal Erkin

Çağdaş Türk Müziğinin öncülerinden biri olan Ulvi Cemal Erkin 14 Mart 1906'da İstanbul'da doğmuştur. Babası Mehmet Cemal Bey, annesi Nesibe Hanımdır. İlk müzik derslerini annesinden alan Ulvi Cemal, daha sonra İstanbul'da yaşayan ünlü İtalyan piyano öğretmeni Adinolfi'den piyano eğitimi alarak müzik eğitimine devam etmiştir.

Galatasaray Lisesini bitirdikten sonra, 1925'te kazanmış olduğu devlet bursu ile Paris'e giderek, Paris Konservatuvarında Camille De Creus ve Isadar Philip ile piyano; Jean Gallan ile armoni ve Noel Gallan ile kontrpuan çalışmış, ardından Ecole Normale de Musique'de Nadia Boulanger'dan ders almış ve bu okuldan mezun olmuştur. 1930 yılında yurda dönerek Musiki Muallim Mektebinde piyano ve kompozisyon öğretmenliği yapan besteci,1932'de piyanist ve öğretmen olan Ferhunde Hanımla (Erkin) evlenmiştir. Ulvi Cemal, Paris'teki yaşamı sırasında ilk eseri olan, orkestra için *İki Dans*, keman ve piyano için *Ninni, Improvisation ve Zeybek Türküsü* adlı eserlerini bestelemiş, yurda döndükten sonra *Improvasition* adlı bölümü tekrar gözden geçirip son haline getirmiştir. Bu arada piyano için 5 küçük parça yazan Ulvi Cemal, yapıtını *Beş Damla* olarak adlandırmıştır.

Eserin seslendirilişi 7 Kasım 1931'de Sivas Orduevi'nde kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. *Beş Damla* Ulvi Cemal'in basılan ilk yapıtı olmuştur.

Besteci 1936'da yeni kurulan Ankara Devlet Konservatuvarı'nın piyano bölüm başkanlığını yapmış, Gazi Eğitim Enstitüsünde 25 yıl piyano öğretmenliğini sürdürmüştür. İcracılığının ve eğitmenliğinin yanısıra beste yapmaya da devam eden Ulvi Cemal Erkin, konservatuvar ve opera orkestralarında orkestra şefliği görevlerini de yerine getirmiştir. Ankara Radyosu'nun "Çok Sesli Müzik" bölümünü yönetmiştir. 1949-1951 yılları arasında Ankara Devlet Konservatuvarının müdürlüğünü yapan Ulvi Cemal Erkin, 1971 yılında "Devlet Sanatçısı" unvanını almış, bu unvanın yanı sıra sanat yaşamı boyunca Avrupa ülkeleri tarafından pek çok ödüle layık görülmüştür. Erkin'in aldığı yurt dışında aldığı eğitim sonrası yazmış olduğu eserlerinde izlenimcilik[7] etkisi görülse de zamanla kendine özgü bir stil yaratmayı başararak bestecilik alanında kendi tarzını oluşturmuştur. Ulvi Cemal Erkin'in yazmış olduğu *Birinci Senfoni* yurt dışında seslendirilen ilk Türk senfonisi olmuştur. 2 Temmuz 1958 yılında Ulvi Cemal Erkin'in *''ikinci senfonisi''* ilk kez Karl Oehring yönetiminde Münih Filarmoni Orkestrası tarafından, ikinci seslendirişi ise bestecinin kendi yönetiminde, Fransız Radyo Senfoni Orkestrası tarafından gerçekleştirilmiştir. Erkin'in *ikinci senfonisi* plağa alınmış ilk Türk senfonisi olma özelliğiyle ile de müzik tarihimizde yerini almıştır. Türkiye Büyükelçiliği ile Avusturya-Türk Dostluk Cemiyeti'nin "Türkiye'den Senfonik Müzik" adında ortaklaşa düzenledikleri konserde Erkin'in *ikinci senfonisi* 2 yıl sonra bu konserde tekrar seslendirilmiştir. 25 Kasım 1965'te Viyana'da "Musikverein" Salonu'nda gerçekleşen bu konser Avusturya basınında şu şekilde yer almıştır:

" *Akşamın en beğenilen parçası, hiç kuşku yok ki Erkin'in İkinci Senfoni'siydi. Fransız etkileriyle, canlı, renkli Türk Folkloru'nu birleştiren, çok değişik ve olağanüstü enstrümantasyonu ile dikkat*

[7] Fransa'da 19.yüzyılın sonlarında ressamlarda bir tutum olarak belirlenen daha sonra tüm sanat dallarında benimsenen, doğayı, insanın dış dünyasını gerçekliğiyle değil, sanatçıda uyandırdığı duyumları, izlenimleri yansıtan sanat akımı.

çeken son derece müzikal bir yazı. Tonkünstler Orkestrası[8], hem partisyonu özenli seslerle şekillendiren Ulvi Cemal Erkin'in, hem de yapıtını keskin vuruşlarla çaldıran Cemal Reşit Rey'in yönetiminden fazlasıyla memnun kalmışa benziyordu".

-Reudiger Engerth (Neues Österreich, 27 Kasım 1965)

Erkin, Akses ve ''Orkestra Çeşitlemelerinin" ilk çalınışını dinlediğimiz Cemal Reşit Rey'in yapıtları, bu bestecilerin tamamen ''Batılı'' olduğunu gösteriyor. Yani en azından, dar çevremizde çalışan besteciler kadar Batılı..

Yukarıda anlatılanlar için en canlı örnek; Ulvi Cemal Erkin'in ''İkinci Senfoni'sidir. Çok kolay anlaşılır bir dilde yazılmış, zevki, ustalığı ve incelmiş bir kültürü açığa vuran değişik ve bize göre yabancı bir yapıt.

-Fransız Tassie (Express, 29 Kasım 1965)

Çağdaş Türk bestecilerinin folklor müziği kadar dayandıkları geleneksel Türk Sanat Müziği ağır tempolu orta bölümde kendini gösteriyor. Bir Avrupa'lı bu bölümün yabancı tonalitesi ve uzayan ezgisinin yinelenmesinde etrafını saran kendine özgü ezgilerin sarmaş-dolaş oluşunda değişik bir varlık sezebilir. Mutlak ki, başka yerlerde de çağdaş besteciler de yeni unsurlar peşinde koşmuşlardır, ama Erkin'in yapıtında bu zoraki bir arama ve deneme değil, tonal ve polifonik bir seziş ve duyuştur.[10]

-Prof. Schmidek (Volkblatt,22Kasım1965)

[10]Çalgan,1991,s.163-164

Ulvi Cemal Erkin'in besteleri, Türk Halk dansları ve geleneksel modların batı müziği kurallarıyla birleşmesiyle oluşmuştur. Bestelerinin melodi zenginliği ve ritim canlılığı ile Erkin, yaşadığı dönem boyunca tüm eserleri seslendirilmiş tek Türk bestecimiz olmuştur. Besteci sanat yaşamı boyunca biri İtalyan, üçü de Fransa'dan olmak üzere dört değerli nişanın[9] sahibi olmuştur.

[8] Viyana, Avusturya-1933

[9] Gösterdikleri başarıdan dolayı devlet tarafından verilen madalya veya benzeri bir anmalık.

Bunlar sırasıyla:

*Birincisi Fransız Eğitim Bakanlığı tarafından 12 Nisan 1950'de verilen ''Palme Acedemique[10]'' nişanı,

*İkincisi yine Fransa'nın 21 Mart 1959'da verdiği ''Ulusal Likayat Nişanı'' ''Şövalye'' derecesindeki ''Legion d'honneur'' nişanı,

*Üçüncüsü, İtalya'nın 27 Aralık 1963'te verdiği ''Ufficiale[11]'' derecesindeki ''Ordine al Merito della Repubblica İtaliano'' nişanı,

*Dördüncüsü yine Fransa'nın 23 Aralık 1970'de verdiği, ancak bu kez daha önce verilen (Legion d'honneur) ''Ulusal Liyakat Nişanı''nın bir üstü olan ''Officier'' derecesindeki nişan olmuştur.[12]

Ülkesi için çeşitli türde 27 kalıcı yapıt bırakan besteci 1971 yılında yaş haddinden emekli olmuş, 15 Eylül 1972'de 66 yaşında geçirdiği bir kalp krizi sonucu yaşama veda etmiştir.

[10] Fransa'da bilim adamlarına, sanatçılara ve yazarlara verilen ödül, nişan.
[11] Resmi.
[12] Çalgan,1991 Onur Ödülü Altın Madalyası Sahibi Ulvi Cemal Erkin'e Armağan, (s.35,36)

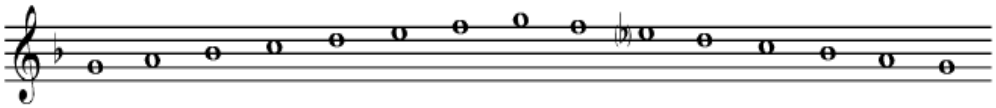
ULVİ CEMAL ERKİN'İN KEMAN ESERLERİ

4.1 Ninni, Improvisation ve Zeybek Türküsü (Keman ve Piyano için)

Üç ayrı eserden oluşan ‘*’Ninni, Improvisation ve Zeybek Türküsü*’’ birbirine bağlanarak birlikte seslendirilmektedir. Ulvi Cemal Erkin'in Paris'te öğrenci olduğu sıralarda bestelediği Ninni ve Zeybek Türküsünü (1929) Türkiye'ye döndüğü dönemde bestelemeye başladığı Improvisation (doğaçtan çalma, doğaçlama) adlı bölümle birleştirerek eserin adı ‘*’Ninni, Improvisation ve Zeybek Türküsü’’* koyduğu bilinmektedir (1932). Bu eser bestecinin basılan ilk eseri olmuştur. Ortalama 11 dakika süren Ninni ve Zeybek türküsünü ilk olarak Cezmi Rıfkı (keman) ve Ulvi Cemal Erkin (piyano) 7 Kasım 1931'de Sivas Orduevinde seslendirmişlerdir. Eserin tamamının ilk seslendirilişi ise 1932'de Necdet Remzi Atak ve Ulvi Cemal Erkin ile Ankara'da gerçekleşmiştir.

Ninni
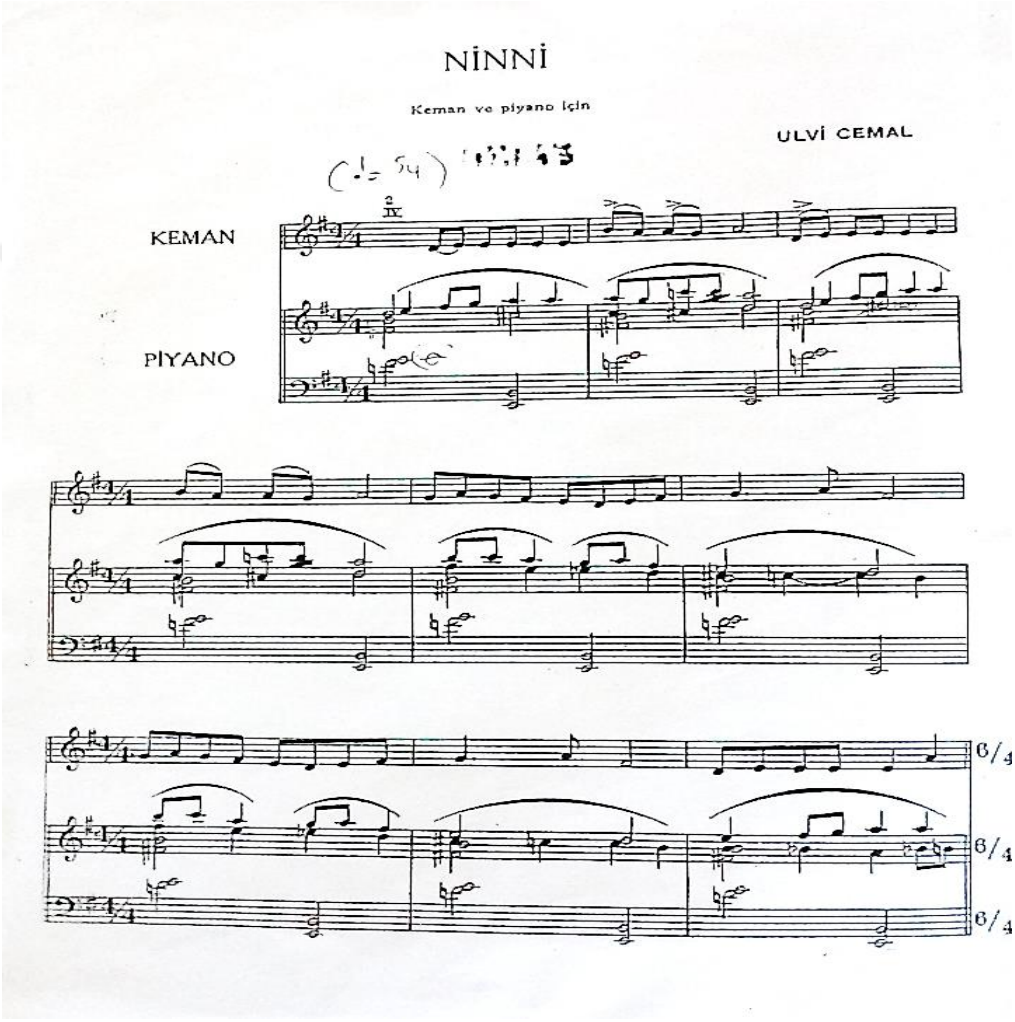
Ninni her kültürde olduğu gibi Anadolu'da da çocukları uyutmak için söylenen veya çalınan sakin bir halk ezgisidir. Besteci bu bölümde dinleyiciye bir annenin kucağında uyumak üzere olan çocuğuna tatlı ve dinlendirici bir sesle şarkı söylemesini yansıtmıştır. 4/4'lük olarak yazılan ‘’*larghetto*’’ olan bu bölüm, mi Hüseyni Makamında, tek bölümlü şarkı formunda yazılmıştır.

Resim 23: Hüseyni Makamı

Besteci bölümde basso ostinato (sürekli bas) tekniği kullanarak eserin sonuna kadar bunu devam ettirmiştir. Bölümde motiflerin birbirini tekrar etmesi, ninni karakterinin bir özelliği olan ve bebeğin uyuması için yapılan rutin tekrarların sonucundur.

Eserin icra bakımından zorluğu, geniş aralıklı pozisyon geçişleridir.

Resim 24: Ninni isimli bölüm (ilk 9 ölçü)

Improvisation (Emprovazisyon)
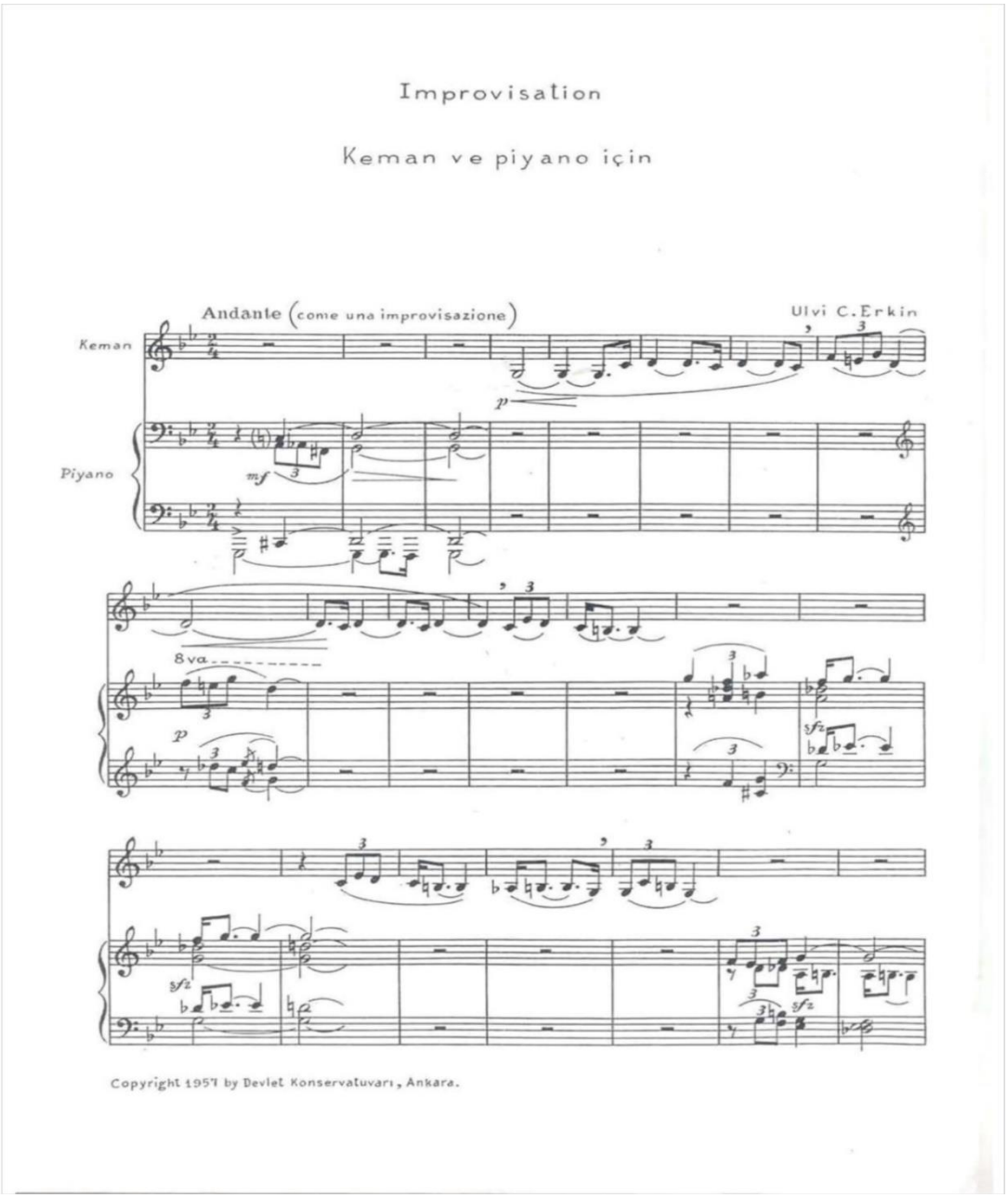
Besteci bu bölümü icracıya kendine özgü ve istediği bir tarzda yorumlama özgürlüğü sunmuştur. Türk müziğinde taksime benzerlik göstererek başlayan bu bölüm canlı bir oyun havasıyla devam edip yine taksimle sonlanmaktadır.

2/4'lük *Andante-Allegro-Andante* olan bu bölüm Sol Hüseyni Makamında, üç bölümlü şarkı formunda yazılmıştır. Canlı karakterdeki Allegro'da, keman motiflerinin pentatonik yürüyüşlerinin bunun yanı sıra ritmik öge olarak beşlemelerinin ve piyanoda kemanın ardından gelen onlama ritmik ögelerinin karşılıklı bir diyalog gibi sırayla birbirini takip ettikleri görülmektedir.

Resim 25: Improvisation-Allegro bölümü (49 -51. ölçüler)

Allegro bölümünün sonuna bir kadans yazılmış, ana temada kullanılan motifler, kadansta farklı seslerle tekrar edilmiştir . Kadansın bitimiyle ana temaya (Andante bölümüne) dönülerek doğaçlama karakterinin yoğun etkisi eşliğinde bölüm ağır bir şekilde sona erer.
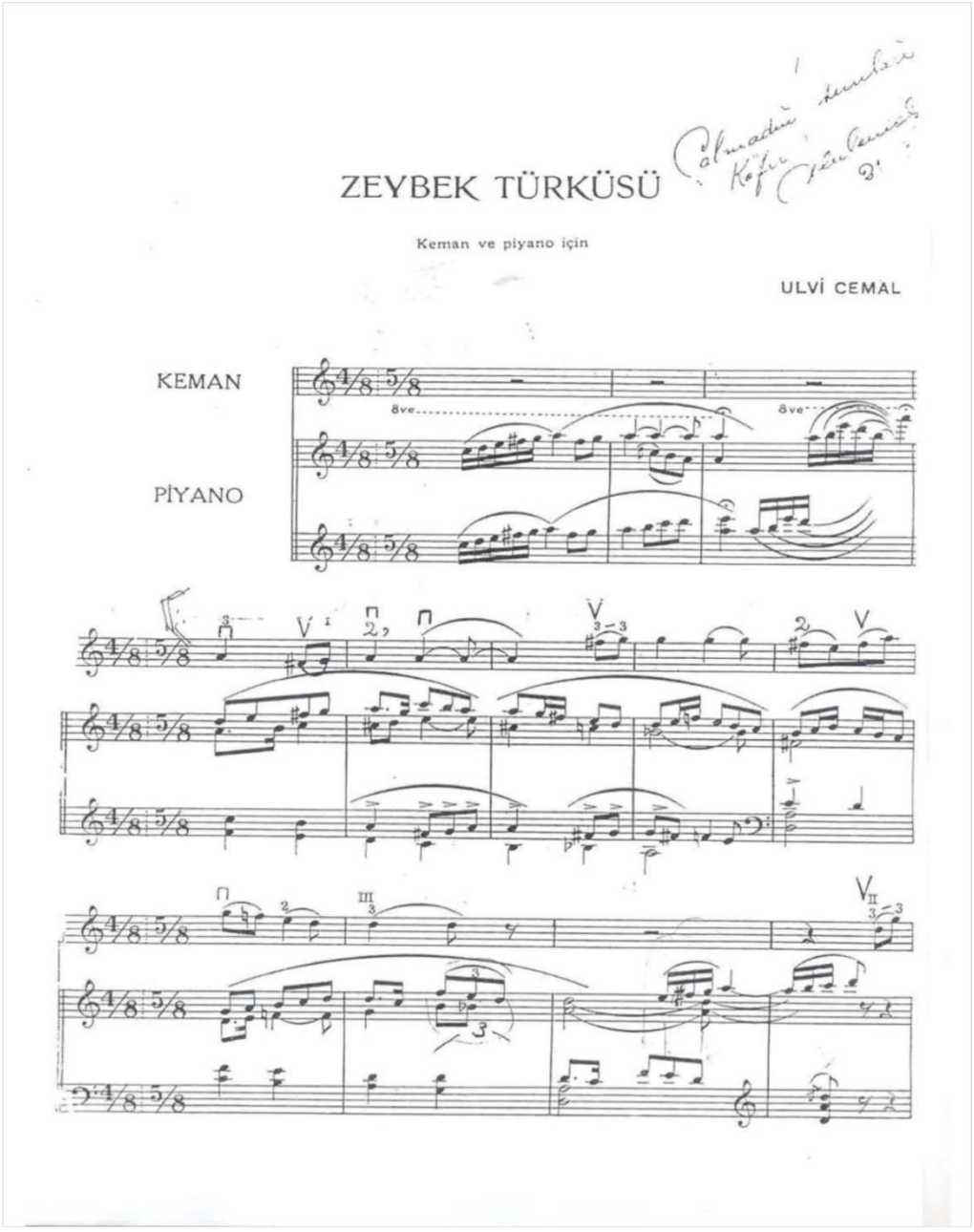

Resim 26: Improvisation isimli bölüm (ilk 22 ölçü)

Zeybek Türküsü

Bu eserin Ege yöresine ait bir dans olan *Zeybek* karakterinde bestelendiği görülmektedir. *Larghetto* olan bu bölümde ölçüler 4/8'lik ve 5/8'lik birimler halinde birbirlerine bağlanmış ve bütünlük oluşturulmuştur.

La sesi Hüseyni Makamında yazılan Zeybek Türküsü iki bölümlü şarkı formunda yazılmıştır. Bu bölümde *Zeybek* oyununun ezgisel ve ritimsel özelliklerinin sonuna kadar yansıtıldığı görülmektedir. Bölümün bitimine doğru birçok ölçüde dörtlü ve beşli aralıktan oluşan çift seslerin kullanılmasının yanı sıra , eserin orta bölümünde kemanın akorları sıkça ve boş tellerle birlikte çalması, icracıya entonasyon bakımından güçlük çıkarabilmektedir

Resim 27: Zeybek Türküsü (ilk 12 ölçü)

4.2 Keman Konçertosu

Üç bölümden oluşan eserin ilk seslendirilişi, 2 Nisan 1948 tarihinde Ulvi Cemal Erkin yönetiminde Risayet-i Cumhur Filarmoni Orkestrası[13] eşliğinde Lico Amar (keman) tarafından Devlet Opera ve Tiyatro binasının açılış töreninde gerçekleştirilmiştir.

Türk Halk ve Türk Sanat müziği ezgilerinden esinlenerek yazılmış bu eser, gerek makamsal, gerekse ritmik ögeler açısından oldukça zengin ve renkli bir şekilde kurgulanmıştır. Erkin'in en çok sevilen ve bilinen bu konçertosu konser programlarında sıkça yer alan eserlerinden biridir. Bestecinin içselleştirdiği izlenimcilik stili bu eserde son derece belirgindir. Erkin, bu konçertoda bazı halk çalgılarının karakteristik ve yöreye özgü tınılarını, batı çalgılarının bu tınıları taklit etme becerisiyle harmanlamış ve istenilen etkiyi esere yansıtmayı başarmıştır.

Birinci bölüm *Allegro giusto* canlı bir tema ile başlar. Sonat allegrosu formunda yazılan bu bölümde besteci kadansı gelişim ve sergi (birinci temanın tekrarı) kısımlarının arasında kullanmayı tercih etmiştir. Bu stil Alman besteci Mendelssohn'un keman konçertosu ile aynıdır. Ana temanın ögeleri üzerine kurulu olan ve çift seslerle başlayan kadans, çalış tekniği bakımından, özellikle sol elde ileri seviyede icra tekniği gerektirmektedir. Çift seslerin dörtlü ve beşli aralıkları seri ve aynı zamanda entanasyon bakımından kusursuz çalınmayı gerektirmesi icracının karşılaşacağı en büyük zorluklardandır. Kadansın makamsal yarım kalışları, ezgisel süslemeleri ve melodik gerilimleri, kurgulanan dramatik zıtlıkların tepe noktasını oluşturmaktadır.[14] Oldukça dinamik ve heyecanlı olan bu bölüm kadanstan sonra sergi bölümüne tekrar bağlanır ve devamında parlak bir şekilde sona erer.
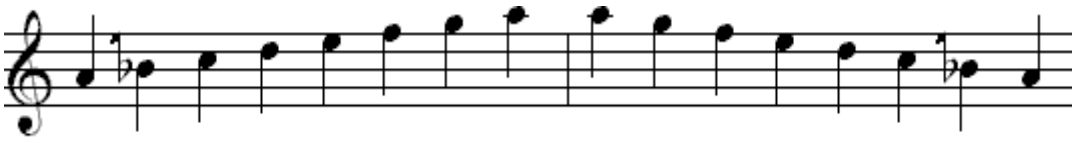
[13] Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası-Ankara(1958 yılında bu ismi almıştır.)

[14]Özdemir Süheyla, Çağdaş Türk Beşleri'nden Ulvi Cemal Erkin'in Yaratıcılığında Keman Konçertosu, 2011 s.23

İkinci bölüm olan *Adagio,* duygulu ve romantik bir bölüm olarak öne çıkmakta, klasik Türk müziğinin gizemli karaktere sahip şarkılarının havasını taşımaktadır. Üç bölmeli şarkı formunda yazılan bölüm de orkestranın tanıttığı temayı daha sonra solo keman ele alır. Erkin'in konçertosu ile ilgili, Budapeşte'de yayınlanan günlük "Magyar Nemzet" gazetesinin 8 Ekim 1966 tarihli nüshasında yayınlanan eleştiri köşesinde şunlar söylenmiştir;

...Erkin'in konçertosunun ilk iki bölümü Alman romantizmi stilinde yazılmıştır. Romantik müzikte nasıl ki eski tonalitelerden yararlanılmışsa Erkin de oryantal halk müziğinin temelini oluşturan eski makamlardan ilham alan motiflerini malzeme olarak kullanmıştır. Nitekim konçertonun ikinci bölümü phrygien (frigyen) modunda bestelenmiş, yalınlığı ve güzelliği ile dinleyiciyi çok etkilemiştir. Her iki bölümden farklı olarak yapıtın son bölümünde duyulan gerçek karakteristik Türk müziği, dinleyiciyi sürüklemiş ve coşturmuştur...[15]

Konçertonun ilk iki bölümünde de kürdi makam dizisinin kullanıldığı görülmektedir. Ancak ikinci bölümde sol# (sol diyez) üzerine kurulu olan kürdi makamındadır.
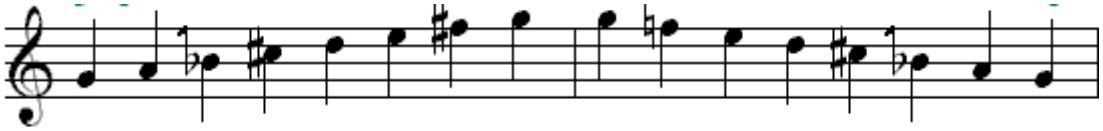

Resim 28: Kürdi Makamı

Allegro con fuoco olarak yazılmış üçüncü bölümde besteci, diğer eserlerindeki gibi, Karadeniz Bölgesine ait ritimleriyle durmadan devam eden bir dans havası yakalamıştır. Dans, ölçü birimi olarak dinleyiciye önce 2/4'lük daha sonra 7/16'lık bir şekilde sunulmaktadır.

[15] Aydın, Yılmaz, Türk Beşleri, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 2003,s. 102

Bu bölüme makamsal yönden bakıldığında sol# üzerinde kurulan nikriz makamının hakim olduğu görülmektedir.

Resim 29: Nikriz Makamı

Rondo formunda yazılan bölümün, *taksim*'e benzer bir kadansı vardır. Bölüm Karadeniz yöresinin canlı ve hareketli temposu ile sona erer. Folklor bilimci, müzisyen, yazar ve eleştirmen Halil Bedii Yönetken konçertonun son bölümü ile ilgili şunları söylemiştir;

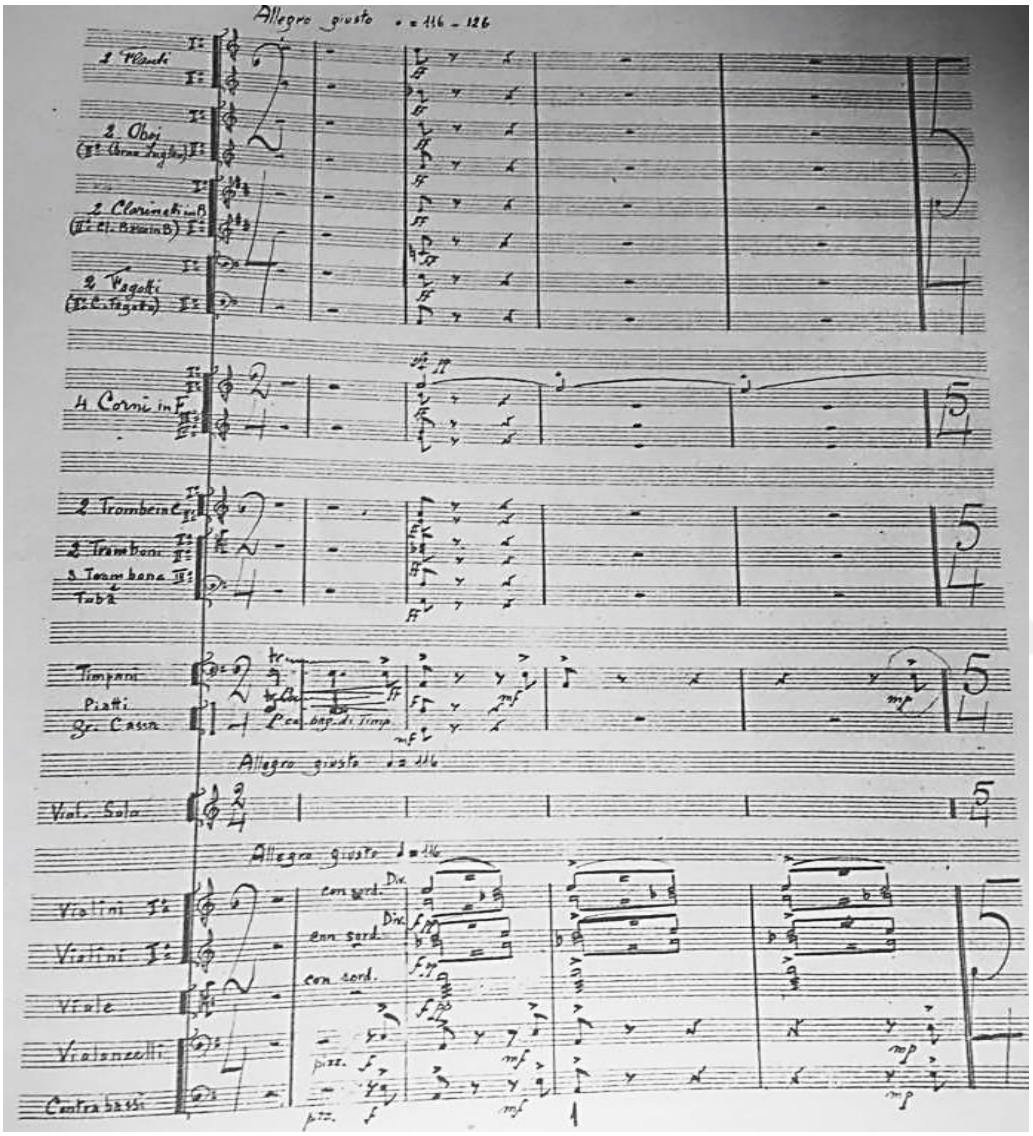
"*Erkin bu eserinde enteresan paralel dörtlü ve beşliler, armonik ikili ve yedililer, yerli tonaliteler ve taksim gibi yerli şekiller kullanmıştır. Eser hararet ve gençlik doludur. Bestecimiz konçertosunun Rondo kısmında, birçok eserinde olduğu gibi, yine Karadenizli menşeini*[16] *hatırlamış, hızlı tempoda, yedi vuruşlu usulde, Karadeniz ezgilerini hatırlatır bir müzik kullanarak aile menşeine olan bağlılığını bir kere daha teyit etmiştir".*[17]

Şef Gotthold Ephraim Lessing yönetiminde keman sanatçısı Suna Kan ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının Münih'te vermiş olduğu konser sonrası konçerto büyük ilgi görmüş ve hakkında şu olumlu eleştiriler yapılmıştır:

"*Ulvi Cemal Erkin'in Keman Konçertosu Türk bestekarlarının ne derece faal oldukları hakkında bize çok bariz bir fikir verdi. Eser sağlam bir temel üzerine bina edilmiş geç Romantizm stilinde çok ince ve zarif halk havaları ve ritimlerinden meydana gelmiş olan finali ve Jean Sibelius'u*[18] *hatırlatan keman ile bastuba*[19] *arasındaki diyalogu ile debdebeli ve ihtişamlı bir şekilde orkestralanmış bir parçadır. Esere latif melodiler seçilmiş ve bunlar tematik olarak nefis bir şekilde işlenmiştir.*

[16] Birşeyin kökeni,kaynağı
[17] www.ulvicemalerkin.com/Halil_Bedi_Yonetken.htm
[18] Finlandiyalı besteci.
[19] Üflemeli bir enstrüman olan bastuba orkestra ve bandolarda çalınmaktadır.

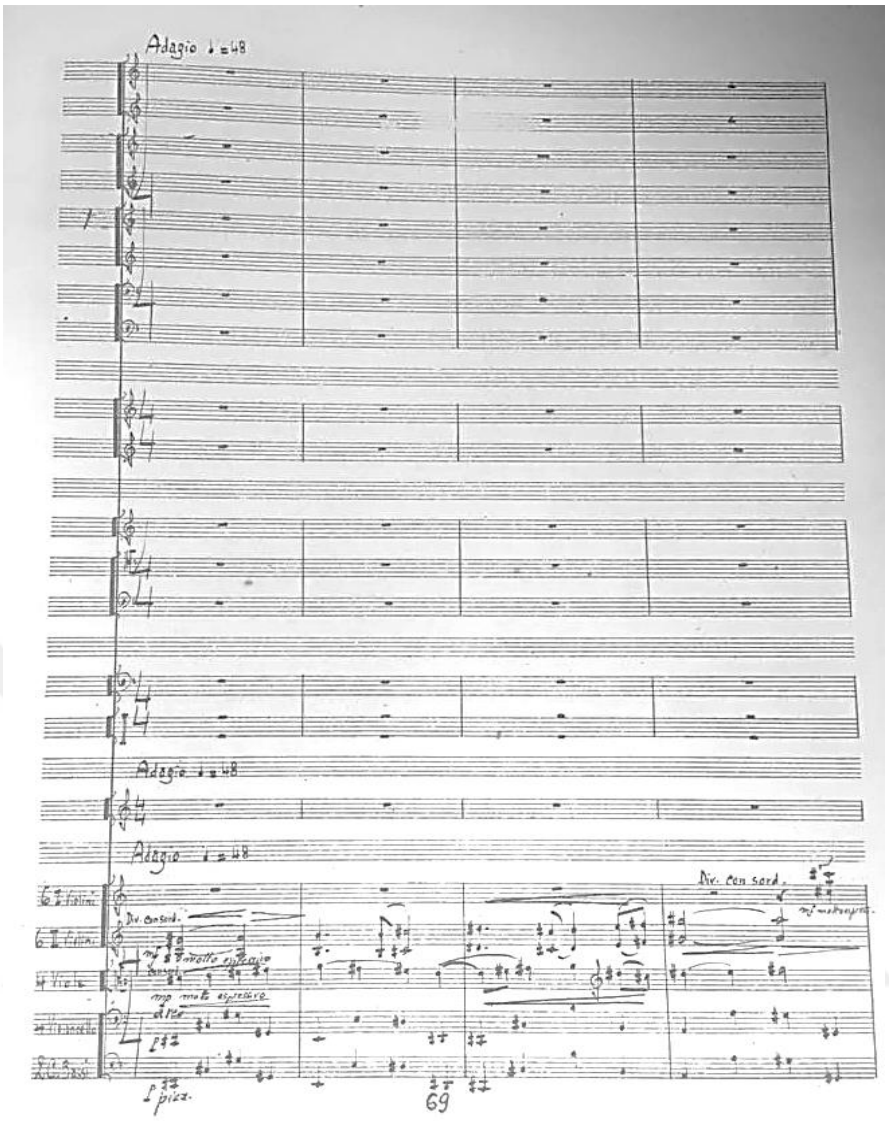
"Orkestralama ve armonize edilişi bakımından Rimsky Korsakov ve Sibelius'a yönelmektedir. Haçaturyan'da[20] *olduğu gibi mahalli kıyafet teşhiri ve milliyet gösterisi gayesini gütmeyen, Türk kanı ve fesli Türklük iddiasında bulunmayan bilakis dünya görüşüne sahip fakat aynı zamanda bir Türk'de olan kültürlü bir insanın duygularıdır bu eserde dinlediklerimiz" Siddeutsche Zeitung, 14 Ekim 1966*[21]

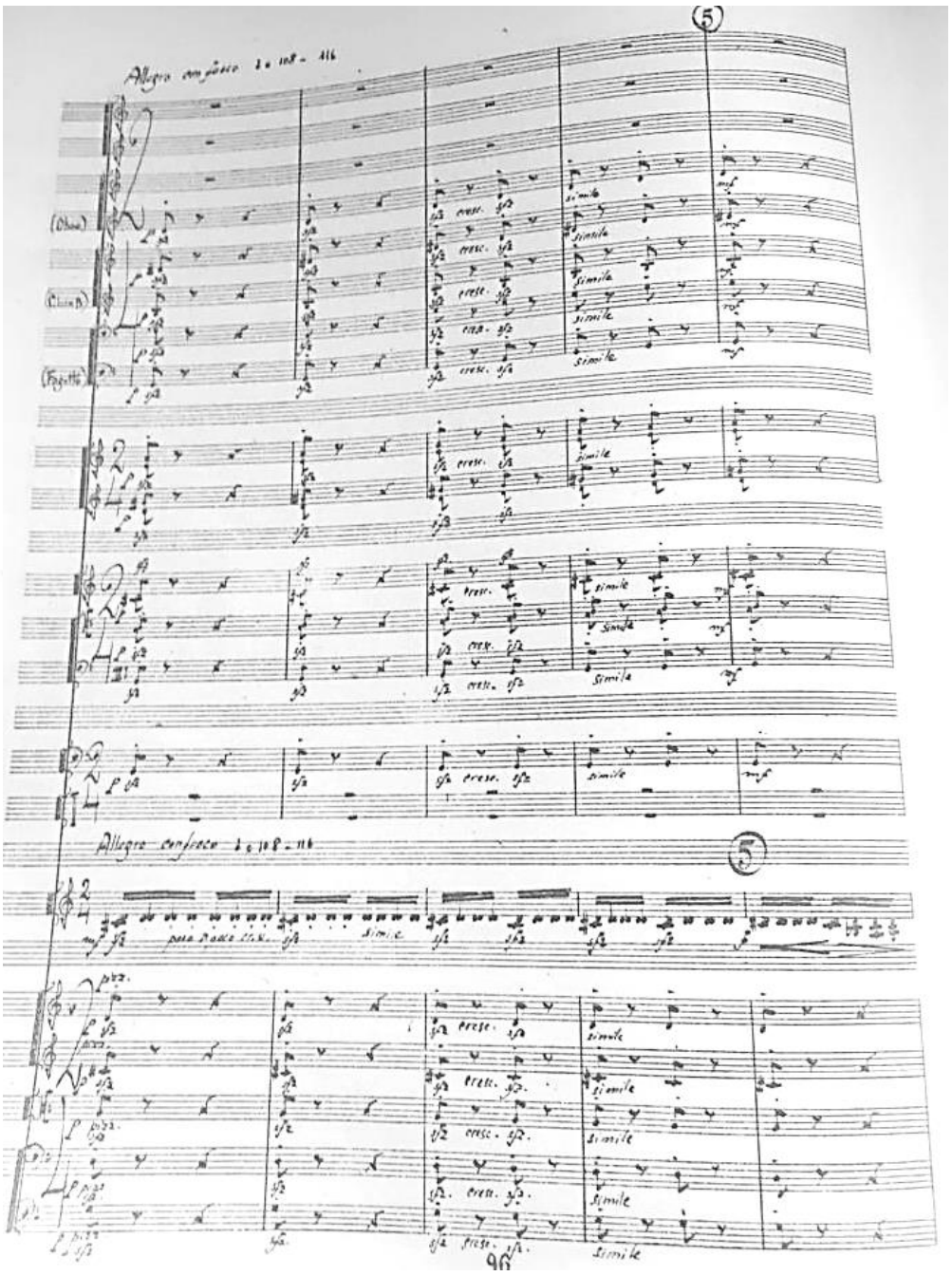
Resim 30: Erkin-Keman Konçertosu 1. bölüm (ilk 5 ölçü)- partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

[20] Aram Haçaturyan, Ermeni asıllı Sovyet besteci.

[21] Çalgan Koral, Duyuşlardan Köçekçeye Ulvi Cemal Erkin, Sevda Cenap And Müzik Vakfı Yayınları, Ankara, 1991, s. 159

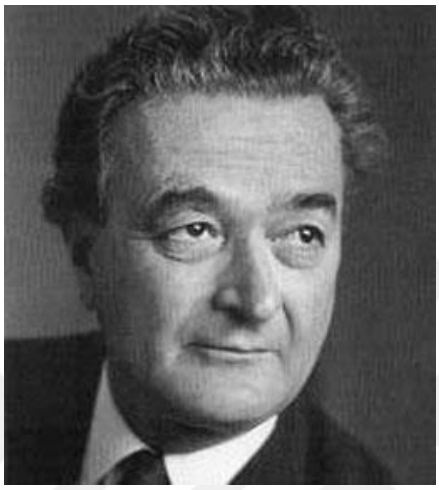
Resim 31: Erkin-Keman Konçertosu 2.bölüm (ilk 4 ölçü)-partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 32: Erkin-Keman Konçertosu 3.bölüm (ilk 5 ölçü)-partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

5. AHMET ADNAN SAYGUN'UN YAŞAMI VE KEMAN ESERLERİ

(1907-1991)

Resim 33: Ahmet Adnan Saygun

7 Haziran 1907'de İzmir'de dünyaya gelen Saygun, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk önemli bestecilerinden biridir. Babası Mehmet Celal Bey, bir İslam araştırmacısı, matematik öğretmeni ve yazardır. Celal Bey'in kitaplara olan tutkusu, Saygun'u etkilemiş, onun erken yıllarda bilime ve sanata ilgi duymasını sağlamıştır. Annesi Konyalı bir aileden gelen Zeynep Seniha hanımdır. Besteci, ilk müzik derslerini İttihat ve Terakki okulunda okurken İsmail Zühtü'den almış, on üç yaşında Rosati'nin piyano öğrencisi olmuştur. 1922'den sonra piyano çalışmalarını Macar Tevfik Bey ile sürdürmüş, bu arada kendi kendine armoni ve kontrpuan bilgilerini Fransızca kitaplar yardımı ile geliştirmiştir. 31 cilt olan La Grande Encyclopedie'nin bütün müzik terimlerini Türkçeye çevirmiştir. En büyük isteği bestecilik olan Saygun, ilk beste denemesini 1922 yılında yapmıştır.

Saygun öğretmenliğe 1924-1925 yıllarında İzmir'in ilkokullarında başlayıp, 1926 yılında İzmir Lisesi'nde sürdürmüştür. Saygun, 1928'in Haziran ayında yetenekli öğrencileri

yurt dışına göndermek amacıyla Atatürk'ün isteğiyle Eğitim Bakanlığı'nın açmış olduğu sınavı kazanmış ve 1928 yılının sonbaharında Paris'e gönderilmiştir.

Burada eğitimine *Ecole Normale de Musique'te* Nadia Boulanger (1887-1979) ile başlamış daha sonra arkadaşının tavsiyesi ile *Schola Cantorum*'a geçmiş önce Madame Eugene Borrel'in armoni ve kontrpuan derslerini izlemiş; sonra Vincen d'Indy'den kompozisyon, Monsieur Borrel'den füg ve kompozisyon, Souberbille'den org müziği dersleri almıştır.

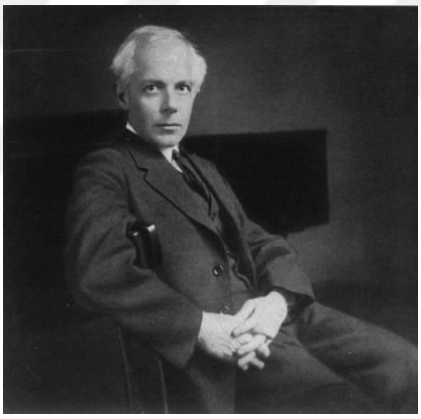
Saygun, bestelerine opus numaraları vermeye ilk kez Paris'te başlamış, orkestra parçası olan *Divertimento'yu* (op.1) 1930 yılı sonunda bir yarışma için burada yazmıştır. Bu eser ilk olarak 1931 yılında Paris'te sonrasında 1933 yılında Varşova'da seslendirilmiştir.

1931 Yılında yurda dönen Saygun, Ankara Musiki Muallim Mektebi'nin kontrpuan öğretmenliğine atanmıştır. 1931 yılından itibaren etnomüzikoloji ile ilgilenen besteci, bu alanda modalite üzerine yaptığı yoğun çalışmalarla çağdaş ve evrensel Türk müziğinin oluşmasına ve gelişimine öncülük etmiş, Anadolu halk müziğinin yanı sıra Ural, Macar ve Fin müziklerinin pentatonik yapılarını ve yayılışlarını incelemiştir. Saygun, 1934'de bir yıl Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nı yönettikten sonra İstanbul'a geçmiştir. 1936'da İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda öğretmenliğe başladığı dönemde Devlet tarafından bestecilere Mustafa Kemal'in Ankara'ya gelişinin yıldönümünü kutlamak üzere birer perdelik üç opera ısmarlanmıştır. Bunlardan *Ülkü Yolu*'nu Ulvi Cemal Erkin, *Bayönder*'i Necil Kazım Akses, *Taşbebek* operasını ise Adnan Saygun hazırlamış, eser 27 Aralık 1936 gecesi Saygun'un yönetiminde orkestra, koro ve solistler tarafından Atatürk'ün huzurunda sahnelenmiştir.

1936 Yılında Türkiye'ye gelen ünlü Macar Besteci Bela Bartok ile yakın arkadaş olan Saygun, besteciyle birlikte Anadolu'da geziler yaparak değişik yörelerden birçok halk ezgisini notaya aktarmıştır. Saygun, 1939' da Halkevleri denetçiliğine getirilmiş, bu görev sayesinde yurdun çeşitli köşelerini gezerek yerel ritim ve melodi yapılarını incelemeye fırsat

bulmuştur. Aynı zamanda Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu ve TRT Yönetim Kurulu üyeliği görevlerini yerine getirmiştir. 1939-1943 yılları arasında yazmış olduğu Op.17 "*Bir Orman Masalı"* adlı altı sahneden oluşan bale, Türkiye'deki ilk bale denemesi olmuştur. 1942 yılında Saygun en önemli eseri olan "*Yunus Emre Oratoryosu*"nu dört buçuk ayda yazmış, ancak eserin seslendirilmesi yazıldıktan dört yıl sonra 25 Mayıs 1946 Pazar günü bestecinin yönetiminde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası tarafından Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde gerçekleşmiştir.

Aynı yıl Ankara Devlet Konservatuvarına kompozisyon öğretmeni olarak atanan Saygun, 1947'de aldığı bir davet üzerine İngiltere'ye giderek *Uluslararası Folk Müziği Sempozyumu*'nun yönetim kuruluna seçilmiştir.

Resim 34: Bela Bartok

1955 yılında *Folklor Araştırmaları Kurumu*'nun kuruluşunda aktif rol oynayan Saygun, Ankara Devlet Konservatuvarındaki modal müzik öğretmenliği görevini 1972 yılında emekli oluncaya kadar devam etmiştir. Besteci 1971 yılında ilk Devlet Sanatçısı ünvanını almıştır.

Saygun son dönemlerinde piyano eserleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Piyanist Gülsin Onay'ın hemen hemen her konserinde Saygun'un bir eserine yer vermesinden dolayı, Saygun *ikinci piyano konçertosunu* Gülsin Onay'a ithaf etmiştir.

Resim 35: Gülsin Onay

Saygun 1973 yılında atandığı TRT Yüksek Kurulundaki görevini altı yıl sürdürmüş, 1985 yılında da profesörlük unvanını almıştır. Saygun'un müzik alanında son görevi, İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarında etnomüzikoloji[22] ve kompozisyon dersleri vermek olmuştur. Ahmet Adnan Saygun, 1981 yılında *Atatürk Sanat Armağanı* ile onurlandırılmıştır. Aynı yıl besteciye Macaristan'da Bela Bartok Diploması verilmiştir.

1982 yılında sözlerini kendisinin yazdığı *Atatürk'e ve Anadolu'ya Destan* adlı yapıtı, opera sanatçıları Suna Korat, Işın Güyer, Erol Uras ve Ayhan Baran'ın solist olarak katıldıkları, şef Gürer Aykal yönetiminde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ve İstanbul Devlet Opera Koro'su eşliğinde 16 Haziran 1983 tarihinde seslendirilmiştir. *On Beş Deyiş*'ten oluşan *Destan* Atatürk'ün kendisine bıraktığı bir vasiyet niteliğindedir.[23]

[22] Bir kültür ya da alt kültürün müziğini, seslerini, ses aralıklarını, icra biçimini, içinde geliştiği kültürle ilişkisini, çeşitli açılardan inceleyen ve diğer kültürlerin müzikleriyle karşılaştırılan bilim dalıdır.

[23] Müzik Ansiklopedisi, cilt 4, s 11 12

Resim 36: Devlet Sanatçısı Gürer Aykal

Saygun, Faruk Güvenç'le, 1982 yılında, "Gösteri Dergisi"nin 16. sayısı için yaptığı bir söyleşi sırasında Saygun eserleri hakkında şu açıklamaları yapmıştır :

"benim için makam denilen şey bir renktir sadece, elbette ben makamları on yedinci on sekizinci yüzyıllardaki gibi kullanacak değilim. İstesem öyle de kullanabilirdim ama o zaman çeyrek sesler yüzünden batının bütün çalgıları elimin altından kaçıverirdi. Mademki makam benim için sadece bir renk, bir araç, öyleyse ben onu batının tampere[24] on iki ton sistemi içinde serbestçe kullanırım. Böylelikle bütün çalgılar, piyano, orkestra elimin altına gelir. Eğer halk müziğimiz üzerinde çalışırsam, eski musikimizi tahlil edip içime sindirirsem, bu teknikle hem memleketimizin müziğini yapmış olurum, hem bu müziği evrensel bir potanın içine oturtabilirim.

Ama böyle davranmazsam, dar bir çerçeve içinde tıkanıp kalmam kaçınılmaz olur"[25]

Saygun'un konulu eserlerinde halk ezgileri kadar halk masalları, destanlar ve mistik İslam ilahileri de yer almaktadır.

Bestecinin yazmış olduğu çok sayıda önemli eseri Çağdaş Türk Müziğinin en önemli ismi olmuş, yurt içinde ve yurt dışında aldığı başarı ödüllerinin yanında, Türkiye'de Devlet Sanatçısı ve müzik profesörü ünvanı alan ilk kişi olmuştur.

Ahmet Adnan Saygun, 6 Ocak 1991 tarihinde pankreas kanseri nedeniyle hayatını kaybetmiştir.

[24] Tampere sistemi bir oktavı 12 eşit parçaya bölen sistemdir

[25] Sayram Akdil,Ahmed Adnan Saygun Semineri'nde sunulan bildiri, s 26

AHMET ADNAN SAYGUN'UN KEMAN ESERLERİ

5.1 Keman ve Piyano için Sonat Op.20

Saygun bu eseri önemli bir fransız müzikolog ve aynı zamanda Vincent d'Indy'nin de öğrencisi olan Eugêne Borrel'e adamıştır. Paris'te bulunan Schola Cantorum'da Borrel ile füg ve kompozisyon çalışan Saygun o sırada aynı okulda öğretmenlik yapan Borrel'in karısından armoni ve konturpuan dersleri almıştır. Borrel'ler ile böylece güzel bir dostluk kurabilmesinin en büyük nedenlerinden biri Borrel'in çocukluğunun Türkiye'de geçmiş olmasıdır. Saygun'un bu sonatı yazmaya başlayacağı dönemde Bela Bartok'la arkadaş olması, bu eserinde Bartok'un kompozisyonlarından etkilenmesinin en önemli sebeplerindendir.

1941 yılında yazılan op. 20 keman-piyano sonatı ilk olarak 1946'da Londra'da kemancı David Martin ile Piyanist Gerald Cover tarafından seslendirilmiştir. Türkiye'de ise ilk kez 1950 yılında Licco Amor (keman) ile Mithat Fenmen (piyano) tarafından Ankara'da seslendirilen bu sonat dört bölümden oluşmaktadır.

Eserin ilk kaydı Kolja Lessing (keman) ve Metin Ülkü Yer (piyano) ile Cemal Reşit Rey konser salonunda canlı olarak 4 Mayıs 1992'de gerçekleştirilmiştir.

1-Andante
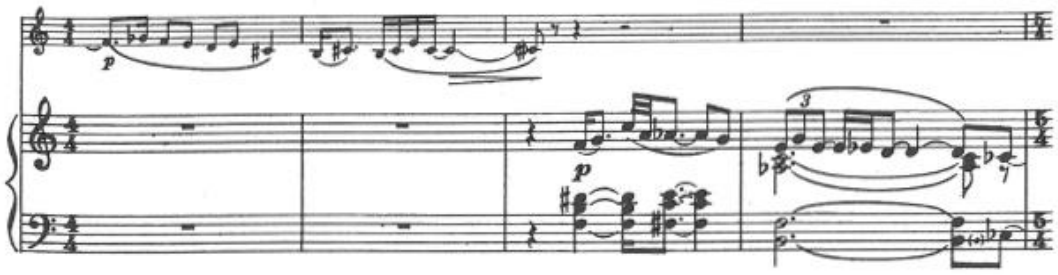
Bu bölüm birbirini izleyen keman ve piyano solo pasajlarıyla başlamaktadır. Bölüm Sonat Allegrosu biçiminde yazılmıştır. Andante olarak başlayan bu bölüm piyanonun otuz ikilik nota arpejleriyle ritmik anlamda hareket yoğunluğu ile gelişir.

Eserin orta bölümü Piu vivo olarak yazılmış, müzikal olarak heyecan verici doruğa ulaşılmış ve birkaç ölçü sonra tekrar başlamış olduğu tempo olan Andante'ye geri dönüş yapılmıştır. Piyanoda aniden uzak doğu melodisini çağrıştıran pentatonik bir bölüm ortaya

çıkar. Bu bölümde tatlı ve tipik bir ezgi oluşmaya başlamaktadır. Bu ezgiye paralel olarak kemanın uyumsuz atonal melodik hareketleri artarak piyano ile karmaşık bir izlenim ortaya çıkarttığı görülür.

Bestecinin eserinde oktatonik gam ve tam ses dizisi kullanması Debussy'nin armonik ve melodik karakterini andırmaktadır. Bölüm birden fazla değişken mod içermesine rağmen genel haliyle oldukça coşkulu ve heyecanlıdır. Kompozisyonu etkileyen karakter oldukça gizemlidir. Piyano da yedililer ve hızlı ritimler bulunmaktadır. Bölüm boyunca kompozisyonda ölçü ve nabız oldukça anlaşılır ve basittir.

Eseri icra edecekler için tek zorluk; bölümde ki değişen mod ve renkleri iyi ayırt edip bunları dinleyiciye yansıtabilmektir.

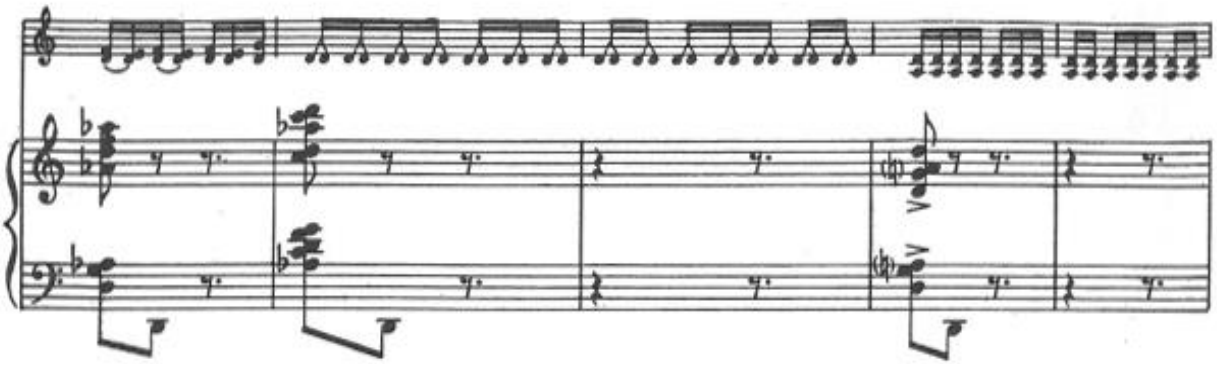

Resim 37:Saygun-Keman Sonatı -Andante (4- 7. ölçüler)

2-Molto Vivo

Bestecinin Karadeniz yöresinden ilham aldığı ve horon dansını taklit ettiği bu bölüm 7/8'lik ölçüdedir. Kısa bir ana tema ile başlayan 2.bölüm, 28. ölçüden itibaren uzun bir köprü ile devam etmiştir. Burada kemanın vurguladığı ritmik dansı piyanoya üstlenir. Genelde piyanoda armoni olarak dörtlü ve beşliler kullanılmıştır. Bölüm keman solo ile başlar, piyano ise birkaç ölçü sonra kemanı destekleyecek şekilde bölüme girer ve her yapısal ritmik gurup başlarına vurgulama getirerek kemana eşlik ettiği görülür. Sonra melodi piyanoya geçer, ani ve sürpriz bir şekilde müziğin rengi ve nüansı değişmiştir. Fortissimo olan nüans dört ölçü içinde piyano'ya düşer. Bu bölüm boyunca piyano için olan zorluk geniş atlamalar ve iki el

için alternatif oktav kullanımıdır. Bu bölümde her iki icracının da dikkat etmesi gereken en önemli nokta, bestecinin istediği şekilde ritmik vurguların yani bölümün nabzının ortaya çıkarılmasıdır.
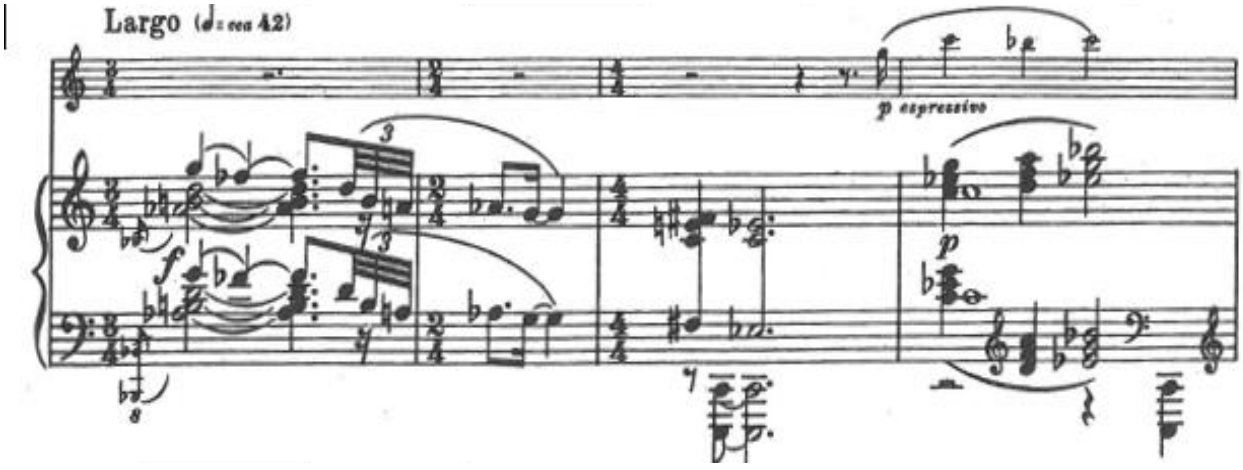

Resim 38:Saygun-Sonat-Molto Vivo (23- 27. ölçüler)

3-Largo

Yavaş ve lirik olan bu bölümün en çarpıcı yönü Fransız besteci Debussy'nin müzik stiline şaşırtıcı derecede benzemesidir. Piyanonun kısa girişinde dissonans ve kromatik dörtlü akorlar vardır.

Keman, modalliği pentatonik olan oldukça duygulu bir ezgiyi çalar. Klasik bir largo girişine sahip olan bu bölüm iki bölümlü bir lied biçimindedir. Oldukça yumuşak bir renkle kemana disonans seslerle eşlik eden piyanoya işlevsiz 7'li ve 8'li akorlar yazılmıştır. Bölüm kemanın, piyanoda üçlemelerin eşliğinde çaldığı pentatonik bir dizi ile biter.
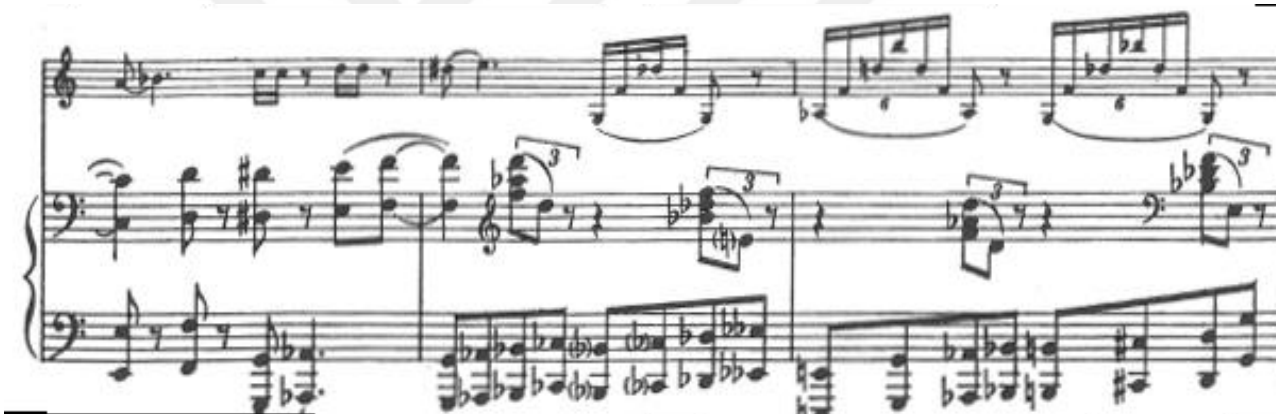

Resim 39:Saygun-Sonat-Largo (1- 4.ölçüler)

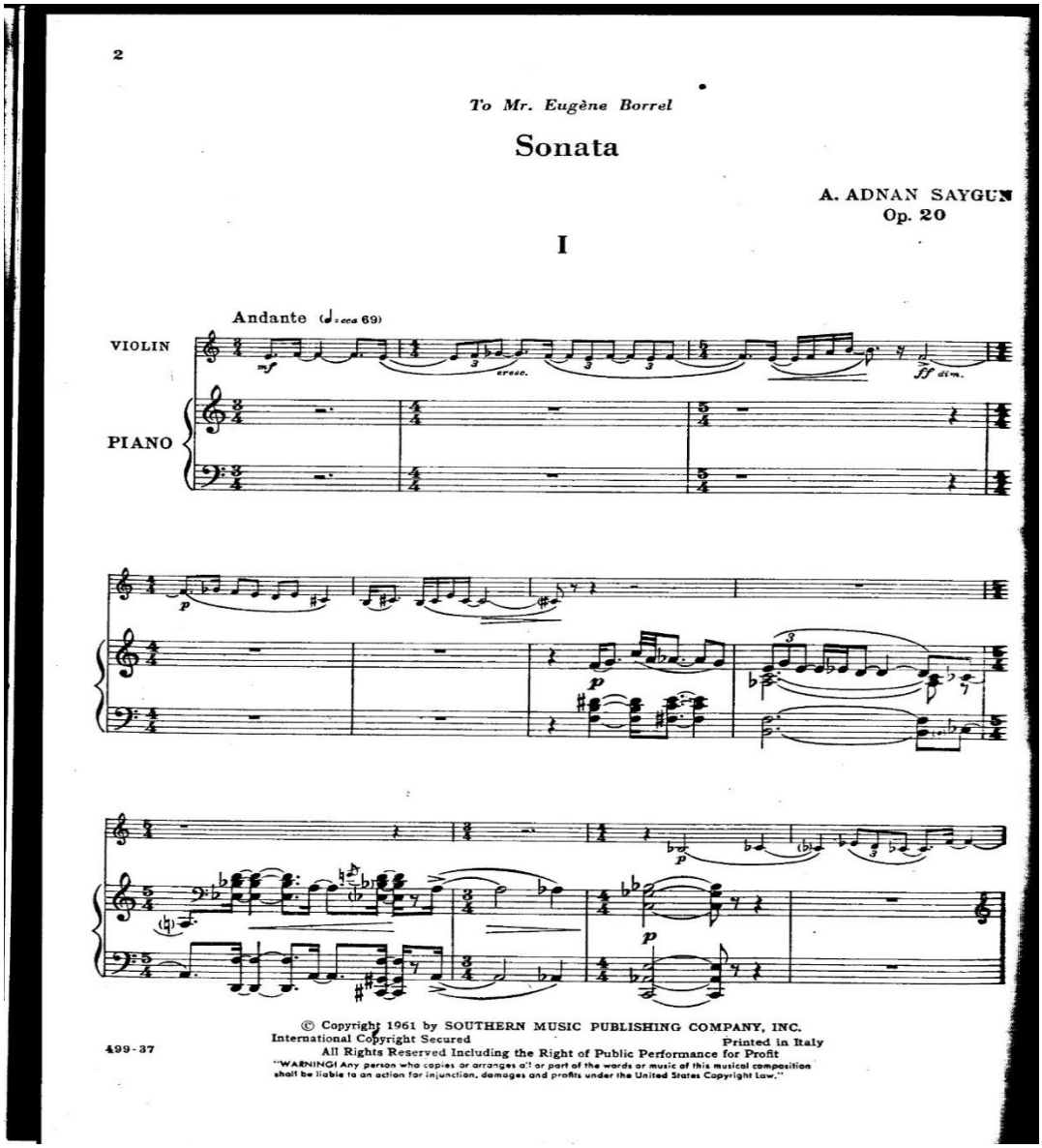
4- Allegro

Eserin son bölümü olan Allegro da sonat allegrosu biçiminde yazılmış olup, hareketli ve heyecan verici bir dans karakterine sahiptir. Kısa bir girişin ardından keman, piyanonun kalın oktavlarında duyurduğu ritimlerin eşliğinde birinci temayı çalar. Bu tema türk sanat müziğinde görülen çargah makamını anımsatır.
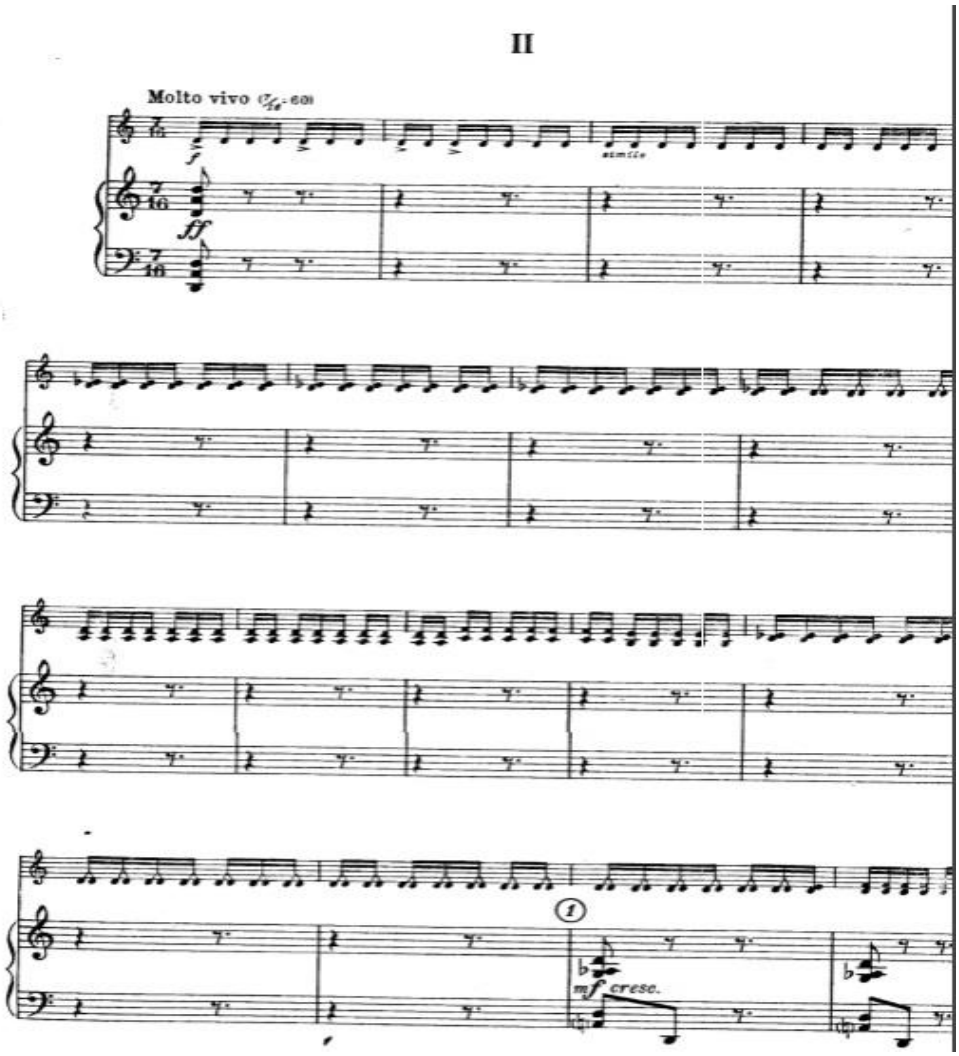
Bölüm içindeki tempo değişikliği ile ateşli bir karaktere bağlanan ‘’*Presto*’’ kısmı, birbirine paralel piyano akorları ve kemanın kadansının ardından müziği yumuşatarak tekrar ana temaya bağlanır ve bölümü sona erdirir.
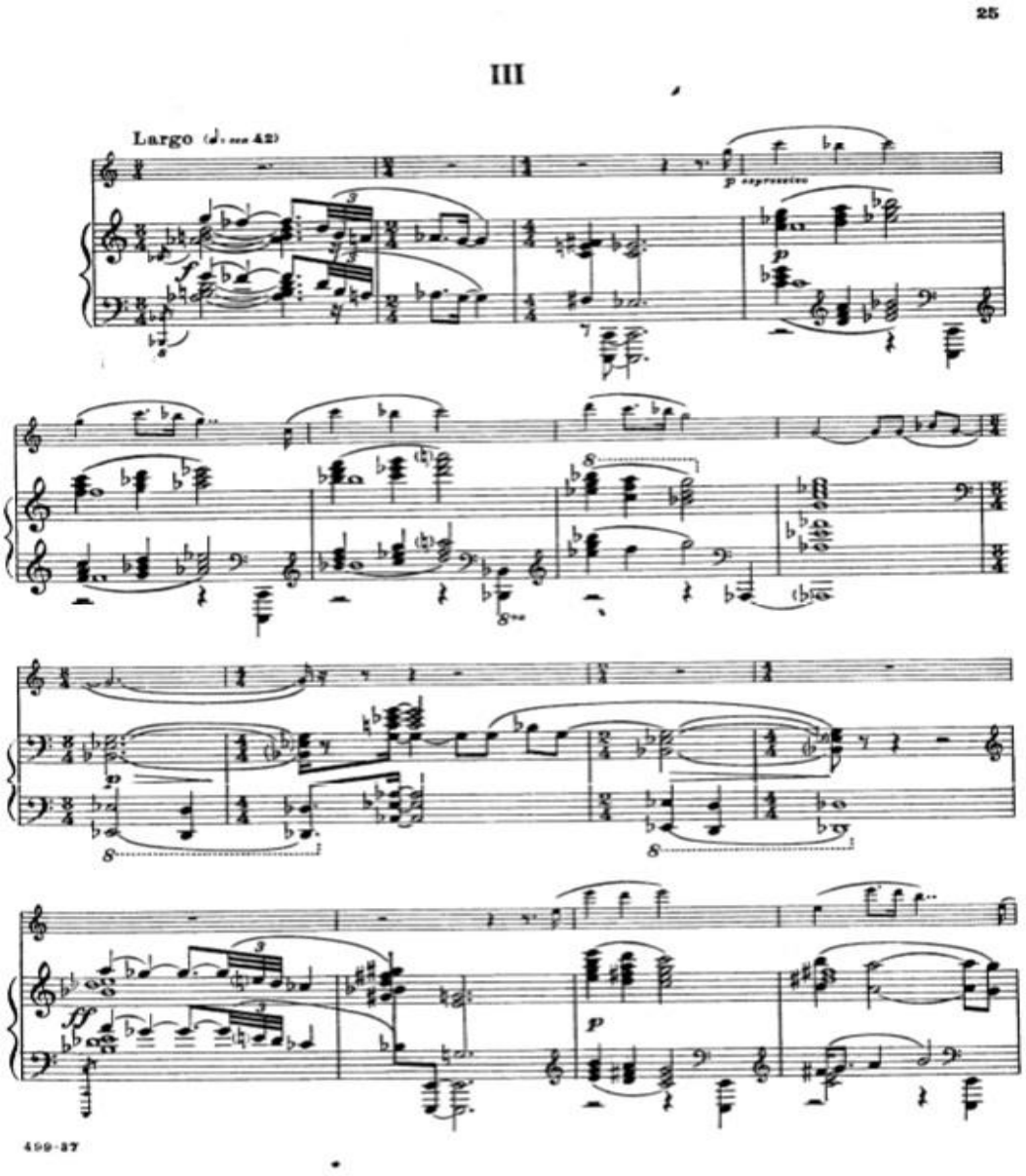

Resim 40:Saygun-Sonat-Allegro (60- 62. ölçüler)

Resim 41: Saygun-Keman ve Piyano Sonatı 1. bölüm (ilk 11 ölçü)

Resim 42: Saygun-Keman ve Piyano Sonatı 2. bölüm (ilk 17 ölçü)

Resim 43: Saygun-Keman ve Piyano Sonatı 3.bölüm (ilk 16 ölçü)

5.2 Demet (Keman ve Piyano Süiti) Op.33

Ahmen Adnan Saygun'un ülkemizde Demet olarak bilinen Keman ve Piyano Süiti (0p. 33, 1955) Saygun'un dostları olan Henri ve Henriette Guilloux'ya adanmıştır. Besteci tarafından iki farklı isim verilen eserin birden çok basımı bulunmaktadır. Türkçede Demet olarak adlandırılan bu eser 1958 tarihinde Türkiye'de basılmış olup, eserin bütün hakları halen besteciye aittir. Yabancı basımlarında ise "Suite for Violin and Piano" olarak adlandırılmıştır. (1964, Southern Music Publishing)

Eser dört bölümden oluşmaktadır;

1-) Prelüd (Prelude)

2-) Horon (Horon)

3-) Ağır Zeybek (Zeybek)

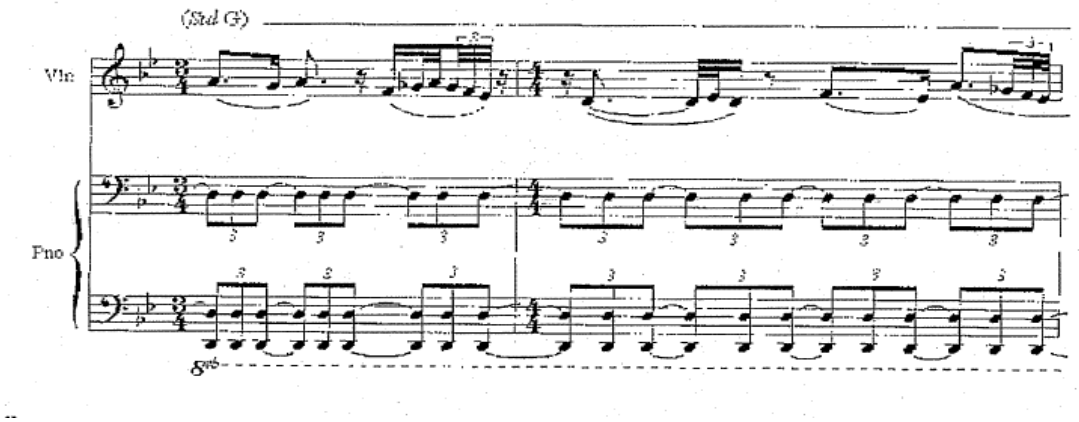
4-) Sepetçioğlu (Kastamonian Dance)

Eserin kaydı ilk keman sanatçısı Suna Kan ve piyano sanatçısı Ferhunde Erkin tarafından gerçekleştirilmiş, daha sonra Prof. Orhan Ahıskal (keman) tarafından 1999 yılında Ian Buckle (piyano) ile gerçekleştirilmiştir. (1999,Yesa Cd)

Atilla Aldemir (keman) Şevki Karayel (piyano) (2003, AK Müzik Cd), Hande Özyürek (keman) Uwe Brandt (piyano) (2007, Kalan Cd), Selim Giray (keman) Chun-Young June (piyano) (2010,Erm Media Cd) ve Pelin Halkacı Akın (keman) Metin Ülkü Yer (piyano) (2011,Yolculuk) eserin kayıtlarını yapmıştır.

1-Prelüd

Eserin ilk bölümü piyanonun genel olarak re karar notası üzerinde Saba makamına benzer bir modda birbirini tekrarlayan ağır üçlemelerden meydana gelmiştir. Bu ritmik figür, dinleyende aynı sesin serbestçe tekrarlandığı tarzdaki dem izlenimini uyandırmaktadır. Keman ikinci ölçüden itibaren ritmik anlamda karışık ve rubato tarzında bir melodi çalmaya başlar ve bu dinleyene doğaçlama tarzında bir uzun hava melodisini çağrıştırır. Besteci bu uzun hava eşliğini bağlama tarzı bir halk sazına benzetmiştir. Uzun hava, geleneksel olarak kısmen doğaçtan söylenen, oldukça süslemeli ve dem denen eşliği bulunan halk şarkılarıdır.
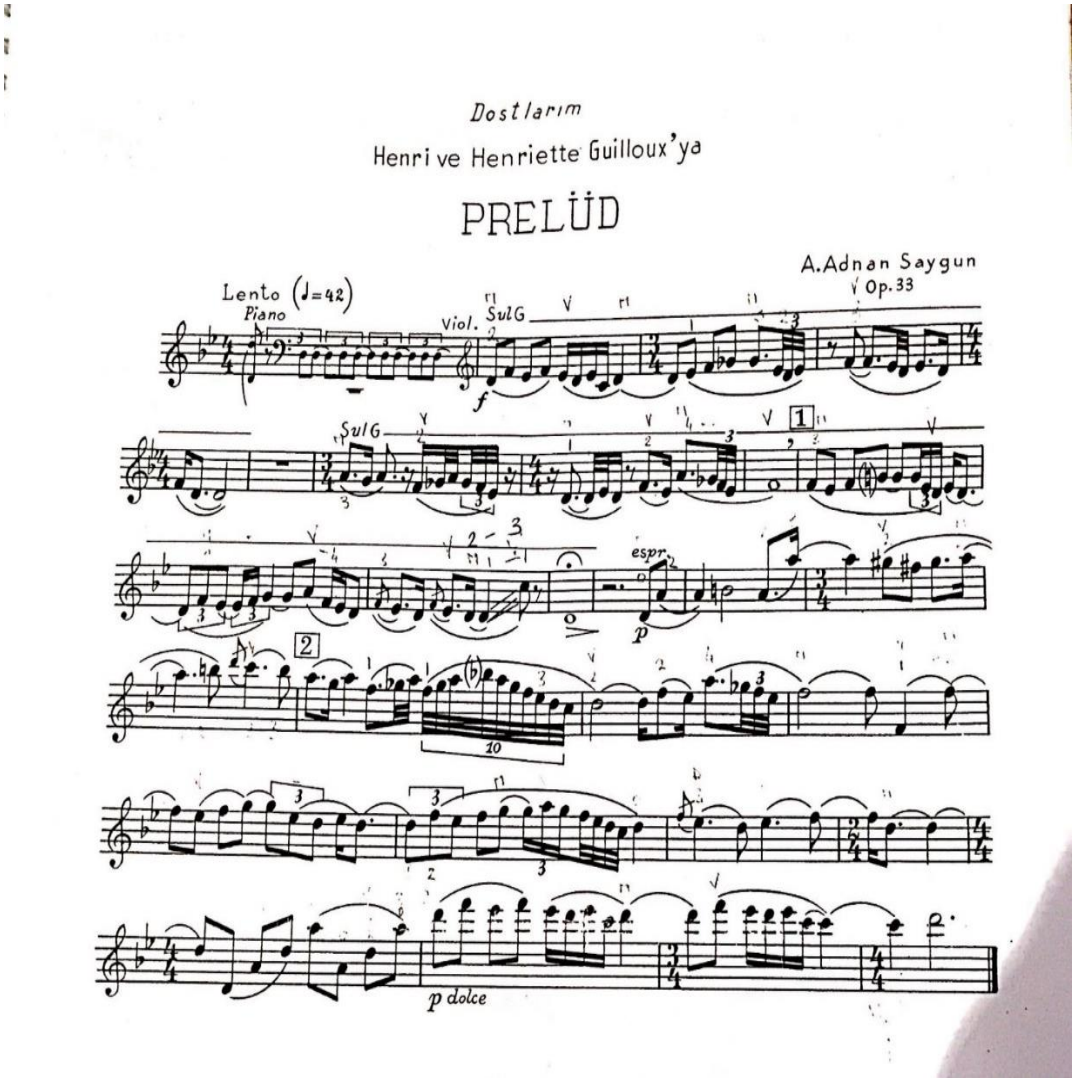

Resim 44: Prelüd- keman için yazılmış ritmik olarak karışık pasajlar (7.ve 8. ölçüler)

İlk on üç ölçü Prelüd'ün ilk kısmını oluşturur. Aynı bölümün ikinci kısmında ise on dördüncü ölçüden itibaren melodiyi piyano devralır ve keman ile bir diyalog başlatır.

Bu bölümün zorluklarından en önemlisi, kemancının müzikalite duygusunu kaybetmeden titizlikle sayabilmesidir. Her şeye rağmen piyanist, her ölçüdeki üçleme sekizliklerin başlarının bir birine bağlı olmasını umursamadan ritmi kemancıya hissettirmelidir.

Prelüd'ün ikinci kısmında (ölçü 14-28) ne zaman iki çalgıdan birinde daha büyük nota değeri varsa ritmik serbestlik uygulanarak daha rubato çalınması tavsiye edilir.

Resim 45: Saygun-Demet-Prelüd

2-Horon

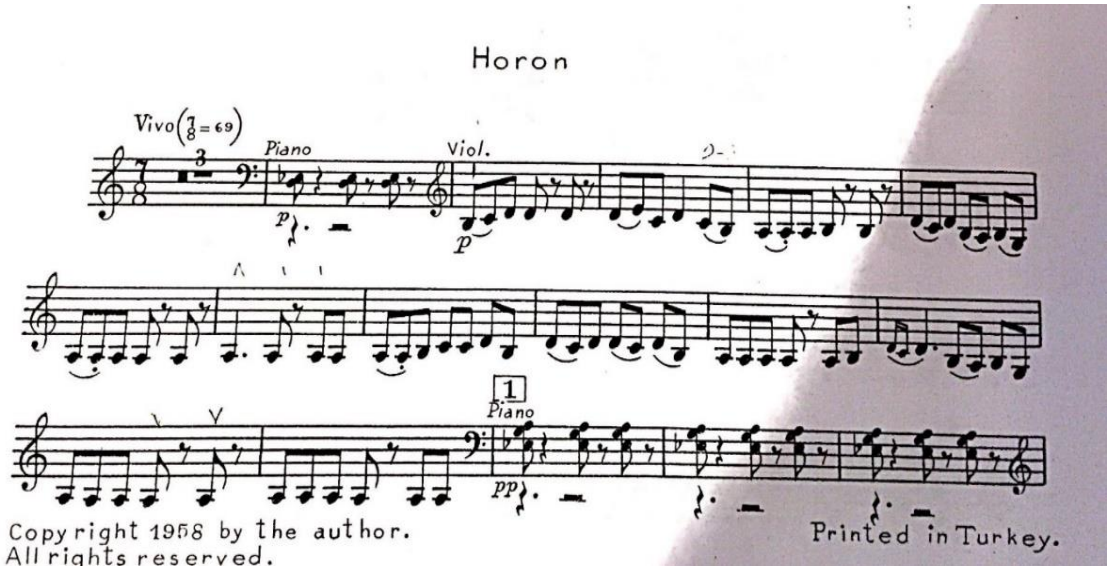
Horon, Karadeniz Bölgesine ait ritmik olarak çok enerjik ve temposu hızlı olan 7/8'lik bir danstır. Bu bölüm çoğu zaman eserden ayrı olarak da çalınmaktadır. Bunun nedenlerinden biri bölümün hızlı ve parlaklığı, ikincisi ise Saygun'un bu bölümde ustalıkla yakaladığı horon karakteridir. Besteci, bu bölümün tamamı için metronom hızını her ölçü için 69 olarak belirtmiştir. Bu ölçü sayısı bize bestecinin diğer eserlerinde de bulunan horonların metronom

sayısına göre kıyaslandığında en hızlı horon olduğunu gösterir. Saygun'un bestelediği her horon mutlaka bu dansın canlı ve coşku dolu karakterini taşır.

Saygun'un dediği gibi "***belki de dünyanın en canlı dansları Karadeniz horonlarıdır.***''[26]

Bu bölümün başından itibaren, piyanist kesinlikle pedal kullanmaktan kaçınmalıdır. Bunun nedeni dansın enerjisini veren ritmin kesin ve anlaşılır olarak devam etmesinin gerekliliğidir. Bölümde besteci kemanın bir kemençe gibi duyulmasını istediği için, icracının mümkün olduğunca açık tel kullanması kemençenin karakterini yansıtması açısından gayet önemlidir. Özellikle bölümdeki 7/8 lik ölçülerin bölünmelerinin değiştirilerek yazılması (örneğin; (3+2+2) şeklinde bölünerek başlayıp daha sonra (2+3+2) olarak bölünmelerin değişmesi) beraberlik olarak aşılması gereken önemli bir zorluktur. Her üçlemeli bölmelerin vuruş başlarına başlarken hafif bir vurgu yapılması birliktelik açısından rahatlık sağlayacaktır.

Bilindiği gibi horon, bitişi ani olan bir danstır. Saygun son ölçünün tamamını aksan ile vurgulamış olsa da, icracılar bunu yavaşlamak olarak algılamamalı, dansın karakterine uygun olarak bölümü yavaşlamadan noktalamalıdırlar.

Resim 46: Saygun-Demet-Horon (ilk 19 ölçü)
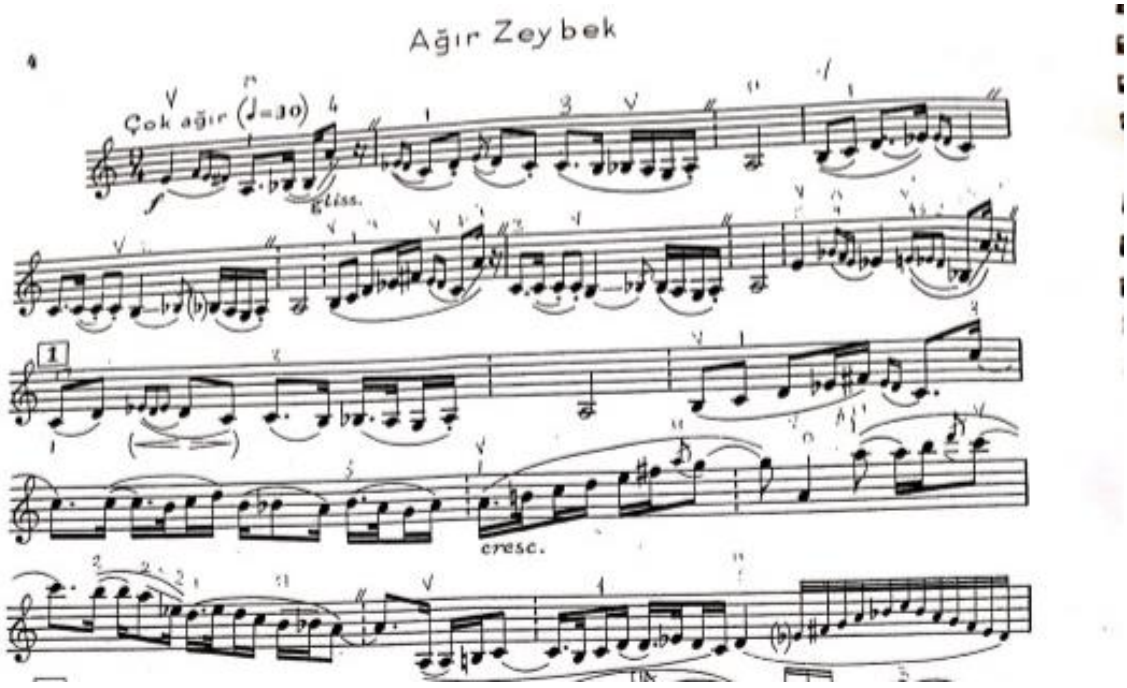
[26] A. Adnan Saygun Rize Artvin ve Kars Havalisi Türkü, Saz ve Oyunları Hakkında Bazı Malumat (İstanbul:Nümune Matbaası,1937)

3- Ağır Zeybek

Yıllar önce Anadolu'nun Ege yöresinde bulunan efelerin kendilerine özgü oynadığı dans ve bu dansın müziğine zeybek denir. Bu bölüm heybetli ve ağırbaşlı 9/4'lük bir karaktere sahip olup, ağır bir tempodadır.

Geleneksel anlamda zeybek Ege yöresine ait bir halk oyunudur ve zurna ile davul eşliğinde dans edilir. İki çalgı da birer açık hava enstrümanıdır ve bunların her ikisinin de sonoriteleri değişik karakterleriyle beraber dikkate alınmalıdır. Saygun bölümde bunu yansıtabilmek için hem piyanonun çaldığı akorlarda, hem de kemanın çaldığı çift seslerde bolca disonans akor kullanmıştır. Bu bölümde glisando ve bol kromatik nota kullanımı zurna rolünü üstlenmiş, piyano ise ses perdesinin en kalın yerinde aralıklı olarak staccato şeklinde yaptığı ritmik jestlerle eserde davul rolünü üstlenmiştir.

Özellikle kemanın mi telinde arşe, barizleşen zurna tonunu kemanda yakalamak için köprüye yaklaştırılırsa (sul ponticello), zurna sesine en yakın sonucun bu şekilde elde edildiği görülecektir.

Resim 47:Saygun-Demet-Ağır Zeybek bölümü (ilk 7 ölçü)
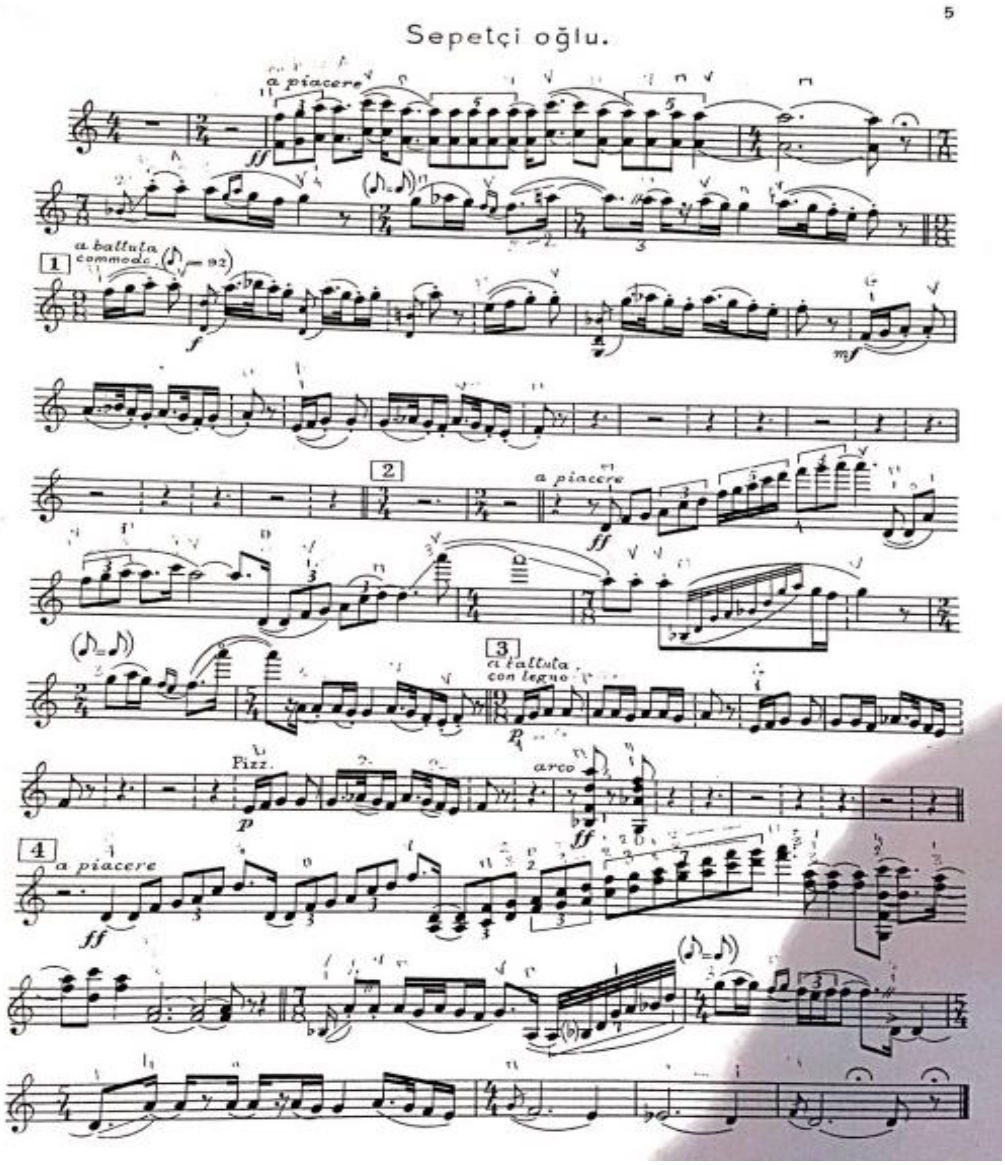
4-Sepetçioğlu

Sepetçioğlu, Kastamonu yöresine ait bir dans ve halk şarkısıdır. Bu dansa Saygun'un bütün keman eserleri arasında yanlızca bu süit'te rastlanır. Bu bölüm, iki kısımdan ve bunların çeşitlemeli tekrarından meydana gelmiştir. (A B, A^1 B^1, A^2 B^2) İlk kısım, giriş olarak betimleyebileceğimiz otantik Sepetçioğlu'nun serbestçe söylenen sözel ya da şarkı kısmıdır.

Birbirine bağlı iki bölümden meydana gelmiş kemanın girişteki kadans benzeri kısmını Saygun *a piacere* terimiyle yorumcuya bırakmıştır. Bunu izleyen ikinci kısım ise 9/8'liktir (2+2+2+3) ve *a battuta commodo* olarak belirlenmiştir.

Orijinal Sepetçioğlu Hüseyni Makamındadır. Bu makam, Batı müziğindeki la minöre benzetilebilir. Saygun bu makamı la'dan re'ye transpoze etmiştir. Süit'in bu bölümünde pentatonik bir dizi daha bulunmaktadır. Pentatonik dizi olan bu mod, Sepetçioğlu'nun şarkılı olan resitatif tarzındaki kısımdan çıkmış ve bölümün *a piacere* olarak belirtilen yerlerinde kullanılmıştır. A Bölümünde melodi önce kemanda oktav aralıklı bir kadansla başlar ve piyano dört ölçü boyunca vuruşları akorlar ile belirtir. Bunu yine dört ölçülük piyano solo izlemektedir. Bu kısım Hüseyni Makamı'ndadır. B Bölümü 9/8'lik yazılmış keman sepetçioğlu ezgisini col legno (yayın tahtası ile) ve piyano nuans olarak duyurur. Piyano aynı figürü bir ölçü forte olarak tekrarlar, buna keman piyano bir nuansla bu sefer pizzicato karşılık verir. Bölümün sonu, yine aynı bölümün başına bir gönderme yaparak eseri noktalar.

Bölümün özgün ya da kadans tarzındaki kısımları besteci tarafından icracının yorum olarak özgürlüğüne bırakılmıştır. Ancak sözel bir icranın betimlendiği şarkılı kısımların özü halk müziğidir. Bu yüzden, hızlı pasajlara ve noktalı yazılmış kısa notalarla zeybek havasının karakterini yansıtacak şekilde yaklaşılmalıdır.
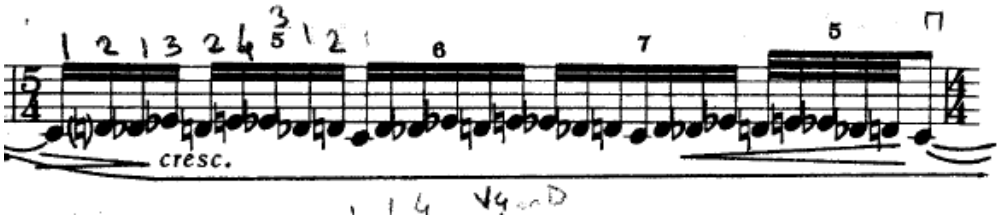

Resim 48: Saygun- Demet-Sepetçioğlu

5.3 Partita (Solo Keman İçin) Op. 36

Eser ilk kez 12 Aralık 1961'de Budapeşte'de seslendirilmiştir. Prelüd, Scherzo, Tema ve Varyasyonlar, Final olmak üzere toplam dört bölümden oluşan eseri Suna Kan (keman) bir radyo programında seslendirmiştir Bestecinin etkilendiği Halk öğeleri eserin her bölümünde bulunur. Prelüd daha klasik bir tarz da yazılmış olsa da diğer bölümler Saygun'un kendine has tarzını yansıtmaktadır. Eserin ikinci ve dördüncü bölümleri horon dansından etkilenerek yazılmıştır.

1-Prelüd

Bu bölümde diğer bölümlerde olduğu gibi ritmik genişlemeler ya da daralmalar ve birbirine karşıtlık gösteren ritmik ayna gibi tematik özellik taşıyan malzemeler kullanılmıştır. Bölümde bunların aksine birbirini sık sık tekrar eden belirgin ritmik temalar da bulunmaktadır.
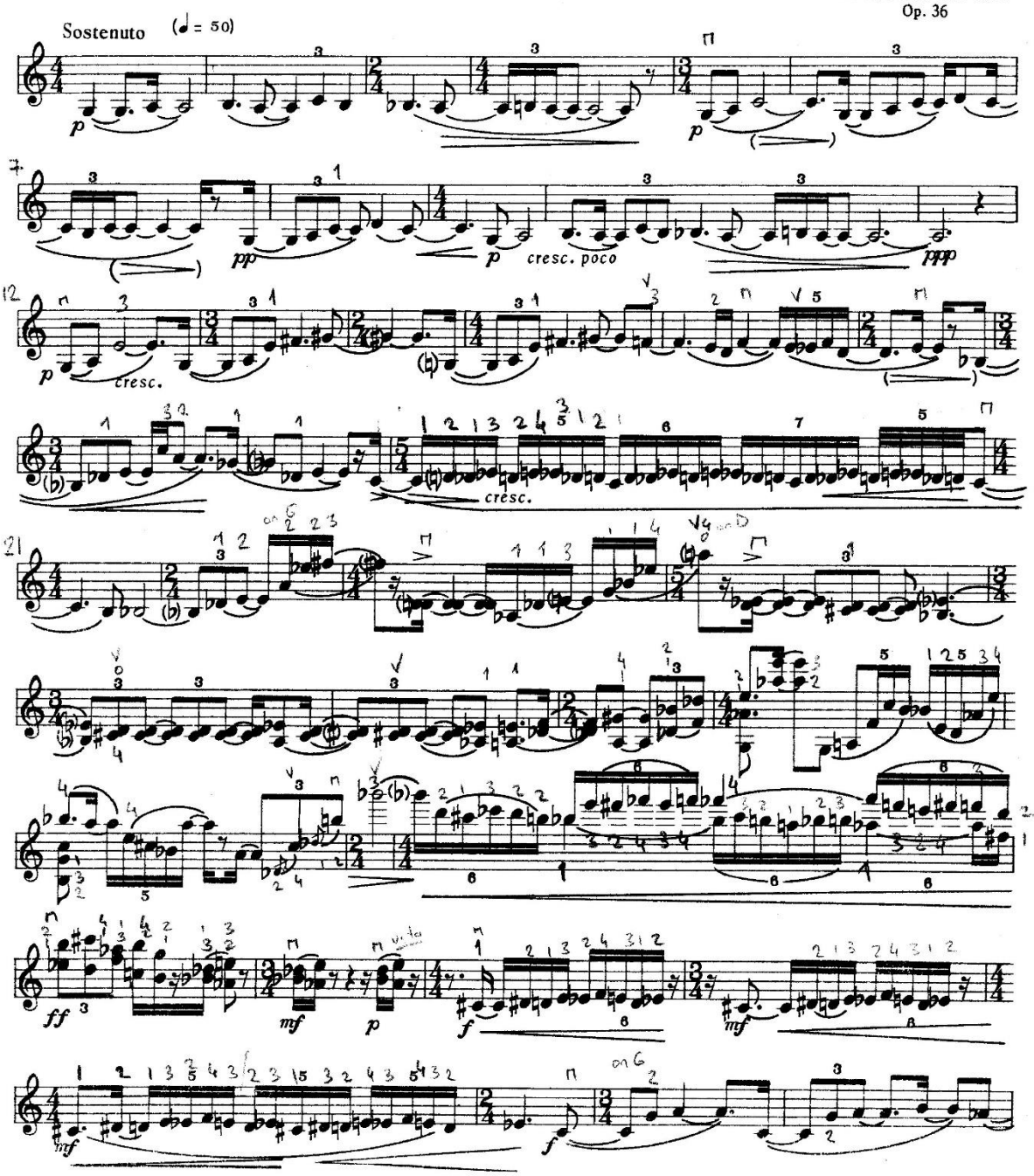

Resim 49: Partita-Prelüd 20.ölçü, yoruma bağlı ritmik değişimler

PARTITA

Preludio
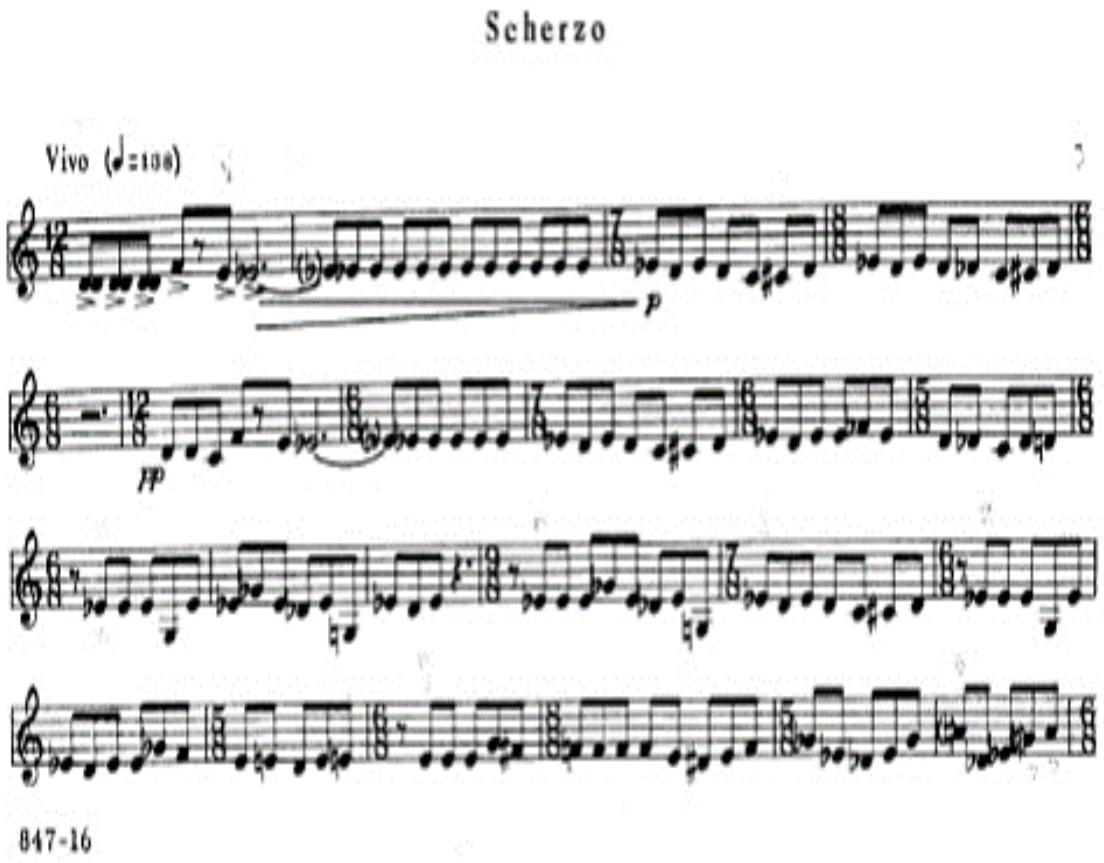
A. ADNAN SAYGUN
Op. 36

Resim 50: Saygun- Partita-Prelüd bölümü (ilk 39 ölçü)

2-Scherzo
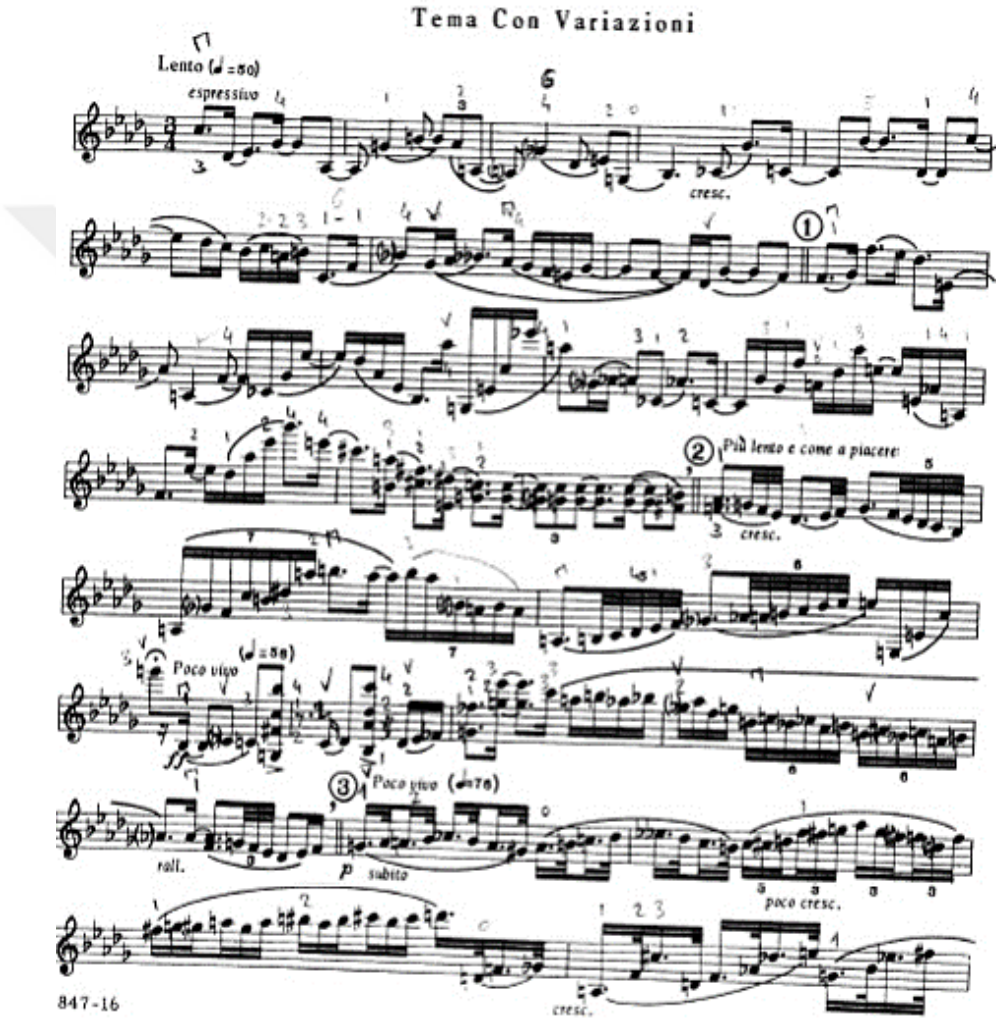
Horonun belirgin ritmik özelliğiyle vurgulanan Scherzo bölümünde yer yer beşli pedallar görülür ve 3'lü ve 6'lı aralıklar ters çevrilerek duyurulur. Bölümde kullanılan çift sesli üçlemelerde tempo değişikliği icracıya zorluk yaratabilir.

Resim 51: Saygun-Partita Scherzo bölümü (ilk 21 ölçü)

3-Tema Con Variazioni-Tema ve Varyasyonlar
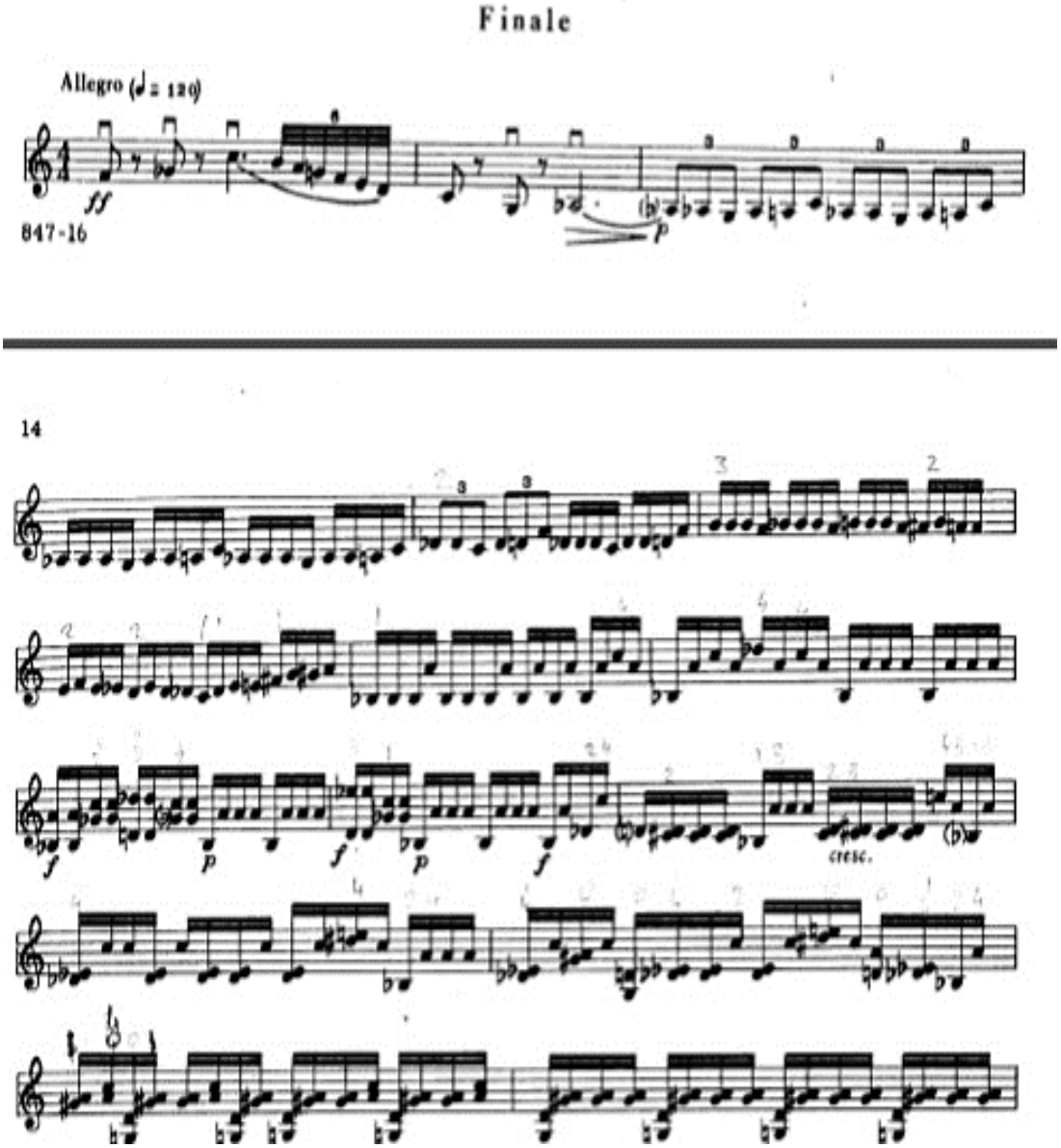
Tema ve varyasyon olarak yazılmış olan 3. Bölüm, ilk bölümle ritmik benzerlikler göstermektedir. Beş bemollü yazılmış olan bölüm içindeki varyasyonlar farklı tonalitelerde yazılmıştır.

Resim 52: Saygun-Partita Tema ve Varyasyonlar bölümü(ilk 32 ölçü)

4-Finale

Final, ikinci bölümün (scherzo) son ölçülerindeki temaya ait bir motifi taşıyarak başlamaktadır. Bölümün genelinde yine horon dansını andıran hareketli ve heyecanlı karakter görülür. Saygun'un keman için bestelemiş olduğu ''Demet'' in Horon bölümünde yapmış olduğu gibi zaman zaman bu hızlı ölçülerde kullanılan sulponticello tekniği ile keman, kemençenin sesini taklit eder.

Resim 53: Saygun-Partita Final bölümü(ilk 16 ölçü)

5.4 Keman Konçertosu Op.44

Ahmet Adnan Saygun'un Op.44 keman konçertosu 12 Temmuz 1967 tarihinde Ankara'da tamamlanmıştır. Bu yıllarda Alman orkestra şefi Gotthold Ephraim Lessing, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın daimi şefliğini yapmaktadır ve Saygun'un eserlerine karşı ilgisi oldukça fazla olmasından ötürü bestecinin diğer eserleri seslendirilmek için senelerce beklemişken, keman konçertosu bestelenişinin hemen ertesi yılında Suna Kan'ın solistliğinde, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası tarafından 27 Aralık 1968 tarihinde Ankara'da seslendirilmiştir.

Eseri '***'Saygun'un ikinci yaylı çalgılar dörtlüsüyle girdiği yeni yol üzerinde attığı başarılı bir adım daha ve ''senfonik bir konçerto***'' şeklinde niteleyen Faruk Güvenç eserin bu derece çabuk seslendirilmesinden dolayı şaşkınlığını gizleyememiştir;

'***'Adnan Saygun keman konçertosunu geçen yıl tamamlamış. Şaşılacak şey, demek ki 1967 de yazılan bir eser 1968'de çalınabiliyormuş Türkiye'de.. Bundan on yıl önce konser programlarında bir Türk eserine rastlamak ekvatorda penguene rastlamak kadar inanılmaz bir şeydi.''***[27]
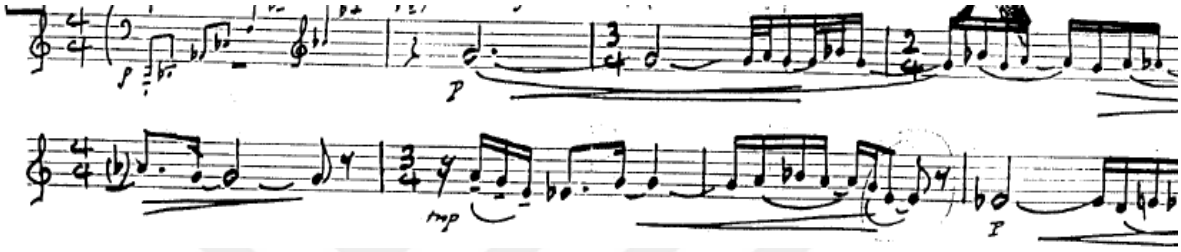
1967 yılında bestelenen Op.44 Keman Konçertosu Saygun'un en önemli yapıtlarından biri olarak sayılmaktadır. Konçerto, büyük bir orkestra eserine keman solo katarak senfonik bir anlayışta, klasik bir bağlantı olmaksızın yazılmıştır. Eserin en önemli kaydı, Rheinland-Pfalz Staatsphilharmonie orkestrası ile Mirjam Tschopp (keman) solistliğinde ve Ari Rasilainen yönetiminde 2005 yılında yapılmıştır. (Cpo Records)

Eser üç bölümden oluşmaktadır.

1. Moderato
2. Adagio
3. Allegro

[27] Emre Aracı,Adnan Saygun, Doğu- Batı Arası Müzik Köprüsü,İstanbul,Yapıkredi Yayınları,2001,s.173

Birinci bölümün tam bir sonat formunda olmaması gibi, diğer iki bölümün de kesin bilinen müzik biçimlerine girdiği söylenemez. İkinci bölümde, solo kemanın ezgiyi sunduğu yavaş girişinin ardından, oldukça uzun, hızlı ve canlı bir bölüm ile devam edilir. Bu hızlı bölümden sonra başta sunulan yavaş ezgiye dönülür ve bu sayede bölümün bir lied biçiminde yazıldığı görülür. Üçüncü bölümde ise, girişteki ritmik fikir, bölümün ana düşüncesini oluşturduğu gibi bölümün içinde gelişen farklı fikirlere geçişi de sağlamıştır.[28]

Resim 54:Saygun-Konçerto, 2. bölümdeki ezginin solo başladığı ölçüler (9- 16.ölçüler)

Birinci bölümün başladığı andan itibaren müziğin ana formu karmaşık ve dramatik bir karaktere sahiptir.

İkinci bölümün genel karakterini matem müziği oluşturur. Bu bölümde keman ve arp arasındaki atışmalar müzikal biçimi ve duyguyu zenginleştirmiştir.

Üçüncü bölüm en kısa bölümdür. Bu bölüm hızlı ve ritmik olarak orkestrayla başlar, Bölümdeki büyük kadans eseri daha da kuvvetlendirir. Bu bölümde zıt karakterler başarı ile işlenmiştir. Bu eserde Saygun, solo keman ile orkestra arasındaki gerilimi çok iyi vurgulamıştır.

Ahmed Adnan Saygun, 33 dakika süren Op.44 Keman Konçertosu ile ilgili şöyle yazmıştır:

"Birinci kısım: devamlı bir gelişim havası içindedir. Bu kısımda iki ölçülük bir girişten sonra solo kemanın işittirdiği dörtlü ve eksik beşli çekirdekleri bütün yazıda çok değişik şekillere bölünerek hükümlerini yürütürler (a).
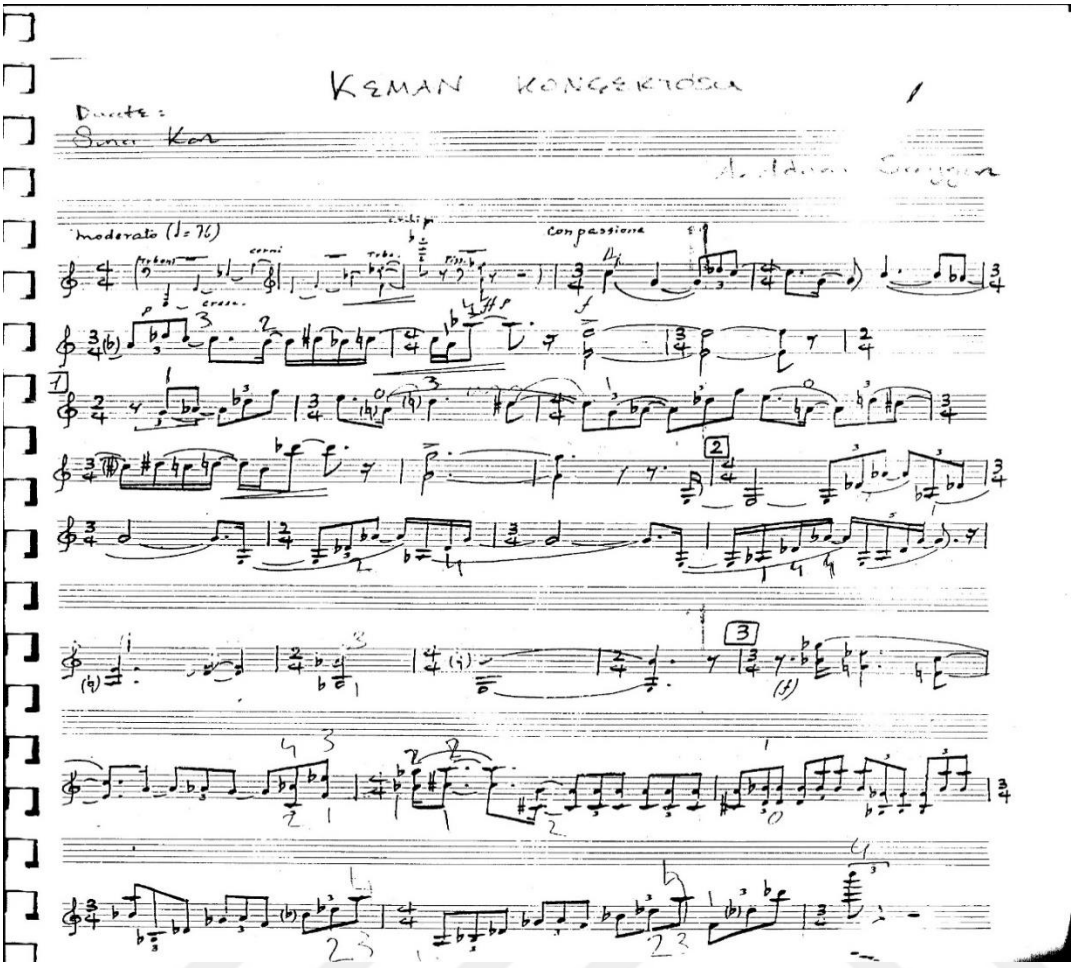
Gelişim bir süre sonra şu (b) fikrine – ki (a) fikrinin yeni bir hüviyetinden başka bir şey değildir –

[28] Orhan Tanrıkulu,İzmir Devlet Senfoni Orkestrası Ahmet Adnan Saygun Haftası Konserleri,Kitapçığı
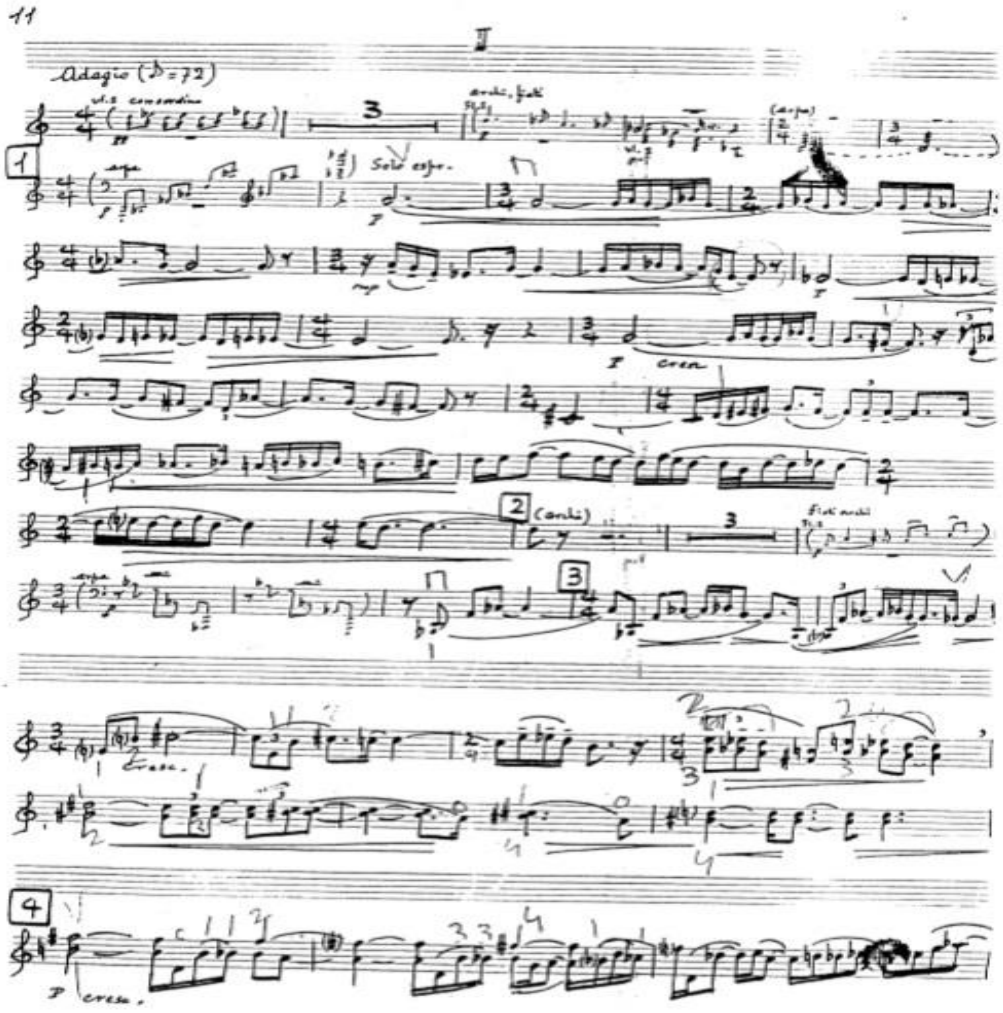
bağlanır. Bu giderken bir orkestra tutti'sine ulaşır, ki bir bakıma sonat yapısının gelişim Durchführung'u niteliğindedir. Sonra kemanın da iştirakiyle devam eder ve solo kemanın kadansına bağlanır. Bu kadans Durchführung'un sonunu gösterir. Fakat burada (a) fikri değil sadece en baştaki iki ölçülük giriş hatırlatılmıştır. Ondan sonra keman solonun (?) trait'ler gene aynı (a) fikrinin yeni bir çehresini gösteren ve yazıyı sonuçlandıracak olan Pesante'ye bağlanır. Orkestra bunu daha ağır vurgularla tekrarlar ve kısım keman solonun uzun tuttuğu bir ses üzerinde (do) sona erer. İkinci kısım: pp orkestra ile bir improvisation niteliğindeki solo keman arasındaki diyalog (A) gelişerek Vivo'da B'ye bağlanır. Sonda orkestranın A'nın yalnız girişi bu kısmı sona erdirir. Gene devamlı gelişme bu bölüme niteliğini verir. Üçüncü kısım: A-B-C-B-A gibi bir yapı. C içi bölümü gerçekte A'dır. Girişte Timpani'lerde işitilen a (x) ritmi bura yoktur. Orkestradaki a unsuru üzerine bura bir fugato ve onun gelişimi vardır. C'den sonra gelen B'de ise sadece a ritmi ve onun değişken şekli üzerinde solo kemanın işittirdiği yeni melodik unsur ile gelişim havası sürmektedir."[29]

[29] Emre Aracı, A.Saygun Doğu – Batı Arası Müzik Köprüsü, İstanbul, Yapıkredi Yayınları,

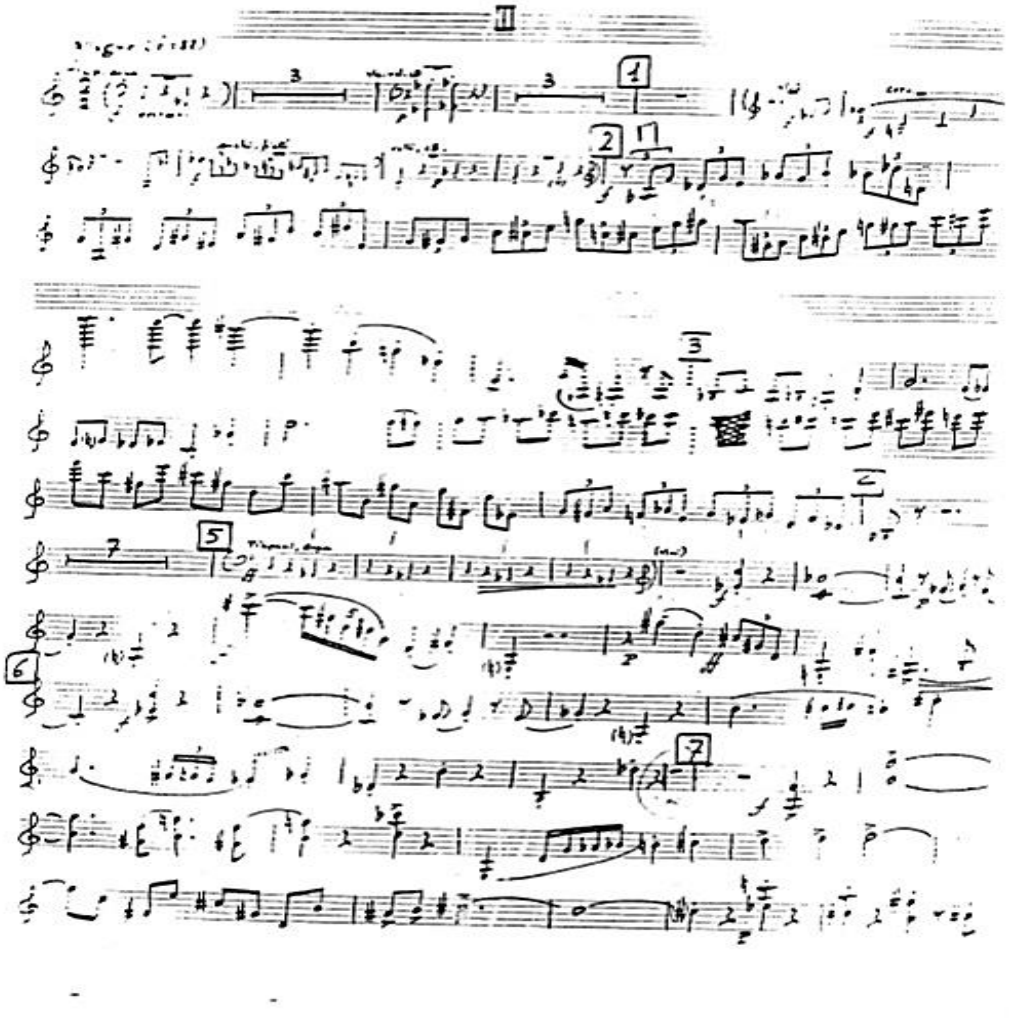
2001, s.232 (A.A.Saygun'un keman konçertosu ile ilgili söyledikleri kendi yazısı olduğundan, bazı devrik cümleler veya yabancı kelimeler değiştirilmeden olduğu gibi aktarılmıştır)

Resim 55: Saygun-Keman Konçertosu 1. Bölüm (ilk 30 ölçü)-bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 56: Saygun-Keman Konçertosu 2.bölüm (ilk 47 ölçü)-bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 57: Saygun-Keman Konçertosu 3.bölüm(ilk 71 ölçü)-bestecinin orijinal el yazmasıdır-

6. NECİL KAZIM AKSES'İN YAŞAMI ve KEMAN ESERLERİ (1908-1999)

Resim 58: Necil Kazım Akses

Necil Kazım Akses, İstanbullu bir ailenin çocuğu olarak 6 Mayıs 1908 tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası Mehmet Kazım Bey posta müdürü, Girit'ten İzmir'e yerleşen bir ailenin kızı olan annesi ise Edebiyat öğretmenidir. Besteci yedi yaşında ilk keman derslerini almıştır. Birinci Dünya Savaşının ardından dünyanın en büyük eğlence sektörü olan film endüstrisinin İstanbul'a geldiği dönemde, gitmiş olduğu sessiz filmin canlı çalınan fon müziğinde viyolonsel sesinden çok etkilenen besteci, Almanya'da viyolonsel tahsili yaparak yurda dönen Mesut Cemil Tel'den viyolonsel dersleri almıştır. Hocası Mesut Cemil'in de teşvikiyle kompozisyona ilgisi artan Akses, tek sesli parçalar yazmaya başlamıştır.

Necil Kazım'ın besteciliğe olan düşkünlüğünü fark eden Mesut Cemil Tel, kendisine Darülelhan'daki Monos Efendi veya Cemal Reşit Rey'den ders almasını önermiştir. Bunun üzerine besteci o dönem sınıf arkadaşı olan Ferit Alnar'dan ders notlarını alarak çalışmış ve bu sayede Cemal Reşit Rey'in sınıfında okumaya hak kazanmıştır. Aynı zamanda iyi bir edebiyat öğrencisi olan Akses, 1926 yılında liseyi tamamlamış, ailesinin de onayını alıp

Viyana Devlet Müzik ve Temsil Akademisi'ne girmeye hak kazanarak Joseph Marks'ın öğrencisi olmuştur.

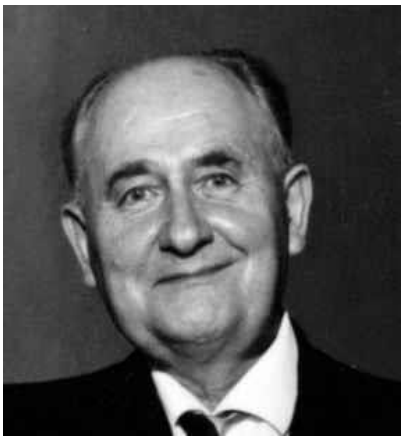

Resim 59: Joseph Marks

Necil Kazım, Avusturya Müzik Akademisindeki öğrenciliğinde; armoni, kontrpuan-füg derslerini sıkı bir tempo içinde iki yılda tamamlamış, aynı dönem viyolonsel çalmaya devam ederek Kleinecke'nin öğrencisi olmuştur. Viyolonselden mezun olsa da kariyerini bu çalgının solistliği yolunda yürütmemeyi uygun bulmuştur. Ancak çalgının olanaklarını ve ses rengini iyi tanıması ilerde viyolonsel için birçok yapıt bestelemesine yol açmıştır.

Necil Kazım, Alois Haba'nın ve Josef Suk'un öğrencisi olabilmek için Prag Konservatuvarı'na yazılmış, Böylece Viyana ve Prag gibi, çağın en önemli müzik merkezlerinden sayılan kentlerde ders almış burada dönemim ünlü bestecileriyle tanışıp çalışma fırsatı yakalamıştır.

Akses 15 Kasım 1931'de Viyana'da Naciye hanımla tanışıp evlenmiş, bu evlilikten kızı Sevil dünya'ya gelmiştir. 1934 yılında Necil Kazım, Prag Konservatuvarı ve "Viyana Devlet Müzik Temsil Akademisinin İleri Devre Kompozisyon" bölümünden diplomalarını alarak İstanbul'a dönmüştür.

Resim 60: Alois Haba

Resim 61: Josef Suk

1929 yılında ilk önemli bestesi olan piyano için "Prelüd ve Füg"leri yazmıştır. "Şiir ve Bir Yaz Hatırası" gibi bazı yapıtları Prag'da seslendirilmiştir. Eylül ayında Atatürk'ün emri ile ‘*'Bayönder Operasını''* yazmaya başlamıştır.

Bu arada zamanında yeteneği doğrultusunda eğitim görmesi için Necil Kazım'a destekte bulunan Hakkı Tarık Us bestecinin "*Ak*ses" soyadını almasını uygun görmüştür.

Necil Kazım Akses, 1938-1939 yıllarında İstanbul'da Harbiye ve Selimiye'de askerliğini yapmıştır. Askerliği boyunca beste yapmaya devam eden besteci, askerliğin bitimiyle birlikte, Gazi Eğitim Enstitüsünde ve Ankara Devlet Konservatuvarında teori dersleri vermeye başlamıştır. Ulvi Cemal Erkin ve çocukluk arkadaşı Hasan Ferit Alnar ile çok yakın dost olan besteci, Ulvi Cemal Erkin ile ortak çalışmaları sonucunda bu gün bilinen ünlü Konservatuvar marşını bestelemiştir.

Akses, 10 Kasım 1941 yılında ikinci evliliğini yaparak Saadet hanımla evlenmiş, 1942'de ikinci kızı olan Okşan dünyaya gelmiştir. Necil Kazım aynı yıl Ankara Radyosunda tonmaisterlik görevine getirilmiş, bu sayede radyo evine gelen yeni plakları inceleyip dinleme imkanı bulmuş ve öğrencilerini de bu zenginlikten yararlandırmıştır. Yine bu dönemde Necil Kazım Akses tiyatro için müzikler yazmaya başlamıştır.

Necil Kazım Akses, 1947'deki büyük orkestra Balladı'nı yazmış, bu yapıt yurt dışında en çok seslendirilen eser olmuştur. Besteci bu eserinden sonra 10 yıl kadar beste yapmaya ara vermiş, yapıtlarının yurtdışında seslendirişinde hazır bulunmak ve bazı sanatsal görüşmeler yapmak için Avrupa'da seyahat etmiştir. 1947'nin Eylül ayında, birinci Yaylı Çalgılar dörtlüsü ilk kez Prag'da seslendirilmiştir.

Besteci, 1949-1950 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü görevini yapmıştır. 1958-1960 yılları arasında Devlet Opera ve Bale Genel Müdürlüğü görevini sürdüren Akses, bu yıllarda İtalya'nın en ünlü solistlerini ülkemize getirerek Türk Operasına önemli katkılar sağlamıştır.

1966 yılında TRT'den aldığı bir sipariş üzerine tamamlamış olduğu birinci senfonisi, 5 Aralık 1968 gecesi, Alman şef Gotthold Ephraim Lessing yönetiminde, Viyana'daki Tonküntsler Orkestrası tarafından icra edilmiş ve bu eserin yurt dışındaki ilk seslendirilişi gerçekleştirilmiştir. Aynı eser daha sonra 21 Haziran 1972'de Bakü'den Niyazi Tagizade yönetiminde seslendirilmiştir.1971'de ikinci kez Devlet Opera ve Bale'sine Genel Müdür

olarak dönen Necil Kazım, o zamanki hükümetin Kültür Müsteşarı Mehmet Önder ile anlaşamayıp, 5 Eylül 1972 tarihinde emekliliğini istemiştir.

Necil Kazım, 31 Ekim 1976'da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının, CSO'nun 150.yıl dönümü için bir eser ısmarlaması üzerine, daha önce yazmış olduğu "*Bir divandan Gazel ile Orkestra Konçertosu*'nu" orkestranın kuruluşuna armağan etmiştir. Besteci *birinci senfonisinden* on bir yıl sonra *ikinci senfonisini*, bir yıl sonra ise *üçüncü senfonisini* yazmış ve bu eserin ilk seslendirilişi 2 Mayıs 1980 yılında Ankara CSO tarafından şef Gürer Aykal yönetiminde gerçekleştirilmiştir.

Besteci, viyola sanatçısı ve eğitmeni Koral Çalgan'ın isteği üzerine 1977 yılında *Viyola Konçertosu* yazmıştır. Çalgan'a ithafen yazılmış *Viyola Konçertosu* ilk kez 14 Nisan 1978 yılında Polonyalı şef Tadeusz Strugala yönetiminde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğinde Koral Çalgan'ın solistliğinde seslendirilmiştir. 1977 yılında Akses, solo viyola için *Capriccio* adı altında bir eser daha bestelemiş, bu eserin ilk seslendirilişi de yine Koral Çalgan tarafından 1979 yılında Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

1981 yılında Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılına armağan olarak ''*Barış için Savaş*'' başlıklı senfonik şiirini yazmış ve aynı yıl ''*Atatürk Sanat Armağanı*'' almıştır. Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı viyolonsel sanatçısı ve eğitmeni olan Prof. Ali Doğan'ın, Necil Kazım'dan viyolonsel ve orkestra için bir yapıt istemesinin üzerine, besteci konçerto yazmayı reddedip bu istekten yola çıkarak "solo viyolonsel ve Orkestra için 4. Senfonisini" bestelemiştir. [30] (Sinfonia Romancesza Fantasia, 1983)

Mart 1985'te Yükseköğretim Kurumu Başkanı Prof. İhsan Doğramacı tarafından besteciye profesör unvanı verilmiştir. 1989 yılında Akses, koro, çocuk korosu, tenor ve org için *Atatürk Diyor ki* adı altında *beşinci senfonisini* yapmıştır. Bu eserin ilk seslendirilişi 26

[30] Evin İlyasoğlu, Minyatürden Destana Bir Yolculuk, s.75,76

Ekim 1989 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Bir diğer adıyla "*Atatürk Senfonisi"* olan bu eser bestecinin tamamlanmış son senfonisi olmuştur.

1990 yılında Dördüncü Yaylı Çalgılar dörtlüsünü tamamlamıştır ve bu eser Yücelen Dörtlüsü tarafından çeşitli konser ve turnelerde seslendirilmiştir.
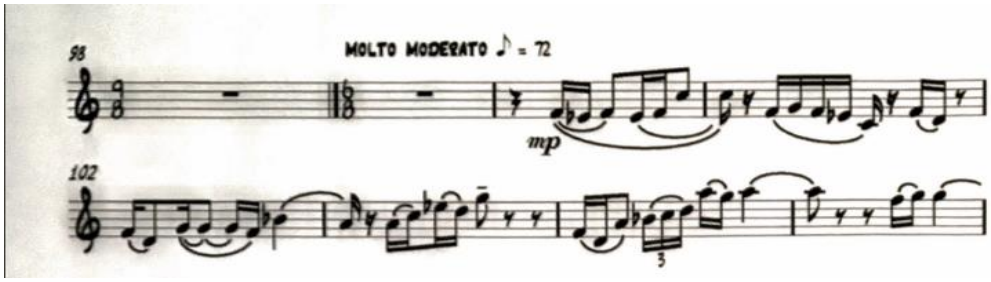
1992 yılında Necil Kazım Akses'e Sevda Cenap And Sanat Vakfı tarafından Altın Onur Madalyası verilmiştir. Geleneksel Türk Müziği ile Batı Müziğini kaynaştıran bestecinin sayısı elli sekize varan yapıtlarının hemen hemen hepsi seslendirilmiş, çoğunun kaydı yapılmıştır. Atatürk'ün müzik devriminin öncülerinden olan, yaşamının son yıllarına kadar eğitmenlik yapmayı sürdüren besteci sayısız öğrenci yetiştirmiştir. Akses, 16 Şubat 1999'da hayata veda etmiştir.

NECİL KAZIM AKSES'İN KEMAN ESERLERİ

7.1 Poem (Keman ve Piyano için)

Necil Kazım Akses'in poem adlı eseri Viyana ve Prag'daki öğrencilik dönemi ürünlerindendir. 1930 yılında bestelenen eser 1931 yılında Viyana'da Christa Richter (keman) ve Friedrich Statzer (piyano) tarafından icra edilmiştir. 1946 yılında bestelenen Poem, önce bir keman-piyano eseri olarak tasarlanmış, daha sonra ünlü çellist David Zirkin'in önerisiyle viyolonsel ve orkestra eserine dönüştürülmüştür. Besteci bu eser için kendisine Akdeniz'in esin kaynağı olduğunu söylemiştir. Faruk Güvenç bunu şöyle açıklamaktadır;[31]

"Akdeniz'in yumuşak sıcağı, tatlı havası ve mavisi. Nitekim Poem'de Akses'in diğer senfonik eserlerinin aksine daha berrak bir orkestralama vardır. Çalgı kümelenmelerinin yerini gevşek bir doku, sert ve çarpıcı ışıkların yerini izlenimcileri hatırlatan pastel renkler almıştır. Şiddetli duygulara, dramatik ifadelere rastlanmaz. Eser en başta üfleme çalgılarının çaldığı kromatik bir iniş ile solo viyolonselin sunduğu bir aşk şarkısından oluşur ve viyolonsel kadansına kadar yeni bir fikir çıkmaz ortaya. Uzun ve güç kadansta ise daha sonra iyice şekillenecek olan üçüncü bir fikirle karşılaşırız. Kadansın peşinden eserin atmosferi değişmemiştir ama temposu biraz hızlanmıştır. Akdeniz için için kaynamaya başlamış gibidir. Poem'in bitişine doğru viyolonsel Batı Akdeniz'inden, belki de İberya kıyılarından bazı sesler, bazı anılar getirir.''

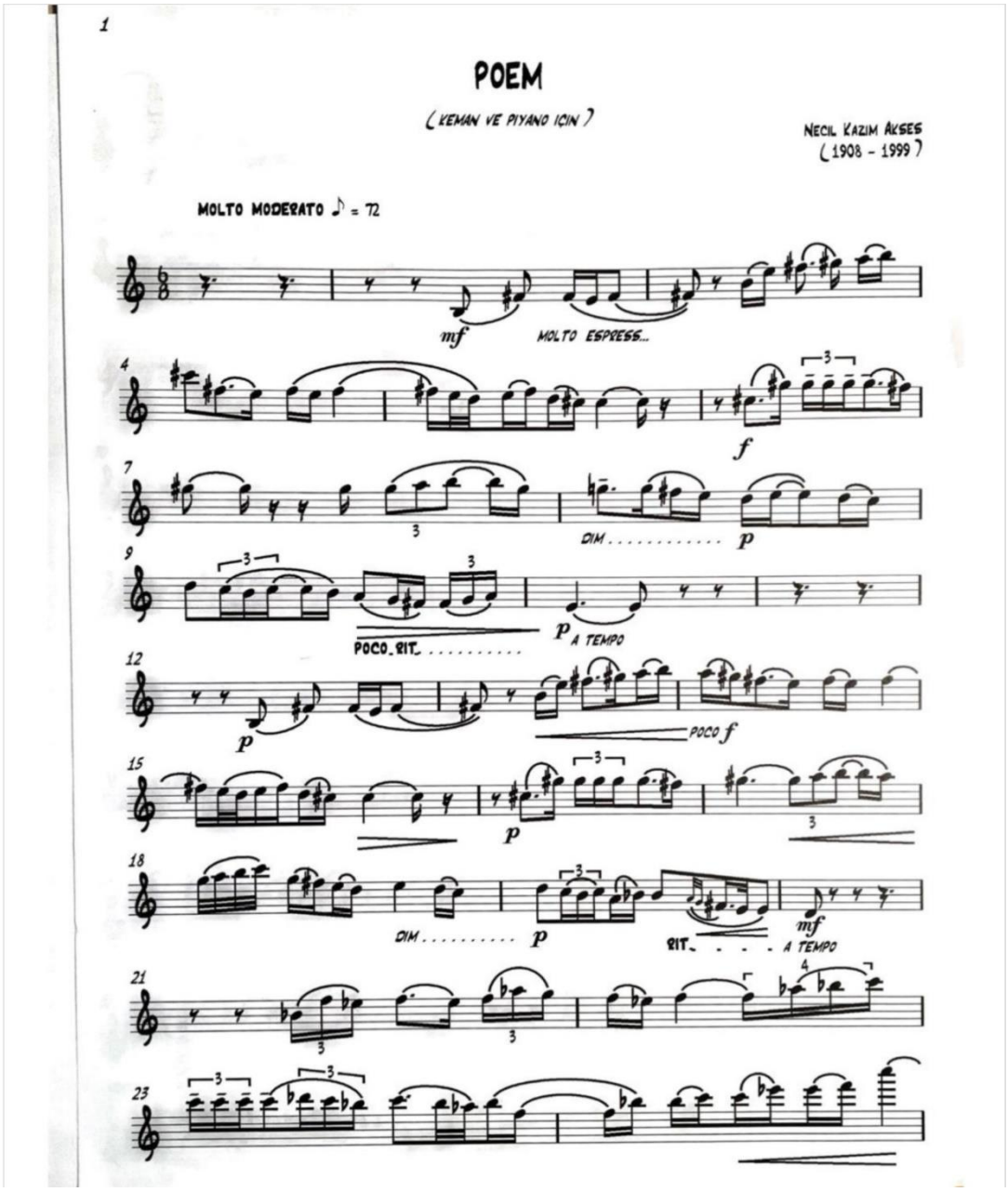

Resim 62: Akses-Poem (98-105.ölçüler)

[31] Evin İlyasoğlu, 2008, Minyatürden Destane Bir Yolculuk sf.108

Bu eserin çello uyarlaması olarak ilk seslendirilişi o zamanlar Ankara Devlet Konservatuvarı'nın viyolonsel hocası olan İtalyan Antonio Saldarelli ve Ferit Alnar yönetiminde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğinde 29 Haziran 1946 tarihinde gerçekleşmiştir. Eser iki yıl sonra yine Saldarelli tarafından Roma'da RAI senfoni orkestrası eşliğinde şef Franko Caracciato yönetiminde seslendirilmiştir.

Günümüzde Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Devlet Konservatuvar'ında profesör olan keman sanatçısı Pelin Halkacı Akın bu eseri 29 Nisan 2010 tarihinde piyanist Metin Ülkü Yer ile Aksanat'ta seslendirmiştir. Sanatçı aynı zamanda bu eseri 2011 yılında ''Yolculuk'' adlı CD kaydında repertuarına almıştır. Eserin keman için diğer bir kaydı Evin İlyasoğlu'nun ''Necil Kazım Akses Minyatürlerden Destane Bir Yolculuk'' adlı kitabının ekinde sunulan CD'de bulunmaktadır. Bu eserin diğer bir kaydını ise Cihat Aşkın (keman) ile Mehru Ensari (piyano) gerçekleştirmiştir.

Resim 63: Akses- Poem (ilk 24 ölçü)

6.2 Keman Konçertosu

Necil Kazım Akses'in 1967'de yazmaya başladığı keman konçertosu Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun siparişi üzerine 31 Aralık 1969 tarihinde bitirilmiş, konçerto kaman sanatçısı Suna Kan'a ithaf edilmiştir. Yapıt Suna Kan solistliğinde ve G.E. Lessing yönetiminde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası tarafından 5 Mayıs 1972 tarihinde Ankara'da seslendirilmiştir. Türkiye dışında ilk seslendirilişi 21 Haziran 1972'de yine Suna Kan'ın solistliğinde ve Niyazi Tagizade yönetimindeki Azerbeycan Devlet Senfoni Orkestrası ile Bakü'de gerçekleşmiştir. Bakü'deki konserde besteci Necil Kazım Akses'de hazır bulunmuştur.

Akses, eserlerini her zaman doğrudan partisyona yazmış, müsvedde yazmaktan kaçınmıştır. Faruk Güvenç, Necil Kazım'ın keman konçertosunu eleştirirken şöyle kaleme almıştır;[32]

"Bu konçerto serbest sonat biçiminde ve lied biçiminde yazılmış iki büyük bölümden oluşur. Her bölümün sonunda birer kadans vardır. İlk bölümün iskeletini, kendi içinde gelişip yayılan, yeni fikirlerle zenginleşen iki tane tema gurubu teşkil etmektedir. Bunların birincisini en başta orkestradan duyarız ve keman solosu ilk tema grubunun yeni bir fikri olarak karşımıza çıkar. İkinci tema grubunu obua sunar. Gelişim bölmesinde keman ve orkestra karşılıklı bir savaş içerisindedir. Kemanın büyük kadansıyla sona erer. Lied biçiminde ikinci bölüm neo-klasik[33] üsluptaki bir adagio ve tarantelle ya da sirto'yu hatırlatan scherzo karakterindeki bir hızlı bölmeden kurulmuştur. Hızlı bölmeden sonra adagio daha kısa olarak tekrarlanır ve konçerto kadansın sonunda bağlanan ilk bölümün ana teması ile sona erer.''

Faruk Güvenç 15 Mayıs 1972 tarihli dünya gazetesinde keman konçertosu nedeniyle bestecinin tüm kompozisyonlarına yönelik ve son derece alegorik bir eleştiri yazmıştır.

[32] Evin İlyasoğlu, 2008, Minyatürden Destana Bir Yolculuk, sf. 165,166

[33] Antik Yunan ve Antik Roma dönemine ait tarzların yeniden canlandırılmasıyla ortaya çıkan bir akımdır.

"Necil Kazım Akses, ince kılıçla değil, ağır kalayla dövüşen bir sanatçı. Bir sicilienne bile yazsa, üçlü orkestra, arplar, piyanolar falan kullanılır. Partisyona göz attığınız zaman, sanırsınız ki diş fırçasını mürekkebe batırmış, bir teli kıllara sürtüp kağıdın üzerine binlerce damlacık sıçratmış. Sonra her damlacığa çengeller takmış ve bunların arasına bir avuç diyez, bir avuç bemol ile çift diyezler, çift bemoller serpiştirmiş. Akses'in orkestrasında nadiren hafif ses çıkar. ''p'' harfi doyurmaz bestecimizi. F, çift f ler, üç f ler, tremololar, sfz'lar, aksanlar süsler her sayfayı. Orkestrada trompetlerle trombonların kalağı hep havaya kalkıktır. Davulların, timpanilerin zarları çift kattır. Basit bir ritme de kolay kolay rastlayamazsınız onun eserlerinde. İkilinin üstüne bir üçlü binmiş, altına bir beşli yatmıştır. Onun için bütün kompozisyonlarının kanında kolestrol ile total lipido yüksek çıkar ve romantik ifadesine rağmen şeker daima biraz düşüktür.55 dakika süren bu dev yapıt, birbirini soluksuz geçen iki bölümden kurulmuş… Bu eseri solo kemanın zorunlu çalgı olarak kullanıldığı bir senfoni gözüyle de bakabiliriz. Ama orkestrayla bir bütün teşkil eden keman çoğu yerde sesini ön planda duyuruyor. Ve her biri demir leblebi olan kadanslarda ifadenin ve tekniğin doruğuna ulaşıyor. Bence keman koçertosu Akses'in lirik ve dramatik öğelerin en derin biçimde ayarlandığı en renkli, en duygulu ve en renkli eseri."

Necil Kazım Akses'in 1969 yılında yazmış olduğu keman konçertosunun kaydı Cihat Aşkın tarafından Radio-Philharmonie Hannover NDR eşliğinde şef Rengim Gökmen yönetiminde 31/08/ 2000 tarihinde kayıt edilmiştir.

*Keman Konçertosu dört bölümlüdür;

1. Allegro

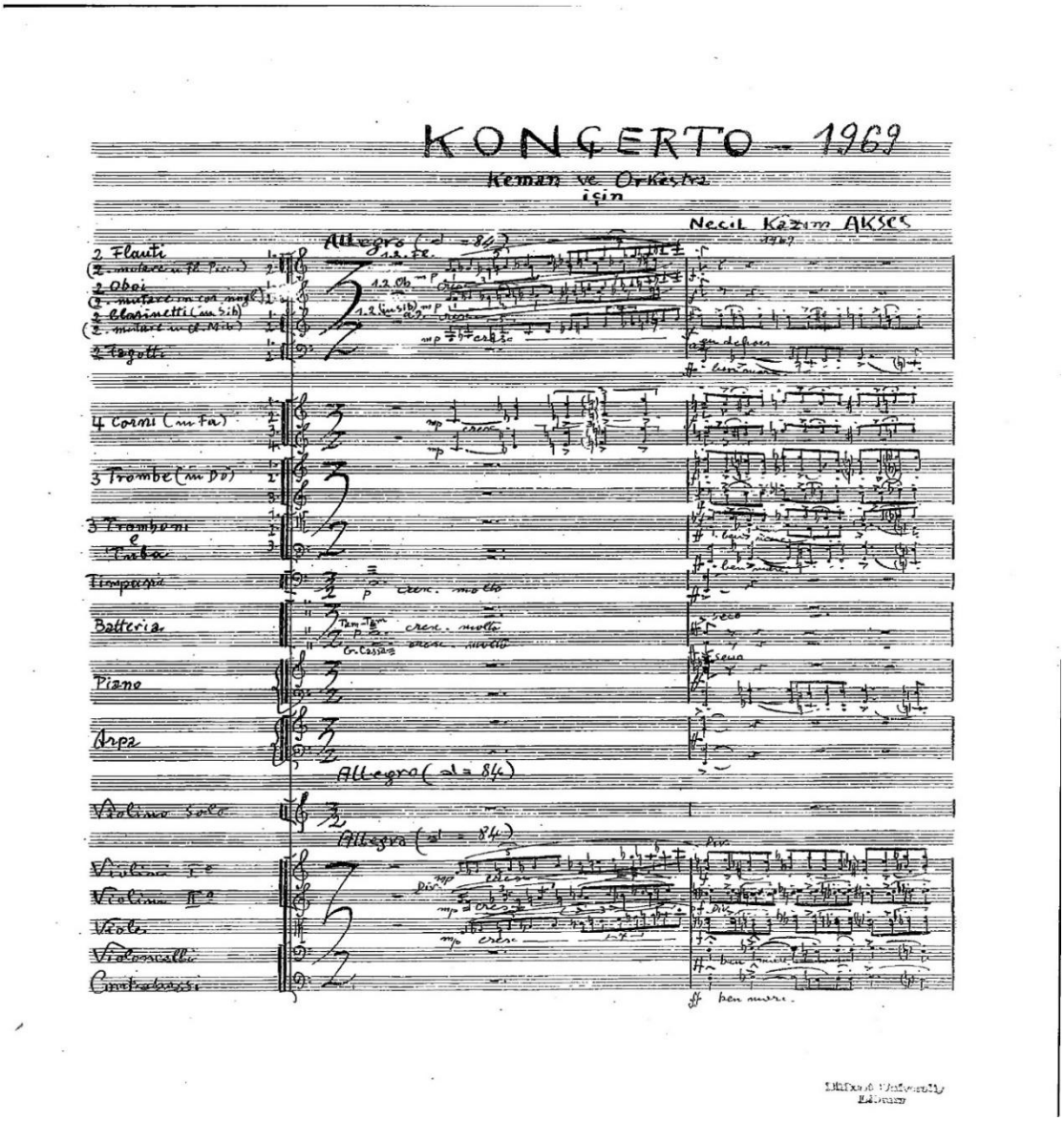
2. Adagio

3. Vivo
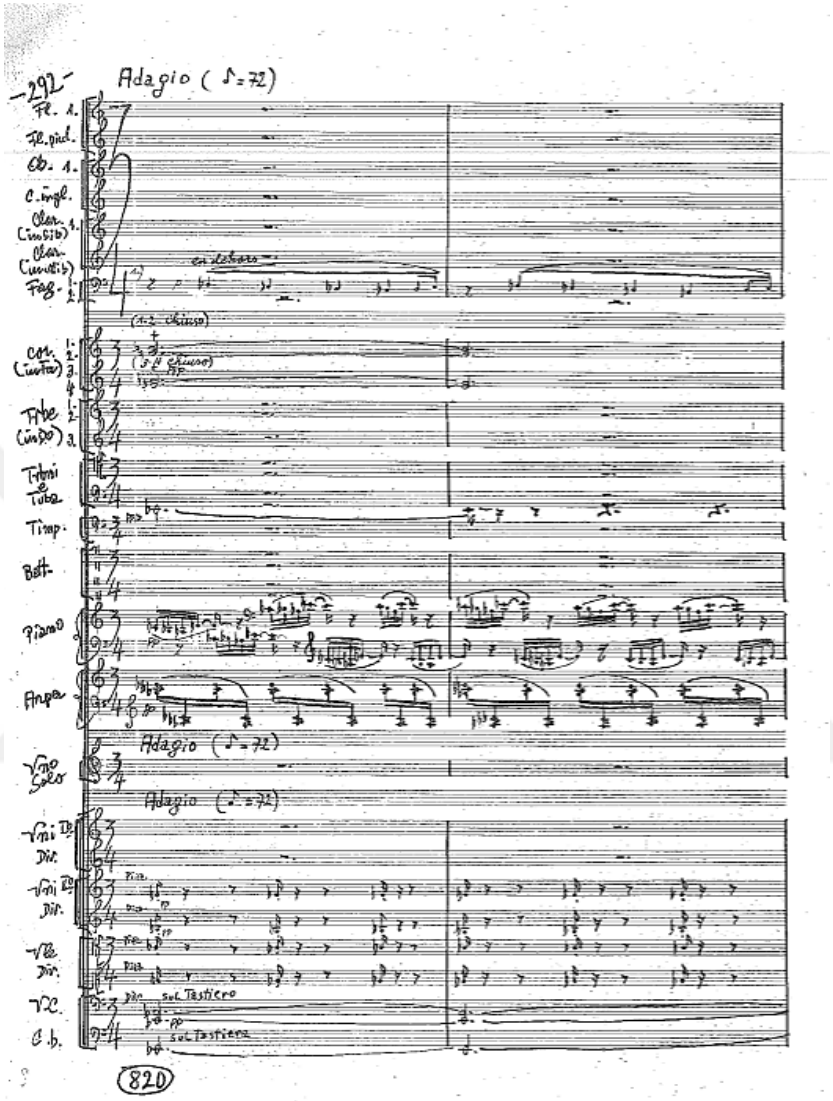
4.Adagio- Allegro

Türk Beşleri arasında en uzun keman konçertosu olan Akses'in bu eseri yaklaşık 46 dakika sürmektedir. Ayrıca, piyanist Mithat Fenmen'in (1916-1982) Akses'in keman konçertosu
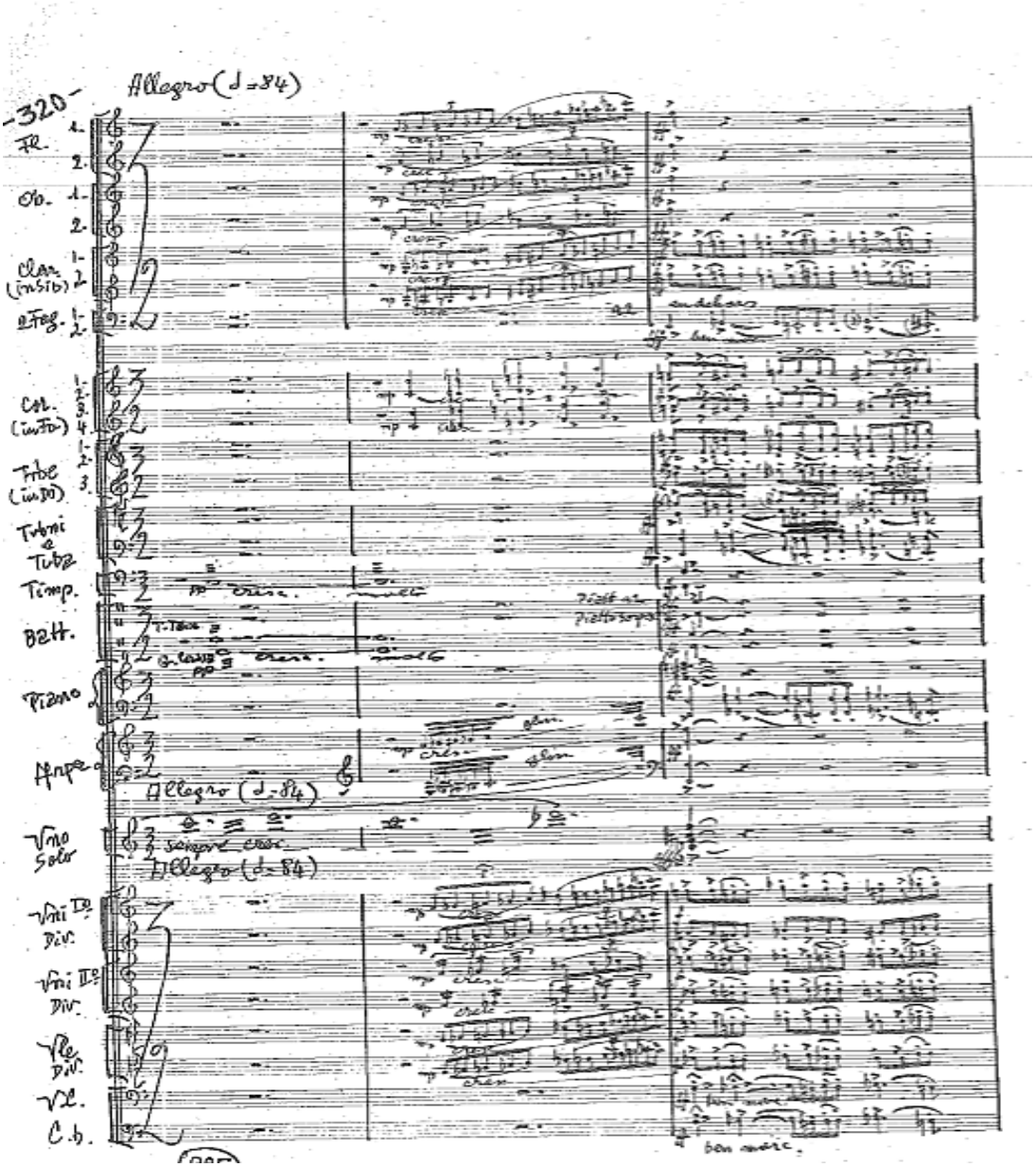
dahil olmak üzere bestecinin bir çok solo eserinin orkestra partitürünü piyanoya uyarladığı bilinmektedir.

Resim 64:Akses-Keman Konçertosu 1.bölüm (ilk 2 ölçü)-partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır

Resim 65: Akses-Keman Konçertosu 2.bölüm (ilk 2 ölçü)-partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

Resim 66: Akses-Keman Konçertosu 3.bölüm(ilk 3 ölçü)-partisyon bestecinin orijinal el yazmasıdır-

7. SONUÇ

Cumhuriyet döneminde Avrupa'ya çok sesli batı müziği alanında eğitim görmek için gönderilen Türk Beşleri yurda döndükten sonra müzik kurumlarının kurulmasına önderlik etmiş, Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık yolunda çok sesli Türk Müziği inşa etmek için önemli eserler vermişlerdir. Halk ezgilerinin derlenmesi ve notaya aktarılması, incelenip değerlendirilmesi ilk kuşak için önemli bir kaynak oluşturmuştur.

Bestecilerin keman yapıtlarında geleneksel Türk Müziğinin ritmik ve melodik öğeleri kullanılmış ve bu eserlerin Batı Müziği ile ustaca sentezlendiği görülmüştür. Bu tezin yazım aşamasında bazı keman eserlerinin notalarına, bazı eserlerin ise kayıtlarına ulaşmada büyük zorluklar yaşanmıştır.

Bütün bu zorluklar bilindiğinden bu tezde Keman icracılarının bu eserleri repertuvarlarına alabilmeleri için Türk Beşleri'nin bütün keman eserleri araştırılmış, keman yapıtları hakkında bilgi verilmiştir.

KAYNAKÇA

Ahmet Say; Müzik Ansiklopedisi,3.cilt, **Müzik Ansiklopedisi Yayınları**,1985

Ayça Öğütçü; Ulvi Cemal Erkin'in **''Ninni, Improvisation ve Zeybek Türküsü'' adlı eserlerinin keman teknikleri ve biçimsel yönden incelenmesi,**2009, Yüksek Lisans Tezi

Aydın Yılmaz; **Türk Beşleri Müzik Ansiklopedisi Yayınları,** Ankara, 2003

Elif Tarakçı; Keman sol el tekniğinin ''sanatta yeterlik eseri çalışması'' içerisinde yer alan Ulvi Cemal Erkin keman konçertosu çerçevesinde derinlemesine incelenmesi, Sanatta Yeterlilik Tezi

Emre Aracı; Adnan Saygun, **Doğu-Batı Arası Müzik Köprüsü**, İstanbul, Yapı kredi Yayınları, 2001

Erdoğan Okyay; 1990, **Onur Ödülü Altın Madalyası Sahibi Ahmed Adnan Saygun'a armağan**, 2012

Erdoğan Okyay; 1998, **Onur Ödülü Altın Madalyası Sahibi Ferid Alnar'a armağan: Tahir-Buselik Longa'dan evrensel sanat müziğine giden bir yaşam öyküsü**, Ankara, Sevda-Cenap And Müzik Vakfı, 1999

Evin İlyasoğlu; **71 Türk Bestecisi,** Pan Yayıncılık,2007

Evin İlyasoğlu; **Minyatürden Destana Bir Yolculuk**, 2008

Evin İlyasoğlu; **Zaman İçinde Müzik Ansiklopedisi,Yapı Kredi Yayınları,**1994

Ezgi Karasu; **Ahmet Adnan Saygun'un besteciliği ve keman için bestelediği eserlerin İncelenmesi,** 2008

Filiz Ali; Cemal Reşit Rey, Unutulmaz Marşın Büyük Bestecisi, **Sevda Cenap and Müzik Vakfı Yayınları**, 1996

Gökçe Ağ Karcebaş; **Türk Beşlerinin Türk Halk Müziği eserlerini çok seslendirme yöntemleri,** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kompozisyon Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012

Halil Altınköprü; Cumhuriyet Döneminde Türk Müziğinde Çağdaşlaşma Çalışmaları ve

Hasan Ferid Alnar, T.C, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Bilimler, TSM Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2004

Hande Gözalan; **Cemal Reşit Rey'in yaratıcı özelliği ve keman yapıtları**, Yüksek Lisans Tezi, 2007

İrkin Aktüze; **Müziği Anlamak-Ansiklopedik Müzik Sözlüğü, Pan Yayıncılık**, İstanbul-2004

İsmail Hakkı Özkan; **Türk Musikisi Nazariyatı ve Usülleri**,2000, İstanbul

Koral Çalgan; 1991 Onur Ödülü Altın Madalyası Sahibi Ulvi Cemal Erkin'e Armağan

Koral Çalgan; **Duyuşlar**, 1991

Koral Çalgan; Ulvi Cemal Erkin Duyuşlardan Köçekçeye, **Sevda Cenap and Müzik Yayınları Vakfı**, Ankara, 1991

Orhan **Tanrıkulu, İzmir Devlet Senfoni Orkestrası Ahmet Adnan Saygun Haftası Konserleri**, Kitapçığı

Selim Giray; **Ahmet Adnan Saygun'un keman yapıtları; bir kemancıya rehber,** 2002

Süheyla Özdemir; **Çağdaş Türk Beşlerinden Ulvi Cemal Erkin'in Yaratıcılığında Keman Konçertosu**, Yüksek Lisans Tezi

Tülay Uyar; **Cemal Reşit Rey ve eserlerinin incelenmesi**, 2010

Vural Sözer; **Müzik-Ansiklopedik Sözlük**,Remzi Kitabevi,İstanbul-1996

Zafer Kurtaslan; **Çağdaş Türk bestecilerinin keman konçertolarındaki yay teknikleri üzerine bir araştırma**, yüksek lisans tezi,2001

ÖZET

Tezin Başlığı:

Türk Beşlerinin Yazdığı Solo Keman Eserlerinin Araştırılması ve İncelenmesi

Bu tezde, ülkemizde çağdaş çok sesli Türk Müziğinin benimsenmesinde ve yaygınlaşmasında önemli rol oynayan Cumhuriyet dönemi bestecilerimizden Cemal Reşit Rey (1904-1985), H. F. Alnar (1906- 1978), Ulvi Cemal Erkin (1906-1972), Ahmet Adnan Saygun (1907-1991) ve Necil Kazım Akses (1908-1999)'in hayatları incelenmiş ve bu bestecilerimizin keman için yazdıkları eserler araştırılıp örneklerle anlatılmıştır. Bestecilerin hayatları ve eserleri kronolojik sırayla yazılmıştır. Eserlerin analizleri yapılıp, notalarla örneklendirilmiştir.

ABSTRACT

The Title of the Dissertation: Being Researched and Examined of the Turkish Five's Solo Violine Works.

In this dissertation, The Turkish Five, Cemal Reşit Rey(1904-1985), H. F. Alnar (1906-1978), Ulvi Cemal Erkin (1906-1972), Ahmet Adnan Saygun (1907-1991) and Necil Kazım Akses (1908-1999)'s, who were composers of Republican era playing a crucial part in being embraced and the expansion of contemporary polyphonic Turkish music in our country, lives were examined and the violine works of these composers were researched and explained with examples. The lives and the works of these composers were written in chronological order. The works were analyzed and illustrated with notes.